

פנינים לשבת

ממעייני היהדות

פרשת "וישלח"

י"ג בכסלו תשע"ד, (16/11/2013)

מוקדש לע.ג. בתנו היקרה
אודליה פינקלר ע"ה

בת זהבה ושמעון תורג'מן יבדלא"ו
 נלב"ע ביום שלישי כ"ו סיון תשע"ג

ת.נ.צ.ב.ה

ליקט וערך:
 שמעון תורג'מן

ירושלים	תל אביב	חיפה	באר-שבע	חשפונאים	
16:04	16:19	16:08	16:20	16:21	כניסת שבת
17:17	17:18	17:16	17:19	17:18	יציאת השבת

תוכן עניינים

<u>מס'</u>	<u>הנושא</u>	<u>עמ'</u>
1 .	פרשת וישלח – על הפרשה	2
2 .	לקח טוב מהפרשה	11
3 .	דברי חכמה מחכמינו על הפרשה	23
4 .	בין אדם לחברו	79
5 .	במעגל השנה היהודית, מושגים ביהדות ודמויות חשובות בהיסטוריה היהודית	81
6 .	סיפור ופתגם – עם מוסר השכל	98
7 .	החיים הבריאים	105
8 .	אירועים היסטוריים שקרו בשבוע הזה לפני שנים	109
9 .	המקורות מהם לוקטו הפנינים לפרשה ומוספיה	116
10 .	רשימת פרסומי גמ"ח תורג'מן בנושא מעגל השנה ובנושא מעגל החיים של היהודי לכניסה או להסרה מרשימת התפוצה ,	בכריכה האחורית

נא לפנות לדוא"ל: h-tourjy@smile.net.il

על הפרשה . 1

1.1 . נתונים על הפרשה

פרשת וישלח היא פרשת השבוע השמינית בספר בראשית. הפרשה מתחילה בפרק ל"ב פסוק ד' ומסתיימת בפרק ל"ז פסוק מ"ג. שם הפרשה היא המילה הראשונה בה פותחת הפרשה: " וישלח יעקב מלאכים " בפרשה זו יש 154 פסוקים.

נתונים סטטיסטיים – מספריים על פרשת וישלח											
מצוות לא תעשה	מצוות עשה	סה"כ מצוות	סה"כ אותיות	סה"כ מילים	סה"כ פסוקים	סה"כ פרקים	סה"כ שורות בס"ת	ומסתיימת ב-			
								פסוק	פרק	פסוק	פרק
1	0	1	7,458	1,976	154	4	237	פסוק	פרק	פסוק	פרק
								מ"ג	ל"ז	ד'	ל"ב
1	0	1	4	3	1	5	3	דירוג פרשת וישלח בפרשות חומש בראשית			
26	39	35	6	6	4	11	10	דירוג פרשת וישלח בפרשות חמישה חומשי תורה			

1.2 . ההפטרה

הספרדים וחלק מקהילות אשכנז/ספרד מפטירין את ההפטרה "חזון עובדיה" בספר עובדיה שבתרי עשר. (כל הספר - פרק א', א-כ"א)

הנביא עובדיה בנבואתו הוא פונה אל אדום, העם שנולד מעשו. השנאה של בני אדום לישראל משקפת את שנאתו של עשו אל יעקב. הנביא מדבר על אכזריותם של בני אדום. בפרשה מסופר על פגישה בין האחים. בהפטרה מדובר על פגישה בין העמים. בפרשה יעקב הוא החלש ועשו בעל הכוח. בעתיד יהיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עשו לקש... ולא יהיה שריד לבית עשו כי ה' דבר.

חלק מקהילות אשכנז/ספרד נוהגים להפטיר בשבת זו את ההפטרה "ועמי תלואים" בספר הושע שבתרי עשר. (פרקים י"א – י"ב)

הנביא הושע, בהפטרה הנקראת לפי מנהג זה, מזכיר את התמודדות יעקב עם עשו הנזכרת בראשית הפרשה ובסופה: "בבטן עקב את אחיו ובאונו שרה את אלוהים".

1.3. תוכן הפרשה

א . יעקב מתכוונן למפגש עם עשו (לב, ד-יג)

יעקב ופמלייתו קרובים לשוב הביתה, אך יש עוד עניין אחד הדורש פתרון: עשו, האח השואף לנקמה. יעקב שולח שליחים לארץ שעיר, לשדה אדום, להביא אל אחיו מסר של שלום ולבדוק את כוונותיו. השליחים חוזרים ומספרים כי עשו יוצא לקראת יעקב בראש מחנה של ארבע מאות איש.

יעקב חושש ממלחמת אחים. הוא אינו רוצה להיהרג אך גם אינו רוצה להרוג. כאמצעי התגוננות טקטי, הוא מחלק את משפחתו וכל מלוויו לשני מחנות, ונערך לבאות. את ההכנות מלווה יעקב בתפילה לקב"ה שיציל אותו מידי עשו, ומזכיר את כל ההבטחות שנתן לו ה'.

ב . משלחת ומתנות פיוס (לב, יד-כב)

כאמור, יעקב נערך לקרב, אך אינו מעוניין להגיע לכך. הוא שולח משלחת גדולה של עבדים המובילים עדרי צאן, בקר וגמלים לרצות את עשו. יעקב נותן רווח בין עדר לעדר כדי להאדיר את רושם המתנה, ומדריך את השליחים מה לומר לעשו.

מאבק עם דמות מסתורית (לב, כג-לג)

המשלחת יוצאת לדרכה, ומחנה יעקב מתארגן לשנת לילה קצרה. בטרם עלה השחר, מעביר יעקב את כל משפחתו ומלוויו בנהר יבוק. כשחוזר יעקב אל עבר הנהר, ליטול פריטים אחרונים שהושארו, הוא מוצא את עצמו לבדו מול איש מסתורי הנאבק עמו. האיש, אינו אלא מלאך שמימי השייך לתומכי עשו, ומנסה לפגוע ביעקב. אך יעקב נלחם בגבורה, והמתאבק מצליח רק לנקוע את כף ירכו. הבוקר האיר,

והאיש-מלאך המסתורי מתחנן ליעקב שייתן לו ללכת לעבודת יומו. יעקב מתנה זאת בקבלת ברכה, והמלאך נאלץ להסכים ולברך את יעקב. הוא גם מעניק לו את השם החדש 'ישראל', שמעתה יהפוך

לשם הייצוגי של יעקב ולכינוי לכל בני יעקב בכל הדורות. לדברי המלאך מבטא השם את מעלתו של יעקב "כי שרית עם אלוקים ועם אנשים ותוכל".

יעקב צולע חזרה לעבר מחנהו, מפגיעת עצם הירך - גיד הנשה. לזכר כך לא אוכלים בני ישראל, עד היום, את גיד הנשה באוכלם מבשר בעלי חיים.

ג . מפגש היסטורי (לג, א-כ)

לאחר 34 שנים של נתק מוחלט מתקיים מפגש היסטורי בין שני האחים. יעקב נושא את עיניו ורואה את עשו וארבע מאות אנשיו קרבים. הוא מארגן את משפחתו בעורף ויוצא בגפו מול אחיו. להפתעתו ולשמחתו, עשו פורץ מתוך מחנהו, רץ לעברו, נופל על צווארו ומנשקו תוך ששניהם בוכים. יעקב מציג את משפחתו הגדולה בפני אחיו, ומפציר בו לקבל את המנחה ששלח אליו. עשו שמסרב בתחילה, נעתר, ומציע ליעקב לצאת יחד אל ביתו בארץ שעיר. יעקב מסביר לו שילדיו הרכים ועדרי הצאן הרבים ההולכים עמו, לא יעמדו במסע מהיר ומפרך. הוא מציע לעשו לצאת לדרכו, והוא יעקב ימשיך בקצב שלו. עשו נפרד מיעקב וחוזר לארצו ולביתו. יעקב מקים מחנה במקום הנקרא סוכות. רק לאחר 18 חודשים של שהיה במקום, נכנס יעקב לארץ כנען וחונה בפאתי העיר שכם. הוא קונה שם חלקת קרקע ונוטה את אוהליו. הוא מקים גם מזבח להודות לה' שהשיבו בשלום לארץ.

ד . פרשת דינה ושכם (לד, א-לא)

דינה בת יעקב ולאה רוצה להכיר חברות חדשות ויוצאת לטייל. שכם, בנו של חמור נשיא הארץ, פוגש בה ואונס אותה. דינה שבה הביתה ומספרת את אשר אירע. יעקב מחליט להמתין לבואם של בניו הרועים את הצאן בשדה. כששבים הבנים מהמרעה, הם פוגשים את שכם וחמור. אלו הגיעו לביקור נימוסין ובפיהם הצעה: תינשא דינה לשכם. על-פי הצעתם תתערה משפחת ישראל בבני העיר, וגם תזכה להכרה נשיאותית ולמוהר-מענק נישואין גבוה ביותר. בני יעקב רותחים מזעם, אך כולאים את רגשותיהם ומשיבים לאורחים בעורמה: אנו נהיה מוכנים להצעה בתנאי שאתם וכל בני עירכם תמולו את עצמכם, כפי הנוהג והחובה במשפחתנו.

שכם, להוט כל-כך להשיג את דינה, אוסף את בני עירו ומשכנעם לקבל את תנאי בני יעקב. ביום השלישי לאחר ביצוע המילה ההמונית, כל הזכרים בעיר מוטלים במיטותיהם, סובלים מכאבים עזים. שמעון ולוי, בני יעקב, נוטלים חרבות ויוצאים למסע נקם בשכם. הם הורגים את שכם וחמור ואת כל יתר הגברים. את הנשים והילדים הם לוקחים בשבי.

יעקב חושש כי מעשה זה יקים עליו את כל יושבי כנען, אך האחים איתנים בדעתם כי אסור היה להבליג לאחר המעשה הנפשע.

ה . שבים לבית אל (לה, א-טו)

ה' נגלה ליעקב ומצווה עליו לקום ולעלות לבית אל, מקום בו נגלה אליו ה' בבורחו מפני עשו, להתיישב שם ולקיים את הבטחתו להקים מזבח תודה במקום. יעקב מצווה על כל בני ביתו להיטהר ולהתכונן לעליה למקום הקדוש. דרכם משכם לבית אל עוברת בשלום. כל יושבי הארץ, שראו אולי בשבת הישראלי פולש וכובש, הוכו בחרדת אלוקים ("חתת אלוקים") והניחו לו לעשות את דרכם בבטחה.

יעקב מקים מזבח בבית אל. ה' נגלה אליו, מברך אותו בצאצאים רבים ובירושת הארץ, ומאשרר את החלפת השם יעקב בשם החדש 'ישראל', שניתן קודם לכן על-ידי המלאך. יעקב מקים מצבה מנסך עליה יין ויוצק עליה שמן.

ו . לידת בנימין ומות רחל (לה, טז-כט)

יעקב יוצא את בית אל, ממשיך את מסעו דרך אפרת לכיוון קריית ארבע, אל בית אביו יצחק.

בדרך, לפני בואה אפרתה, עוצרת השיירה. רחל כורעת ללדת את הבן השניים-עשר, בן הזקונים של יעקב. הלידה הייתה קשה. בסופה נולד בנימין, אך בעקבותיה נפטרה רחל אמנו. יעקב קובר את רחל במקום, על אם הדרך בין ירושלים לחברון, ומקים מצבה על קברה.

לאחר זמן מגיע יעקב לחברון, אל אביו יצחק. התורה מציינת בהקשר זה את פטירתו של יצחק בגיל 180 שנה. אך לפי החישוב אנו יודעים שאירוע פטירתו בפועל היה מאוחר יותר, לאחר מכירת יוסף למצרים.

ז . משפחות עשו (לו, א-מג)

הפרק כולו, עד סוף הפרשה, מונה בקצרה את משפחת עשו לתולדותיה, את ראשו המשפחות והמלכים שיצאו ממנה. בתוך הדברים מספרת התורה על עזיבתו של עשו את ארץ כנען מפני יעקב אחיו. למעשה, בכך מודה עשו שירושת ארץ ישראל, שהובטחה לאברהם וליצחק, מיועדת ליעקב-ישראל ולבניו.

1.4 . תקציר מהנושאים בהם עוסקת פרשת וישלח

א. יעקב מתקרב לארץ ישראל ונזכר בתכנונו הזדוניים של עשו אחיו להורגו לצורך כך הוא שולח שליחים לקראת עשו "וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב מַלְאָכִים לְפָנָיו, אֶל עֵשָׂו אָחִיו". על מנת לרכך את זעמו של עשו יעקב מורה לשליחים לומר לעשו "עַם לְבָן גִּרְתִּי... וַיְהִי לִי שׂוֹר וְחִמּוֹר, צָאן וְעֶבֶד וְשִׁפְחָה" במילים אחרות יעקב מעביר מסר לעשו שמכל מה שאבא יצחק בידך אותו שיהיה איש עשיר וגביר ויהנה מכל טוב הארץ והשמים בסך הכל יצא שגר עם לבן הרשע ויש לו רכוש ארצי (שור וחמור). וכמו כן יעקב מבקש להגיע להבנה והפסקת אש עם עשו כולל משפטי התחנפות וריכוך "וְאֶשְׁלַחָה לְהַגִּיד לְאֹדְנִי, לְמִצָּא חֵן בְּעֵינֶיךָ"

ב. השליחים חוזרים ממשימתם ומדווחים ליעקב שעשו בא לקראתו יחד עם צבא של ארבע מאות לוחמים. "בָּאנוּ אֶל אָחִיךָ, אֶל עֵשָׂו, וְגַם הִלֵּךְ לְקִרְאָתְךָ, וְאַרְבַּע מֵאוֹת אִישׁ עִמּוֹ". יעקב נלחץ ומייד מחלק את מחנהו לשתי מחנות. ההגיון מאחורי החלוקה הינו שבמידה ועשו יתנפל וישמיד את המחנה האחד ישאר המחנה השני "וַיִּירָא יַעֲקֹב מְאֹד, וַיִּצַּר לוֹ, וַיַּחֲץ אֶת הָעָם אֲשֶׁר אִתּוֹ וְאֶת הַצֹּאן וְאֶת הַבָּקָר וְהַגְּמָלִים לְשְׁנֵי מַחֲנוֹת. וַיֹּאמֶר אִם יָבוֹא עֵשָׂו אֶל הַמַּחֲנֶה הָאֶחָד וְהִכּוּהוּ וְהָיָה הַמַּחֲנֶה הַנִּשְׁאָר לְפִלִּיטָה". רש"י מסביר את כפל הלשון "וַיִּירָא יַעֲקֹב" וכן "וַיִּצַּר לוֹ" שיעקב פחד שמא ייהרג ושמא יהרוג. סיבה נוספת שיעקב חילק את כל רכושו לשתי מחנות היתה שהוא למד כלכלה וידע שצריך לפזר סיכונים.

ג. יעקב מתפלל לקב"ה ומבקש שיציל אותו מיד עשו "הַצִּילֵנִי נָא מִיַּד אָחִי, מִיַּד עֵשָׂו כִּי יִרָא אֹנְכִי" ומזכיר לקב"ה את הבטחתו "וְאֵתָה אֲמַרְתָּ, הֵיטֵב אֵיטִיב עִמָּךְ, וְשִׁמְתִי אֶת זֶרְעֶךָ בְּחוֹל הַיָּם, אֲשֶׁר לֹא יִסְפֹּר מֶרֶב. לַמַּחֲרָת בְּבוֹקֵר יַעֲקֹב מֵתְכַנֵּן אֶת הַפְּגִישָׁה עִם עֵשָׂו וְבוֹנֵה טְקָטִיקָה שֶׁל הַטְּעִיית עֵשָׂו עַל מִנַּת שֶׁעֵשָׂו יִחְשֹׁב שֶׁלִּיעֲקֹב יֵשׁ מַחֲנֶה גָדוֹל וְכך יַעֲקֹב עוֹשֶׂה: הוּא מֵאֲרָגֵן מִתְנַה לְעֵשָׂו אֲחִיו הַמְכִּילָה קְבוּצוֹת שֶׁל בְּעֵלֵי חַיִּים "וַיִּקַּח מִן הַבָּא בְּיָדוֹ, מִנְחָה לְעֵשָׂו אָחִיו. עֲזִים מְאֹתִים, וְתִישִׁים עֲשָׂרִים, רְחֵלִים מְאֹתִים, וְאִילִים עֲשָׂרִים. גְּמָלִים מִיְּנִיקוֹת וּבְנִיָּהִם, שְׁלִשִׁים, פָּרוֹת אַרְבָּעִים, וּפְרִים עֲשָׂרָה, אֶתְנַת עֲשָׂרִים, וְעִירִם עֲשָׂרָה" את קְבוּצַת בְּעֵלֵי חַיִּים הַעֲנֻקִית הַזֹּאת מַחֲלֵק יַעֲקֹב לְמַסְפַּר קְבוּצוֹת וּמִנְחָה אֶת אֲנָשָׁיו לְפִתּוּחַ רוּחַ בֵּין קְבוּצָה לְקְבוּצָה עַל מִנַּת לַעֲשׂוֹת רוּשֵׁם שֶׁל מַחֲנֶה אֶחָד גָּדוֹל. "וַיִּתֵּן, בְּיַד עֶבְדָּיו, עֶדֶר עֶדֶר, לְבָדוֹ; וַיֹּאמֶר אֶל עֶבְדָּיו, עֲבְרוּ לְפָנַי, וְרוּחַ תְּשִׁימוּ, בֵּין עֶדֶר וּבֵין עֶדֶר"

ד. בראש כל קבוצה מעמיד יעקב עבד אשר מתפקידו להגיד לעשו שהעדר שייך ליעקב ואולם העדר הוא מתנה של יעקב לעשו. "וַיִּצַּו אֶת הָרֵאשׁוֹן, לֵאמֹר: כִּי יִפְגַּשְׁךָ עֵשָׂו אָחִי, וְשָׂאֵלְךָ לֵאמֹר, לְמִי אַתָּה וְאָנֹכָה תֵּלֵךְ, וְלְמִי אֵלֶּה לְפָנֶיךָ. וְאָמַרְתָּ, לְעֶבְדְּךָ לְיַעֲקֹב מִנְחָה הוּא שְׁלוּחָה, לְאֹדְנִי לְעֵשָׂו. הַסִּיבָה לַכך, שִׁיעֲקֹב חוֹשֵׁב שֶׁעֵשָׂו בְּרָגַע שִׁירָאָה וַיִּקְבַּל אֶת הַמַּתְנֹת

יש סיכוי סביר שברגע שיפגש עם עשו, עשו יתרצה ויוותר על כוונתו להרוג את יעקב. "כי אמר אַבְרָהָם פָּנָיו, בְּמִנְחָה הִהְלַכְתָּ לְפָנָי, וְאַחֲרַי כֵּן אֶרְאֶה פָּנָיו, אוֹלַי יִשָּׂא פָּנָיו".

לאחר שיעקב מכין את שיירת המתנות לעשו הוא מעביר ליתר ביטחון את משפחתו, רחל ולאה וכל הילדים מעבר לנהר) "וַיָּקָם בְּלֵילָה הַזֶּה, וַיִּקַּח אֶת שְׁתֵּי נָשָׁיו וְאֶת שְׁתֵּי שְׁפָחָתָיו, וְאֶת אֶחָד עֶשֶׂר יְלָדָיו, וַיַּעֲבֵר אֶת מַעְבְּרַי יַבְק". (נהר יבוק אשר נמצא בירדן צפונית לים המלח. נאמר "וְאֶת אֶחָד עֶשֶׂר יְלָדָיו" והיכן היתה בתו דינה בת לאה? על כך עונה רש"י שיעקב פחד שמא יראה עשו את דינה ויחשוק בה לכן החביאה בארגז ומוסיף המדרש שבגלל שיעקב מנע את האפשרות שמא דינה תחזיר את עשו למוטב נענש בסיפור דינה בעיר שכם (ועל כך בהמשך).

ממה שראינו עד כה הרי שיעקב הכין את עצמו לפגישה עם עשו בשלושה דרכי פעולה אלטרנטיביות שונות. דרך ראשונה היתה שיטת המתנות (הדורון) יעקב שלח לעשו לקראת הפגישה הרבה מתנות בתקווה שעשו יתרכך. הדרך השנייה היתה התפילה שיעקב ביקש מהקב"ה שיעזור לו. הדרך השלישית התכוננות למלחמה.

יעקב נשאר לבדו ובלילה פוגש דמות אשר נאבקה עימו (המדרש מספר שהיה זה מלאכו של עשו) ואולם הדמות אינה מצליחה להתגבר על יעקב. במהלך ההאבקות פוגע המלאך ברגלו של יעקב ופוצע אותו ובכל זאת יעקב לא מניח לו. כשמגיע הבוקר הדמות (מלאך) מבקש להשתחרר מחיבוקו של יעקב ויעקב דורש ברכה בתמורה לשחרור המלאך אומר לו ששמו לא יעקב אלא ישראל. "וַיִּוָּתֵר יַעֲקֹב, לְבִדּוֹ. וַיֹּאבֶק אִישׁ עִמּוֹ, עַד עֲלוֹת הַשָּׁחַר. וַיֵּרָא, כִּי לֹא יָכַל לוֹ, וַיִּגַע, בְּכַף יָרְכוֹ; וַתִּקַּע כַּף יָרֵךְ יַעֲקֹב, בְּהֶאָבְקוֹ עִמּוֹ. וַיֹּאמֶר שְׁלַחֲנִי, כִּי עָלָה הַשָּׁחַר, וַיֹּאמֶר לֹא אֲשַׁלַּחְךָ, כִּי אִם בְּרַכְתָּנִי. וַיֹּאמֶר אֵלָיו, מַה שְּׁמֶךָ? וַיֹּאמֶר, יַעֲקֹב. וַיֹּאמֶר, לֹא יַעֲקֹב יֵאמָר עוֹד שְׁמֶךָ כִּי, אִם יִשְׂרָאֵל". וזהו המקום הראשון בתורה שבו מוזכר השם ישראל שאנו היהודים בכל העולם נושאים עד היום את השם "עם ישראל" שאנו בניו של יעקב אבינו (בני ישראל) ואנו אלו שאמורים לקבל את כל הברכות שיעקב קיבל מהקב"ה "הָאָרֶץ, אֲשֶׁר אָתָּה שָׂכַב עָלֶיהָ לְךָ אֶתְנַנָּה, וּלְזֶרְעֶךָ".

כשמגיע עשו, יעקב מסדר את משפחתו בסדר הבא בתחילה את השפחות: בלהה וזלפה וילדיהן, לאחר מכן לאה וילדיה ובסוף את יוסף ורחל "וַיִּשֶׂם אֶת הַשְּׁפָחוֹת וְאֶת יְלָדֵיהֶן רִאשֹׁנָה, וְאֶת לֵאָה וְיְלָדֶיהָ אַחֲרָנִים, וְאֶת רָחֵל וְאֶת יוֹסֵף אַחֲרָנִים". ברגע שעשו מתקרב יעקב עובר לראש הטור תוך כדי שהוא מבצע שבע השתחויות (ושוב כדי לרכך את תגובת עשו). "וְהוּא (יעקב) עָבַר לְפָנֵיהֶם וַיִּשְׁתַּחוּ אַרְצָה שְׁבַע פְּעָמִים, עַד גִּשְׁתּוֹ עַד אָחִיו" מתברר שהטקטיקה שיעקב נקט מרגע תחילת האירוע: ששלח מתנות, ויצר את הרושם שהמתנה הינה גדולה, ההתחנפויות לעשו, חלוקת המתנות התבררה כנכונה ועשו שוכח לגמרי מכוונתו להרוג את יעקב ומיד כשנפגשים הם מתנהגים כאחים אמיתיים לכל דבר אשר התגעגעו רבות אחד לשני "וַיֵּרָץ עֶשָׂו לְקָרְאֲתוֹ וַיַּחֲבֹקְהוּ, וַיִּפַּל עַל-צְוָאָרוֹ וַיִּשְׁקָהוּ;

וַיִּבְכוּ. עָשׂוּ מִסְתַּקְרָן וְשׂוֹאֵל אֶת יַעֲקֹב מִי כָל הָאֲנָשִׁים שֶׁבִּסְבִּיבָה וְכֹמוּ בְּכָל מִשְׁפַּחַה יְהוּדִית מִסּוּדְרַת יַעֲקֹב מְצִיג אֶת כּוֹלָם "וַתִּגְשֶׁן הַשְּׁפָחוֹת הִנֵּה וַיִּלְדִּיָּהּ, וַתִּשְׁתַּחֲוֶיֶן. וַתִּגְשֶׁ גַם לְאֵה וַיִּלְדִּיָּהּ, וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ. וְאַחֵר, נִגְשׂ יוֹסֵף וַרְחֵל וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ". אֲצֵל כָּל נָשִׁי יַעֲקֹב נֹאמֵר קוֹדֵם שֵׁם הָאִשָּׁה וְאַחֵר כֵּךְ אֶת הַיְלָדִים וְאִילוּ אֲצֵל רַחֵל נֹאמֵר הַפּוֹךְ "וְאַחֵר, נִגְשׂ יוֹסֵף וַרְחֵל" מִסְבִּיר רִש"י שְׂוֹסֵף אָמַר שֶׁבְּמִידָה וְעָשׂוּ יִרְצָה לְחַטּוֹף אֶת רַחֵל הוּא יִגַן עָלֶיהָ.

כַּעַת מִתְחִיל וַיְכוּחַ פּוֹלְנֵי קַל בֵּין יַעֲקֹב וְעָשׂוּ לְגַבֵּי הַמִּתְנֻנּוֹת שִׁיעֲקֹב נִתֵּן לְעָשׂוּ (עַדְרֵי בַעֲלֵי הַחַיִּים) עָשׂוּ מִסְרָב לְקַבֵּל אֶת הַמִּתְנֻנּוֹת טוֹעֵן שִׁישׁ לוֹ מִסְפִּיק וְכֹדָאֵי שִׁיעֲקֹב יִשְׁמֹר זֹאת לְעַצְמוֹ. "וַיֹּאמֶר עָשׂוּ, יֵשׁ לִי רֵב אֲחִי, יְהִי לְךָ אֲשֶׁר לְךָ". בְּסוּפוֹ שֶׁל דְּבַר זֶה עָשׂוּ מִתְרַצָּה וּמִסְכִּים ("הִכְרִיחוּ אוֹתוֹ") לְקַבֵּל אֶת הַמִּתְנַנָּה. "וַיִּפְצַר בּוֹ, וַיִּקַּח".

לְאַחֵר הַפְּיוּס הַהִיסְטוֹרִי עָשׂוּ מְזַמִּין אֶת יַעֲקֹב וּמִשְׁפַּחְתּוֹ לְבוֹא וּלְהִשְׁתַּכֵּן בְּאַרְצוֹ בְּהַר שְׁעִיר (מְזוּהָה כּוּיֹם כְּצַפּוֹן עֵרֵב הַסְּעוּדִית וְדְרוֹם יִרְדֵּן בְּאַזּוֹר וְאֵדִי רֵם) וּמְצִיעַ שִׁילְכוּ בִּיחָד. "וַיֹּאמֶר (עָשׂוּ) נִסְעָה וְנִלְכָה, וְאַל־כָּה, לְנִגְדֶךָ". וַיַּעֲקֹב שֶׁלֹּא הִיתָה לוֹ שׁוֹם כּוּוֹנָה לְהַצְטַרֵּף לְעָשׂוּ מִסְבִּיר בְּעַדִּינּוֹת שֶׁחָבַל שֶׁעָשׂוּ יִתְעַכֵּב בְּגַלְלוֹ הַיּוֹת וַיֵּשׁ לוֹ יְלָדִים קְטַנִּים וּבְנוֹסֵף יֵשׁ חֲשֵׁשׁ שֶׁהַצֵּאֵן זֶה־בְּקֵר יָמוֹתוֹ בְּדֶרֶךְ בְּגַלְלַת הַהִלִּיכָה הַמְהִירָה וּבְכִלְלַת הַמְּסַע לּוֹקַח זִמְנָה. "וַיֹּאמֶר אֵלָיו, אֲדַנֶּה יָדַע כִּי הַיְלָדִים רַבִּים, וְהַצֵּאֵן וְהַבְּקָר, עֲלוֹת עָלַי; וּדְפָקוּם יוֹם אֶחָד, וְיָמֵתוּ כָּל הַצֵּאֵן". לִכֵּן מְצִיעַ יַעֲקֹב לְעָשׂוּ שִׁיתְקַדֵּם לְבַד וְהוּא, יַעֲקֹב וּמִשְׁפַּחְתּוֹ יִתְקַדְמוּ בְּקִצְבַּת שֶׁלָּהֶם עַד שִׁיִּגְיעוּ לְאַרְצוֹ שֶׁל עָשׂוּ. "וַיַּעֲבֹר נָא אֲדָנִי, לְפָנַי עֲבֹדוּ, וְאֲנִי אֶתְנַהֲלָה לְאַטִּי, לְרַגְלֵי הַמְּלֶאכָה אֲשֶׁר לְפָנָי וְלְרַגְלֵי הַיְלָדִים, עַד אֲשֶׁר אָבִיא אֵל אֲדָנִי, שְׁעִירָה". עָשׂוּ מְקַבֵּל טִיעוֹן זֶה וְנִפְרַד מִיַּעֲקֹב. וּבְרַגַע שֶׁעָשׂוּ נִעְלַם מִהָאֻפֵּק יַעֲקֹב מִיַּד חוֹתֶךָ יִמִּינָה (מִעֵרְבָה) וּמְגִיעַ לְעִיר שְׁכֵם שֶׁשֵּׁם הוּא מִתְגַּלֵּה כְּאִישׁ נִדְלָן וְרוֹכֵשׁ חֲלֻקַּת אֲדָמָה בְּכֶסֶף מְלֵא (כּוּיֹם קִבְרֵי יוֹסֵף שֶׁבְּשְׁכֵם). "וַיִּקַּח אֶת חֲלֻקַּת הַשְּׂדֵה, אֲשֶׁר נָטָה שָׁם אֶהְלוֹ, מִיַּד בְּנֵי חַמּוֹר, אָבִי שְׁכֵם בְּמֶאֱהָ, קְשִׁיטָה"

י. בְּקִבְרֵי יוֹסֵף הָיָה אֶחָד הָאִירוּעִים הַמְּצַעְרִים בְּיוֹתֵר שֶׁאַרְעַת לְצַה"ל בְּזִמְנֵי הָאִינְתִּיפְאָדָה.

בְּאִירוּעַ זֶה כּוֹתְרוֹ לּוֹחְמִים שֶׁל צַה"ל בְּקִבְרֵי, וְחִייל דְּרוּזֵי בְּשֵׁם יוֹסֵף מִדְּחֵאֵת נִפְצַע וְדִימִם לְמוֹת בְּמִשְׁךְ מִסְפֵּר שְׁעוֹת עֲקֵב הַיִּמְנְעוֹת הַצְּבֵא לְחַלֵּץ אוֹתוֹ, בְּתַקּוּוֹה שֶׁהִרְשׁוֹת הַפְּלִשְׁתִּינָאִית תִּעֲשֶׂה זֹאת. קִבְרֵי יוֹסֵף מִשְׁמַשׁ כְּאַבְן שׂוֹאֵבֶת לְהִרְבֵּה חֲסִידִים וְצַעֲרִים אֲשֶׁר לְפַעֲמִים בְּצוּרָה לֹא אַחֲרָאִית מְנַסִּים לְהַגִּיעַ לְקִבְרֵי בְּאִישׁוֹן לַיְלָה וּלְהַתְּפַלֵּל לַיַּד הַקִּבְרֵי.

י. ב. כְּאִמּוֹר לְעִיל לִיעֲקֹב הִיתָה בֵּת יִפִּיפִיָּה בְּשֵׁם דִּינָה. יוֹם אֶחָד יִצְאָה דִּינָה לְהִסְתַּוֵּבֵב בְּסְבִיבָה וְשְׁכֵם בֶּן חַמּוֹר שֶׁהָיָה מוֹשֵׁל הָעִיר שֵׁם עָלֶיהָ עֵין, חֲטָף אוֹתָהּ לְבֵיתוֹ וְשֵׁם אָנֹס אוֹתָהּ "וַיִּרְא אֶתָּה שְׁכֵם בֶּן חַמּוֹר, הַחֲוֵי נְשִׂיאָ הָאָרֶץ; וַיִּקַּח אֶתָּה וַיִּשְׁכַּב אִתָּה, וַיַּעֲנֶה". לְאַחֵר מִכֵּן שְׁכֵם שֶׁהָיָה יָלֵד מִפּוֹנֵק מִבְּקֶשׁ מִחַמּוֹר אָבִיו הַמוֹשֵׁל לְדָאוֹג לְחַתוּנָה עִם דִּינָה "וַיֹּאמֶר שְׁכֵם, אֵל חַמּוֹר אָבִיו לֹא־אָמַר: קַח לִי אֶת הַיְלָדָה הַזֹּאת, לְאִשָּׁה". בַּעַת הָאִירוּעַ הָיוּ בְּנֵי יַעֲקֹב בְּשִׂדָה וַיַּעֲקֹב שִׁמְעַת זֹאת חִיכָה לָהֶם עַד בּוֹאֵם כְּשֶׁהָאֲחִים שִׁמְעוּ זֹאת הֵם כְּעֶסוּ מְאֹד. בְּמִקְבִּיל הַחֵל חַמּוֹר בְּמִסַּע שִׁיכְנוּעַ וּמְצִיעַ לְבְנֵי יַעֲקֹב לְהִתְחַבֵּר אֵל עַמּוֹ וּלְקַיֵּם חַתוּנוֹת מְעוּרְבוֹת וְכֵן

לפתח את קשרי המסחר ביניהם. כשחמור רואה שזה לא מספיק הוא מציע לבני יעקב לבקש מה שרוצים וכל מה שירצו הוא יתן. "ויאמר שכם אל אביה ואל אחיה, אמצא חן בעיניכם; ואשר תאמרו אלי, אתן. הרבו עלי מאד, מהר ומתן, ואתנה, באשר תאמרו אלי; ותנו לי את-הנער, לאשה".

בני יעקב בראשותם של שמעון ולוי לא אהבו את מה שאירע לאחותם והם החליטו להתנקם באנשי שכם. הם אומרים לאנשי שכם שעל מנת שיוכלו להתערבב עימם עליהם לבצע ברית מילה "ויענו בני יעקב את שכם ואת חמור אביו, במרמה וידברו: ... אך בזאת, נאות לכם: אם תהיו כמנו, להמל לכם כל זכר. ונתנו את בנותינו לכם, ואת בנותיכם נקח לנו; וישבנו אתכם, והיינו לעם אחד"

שכם מרוב שהיה "דלוק" על דינה שכנע יחד עם אביו את כל אנשי עירו וכך עשו "ולא אחר הנער לעשות הדבר, כי חפץ בבת יעקב... וידברו אל אנשי עירם, לאמר... אך בזאת יאתו לנו האנשים, לשבת אתנו להיות, לעם אחד: בהמול לנו כל זכר... וישמעו אל חמור ואל שכם בנו, כל יצאי שער עירו; וימלו, כל זכר כל יצאי, שער עירו". ביום השלישי בעת שאנשי שכם סבלו מכאבים עקב הניתוח של ברית המילה יצאו שמעון ולוי והרגו את אנשי שכם ושיחררו את דינה "ויהי ביום השלישי בהיותם באבים, ויקחו שני בני יעקב שמעון ולוי אחי דינה איש חרב, ויבאו על העיר, בטח; ויהרגו, כל זכר. ואת חמור ואת שכם בנו, הרגו לפי חרב; ויקחו את דינה מבית שכם, ויצאו". יעקב כועס על בניו והם בתגובה יוצאים להגן על כבוד אחותם "ויאמרו: הכזונה, יעשה את אחותנו".

יעקב ממשך משכם לכוון בית אל ושם הוא מקים מזבח לקב"ה אשר נגלה אליו וחוזר על ההבטחה "ויאמר לו אלהים אני אל שדי, פרה ורבה גוי וקהל גוים, יהיה ממך; ומלכים, מחלציד יצאו. ואת הארץ, אשר נתתי לאברהם וליצחק לך אתננה; ולזרעך אחריך, אתן את הארץ"

יעקב ממשך במסעו בחזרה לבית אביו ואמו בקריית ארבע (חברון) וכאשר הם מגיעים דרומה לירושלים באיזור בית לחם כיום, ליד העיר אפרת הגדול בישובי גוש עציון (שמה הנכון של העיר הוא אפרתה). רחל אימנו מתחילה תהליך של לידה ואולם מתגלים סיבוכים בלידה "ויסעו מבית אל, ויהי עוד כברת הארץ לבוא אפרתה; ותלד רחל, ותקש בלדתה". רחל יולדת בן ובשארית כוחותיה קוראת לו בשם בן-אוני ויעקב קורא לילד בנימין "ויהי בצאת נפשה, כי מתה, ותקרא שמו, בן-אוני; ואביו, קרא לו בנימין". בשפה העברית קיים ביטוי "הבנימין שבחבורה" והכוונה לנער הצעיר ביותר בקבוצת אנשים מקור הביטוי הוא שבנימין היה הילד הצעיר ביותר משנים עשר בני יעקב. יעקב קובר את רחל באיזור ומניח מבנה לציו הקבר "ותמת רחל ותקבר בדרך אפרתה, הוא בית לחם. ויצב יעקב מצבה, על קברתה, הוא מצבת קברת רחל, עד היום".

י. לקראת חתימת הסכם אוסלו ב', התכוונה ממשלת ישראל להעביר את השליטה הביטחונית בקבר רחל לידי הפלסטינים, בדומה להסדר שנחתם לגבי בית הכנסת "שלוש על ישראל" ביריחו ב-1994. כוונות אלו חוללו סערה ציבורית בישראל וגררו התבטאויות קשות כלפי יצחק רבין וממשלתו. במקביל, פנו רבנים ואישי ציבור אל רבין וניסו לשכנעו להשאיר את קבר רחל בשליטה ישראלית מלאה. אחד האירועים שהשפיעו ביותר על רבין הייתה פגישתו עם חנן פורת ומנחם פרוש, בה על פי העדויות פרץ פרוש בבכי סוער, תוך שהוא צועק על רבין: "זו מאמע רוחל". איך אתה נותן את הקבר שלה. העם היהודי לא יסלח לך אם תפקיר את הקבר של אמא". בעקבות הלחץ הציבורי חזרה בה ממשלת ישראל מכוונתה הראשונית ומתחסם הקבר נשאר בשליטת ישראל

יח. בהמשך הפסוק נאמר "וַיֵּסַע, יִשְׂרָאֵל; וַיֵּט אֶהְלֵה, מִהַלְאָה לְמַגְדֹּל-עֵדֶר" מה שמקשר אותנו לתחילת ההתיישבות היהודית לאחר הגלות בגוש עציון. בשנת תרפ"ז (1927) עלתה לאדמות גוש עציון קבוצת יהודים חרדים מירושלים והקימה יישוב בשם "מגדל עדר" את היישוב ביססו על חקלאות ורפתות. בזמן מאורעות תרפ"ט ורצח היהודים פתרון נמלטו התושבים חזרה לירושלים.

יט. יעקב מגיע לבית הוריו לקריית ארבע ושם מת יצחק אביו שהגיע לגיל המופלג של מאה ושמונים שנה ויעקב ועשו קוברים אותו במערת המכפלה.

כ. בעת התורה מתארת לנו את "המשפחתולוגיה" של עשו: נשיו, ילדיו ונכדיו וכן את התפקידים שמילאו כקצינים ומלכים, בהמשך גם מתוארת כל שושלת המלוכה ושמות הערים בהם התגוררו. השם המוכר לנו ביותר ומופיע במשחקי קלפים של ילדים הינו "חושם התימני" שנאמר "וַיָּמָת, יוֹבָב; וַיְמַלֵּךְ תַּחְתָּיו, חֹשֶׁם מֵאֶרֶץ הַתִּימָנִי".

2 . לקח טוב מהפרשה

2.1 . "נקודה טובה" – רעיון מהפרשה, במבט עכשווי.

פרשת "וישלח" – "מי שִׁמְאָמִין לֹא מִפְּחָד": / ר' משה רוט

"מי שִׁמְאָמִין לֹא מִפְּחָד", שואגים הרוקדים שוב ושוב, במעגלי השמחה, את מילות שירו (הפזמון) של יוסי גיספאן (לחן: עדי ליאון):

מי שִׁמְאָמִין לֹא מִפְּחָד
אֶת הָאֱמוּנָה לְאֵבֶד
וְלֵנוּ יֵשׁ אֶת מֶלֶךְ הָעוֹלָם
וְהוּא שׁוֹמֵר אוֹתָנוּ מִכָּלֵם

האומנם!?

האם אכן, כל יהודי "מאמין", זכאי לחשוב ולהרגיש ש"מלך העולם" הוא "שלו" ומובטח לו שהקב"ה אכן "שומר אותנו מכלם"?

בפרשת השבוע – פרשת "וישלח", עומד יעקב לפני פגישה עם עשיו אחיו. עברו עשרים שנה מאז לקח יעקב את הברכה שנועדה לעשיו (ברכה שלדעתו הגיעה לו כחלק מן הבכורה אותה קנה מעשיו). עשרים שנה בהם יעקב ברח ונס על נפשו והסתתר בבית דודו לבן.

והנה כעת, הוא עומד להיפגש שוב עם עשיו והוא ירא מן הצרה הבאה עליו, חושש ופוחד מן הבלתי נודע. ולכאורה, קשה הדבר. והרי הקב"ה בכבודו ובעצמו הבטיח ליעקב שמירה והגנה "אישית" וצמודה, ככתוב:

וְהִנֵּה אֲנֹכִי עִמָּךְ וְשָׁמְרְתִּיךָ כְּכָל אֲשֶׁר תִּלְדָּה וְהִשְׁבַּתִּיךָ אֶל הָאָדָמָה הַזֹּאת כִּי לֹא אֶעְזָבְךָ... (בראשית פרק כח, טו).

ואם כך הדבר, מדוע יעקב פוחד!?

מדוע יעקב לא שר את מילות השיר "מי שמאמין לא מפחד... ולנו יש את מלך העולם והוא שומר אותנו מפלם" והולך לישון בנחת ובבטחה?! להלן כמה מן ההסברים, המובאים בחז"ל ובמפרשים:

• יעקב חשש "שמא יגרום החטא" – שמא עשה משהו, הפוגע וגורע מזכותו להגנה ולשמירה אלוקית.

• במשך עשרים שנות גלותו והיעדרותו, נמנע מיעקב לעסוק בכיבוד אב ואם, בעוד שעשיו אחיו, כן עשה זאת. וזכות מצווה חשובה זו, עומדת לעשיו.

• במשך שנים אלה, עשיו גר בארץ ישראל, בעוד שיעקב היה בחוץ לארץ. וגם זכות זו עומדת לטובתו.

ללמדך, שמערכת היחסים (ה"זוגית"... של האדם עם בוראו, מחייבת השקעה ו"תחזוקה" קבועה (כמו בכל מערכות היחסים שלנו), כדי שלא נאבד ח"ו את הקרבה אל ה' ואת ה"אמונה"...

אם כן, כיצד מאזנים בין ההבטחה לבין הפחד ובין האמונה לחשש?

יעקב החליט לפעול בשני המישורים גם יחד. הן במישור המעשי והן במישור הרוחני – אמוני.

במישור הרוחני – הוא נושא תפילה לקב"ה: "הצילני נא מיד אחי מיד עשו..." (בראשית לב, יב). אולם הוא לא מסתפק בכך ופועל גם בהיבט המעשי, הן במישור הדיפלומטי (משלחות פיוס ומתנות) והן במישור הביטחוני (חלוקת המשפחה לשני מחנות, כדי לשפר את סיכויי ההישרדות).

על כך אמר שלמה המלך בספר משלי: "סוס מוכן ליום מלחמה ולה' התשועה" (כא, לא).

האם בגלל שהקב"ה "שומר אותנו מפלם", אנחנו פטורים מן החובה להתכונן למלחמה – להצטייד ולהתאמן? אין ספק שאסור לנו לסמוך על הנס, גם אם הוא (הנס...) "מובטח" לנו ועלינו להתכונן למלחמה.

אולם מאידך, עלינו לזכור שהתשועה והניצחון אינם תוצאה ישירה של מעשינו, גבורתנו וחוכמתנו, אלא – "וְלֹא הִתְשׁוּעָה" (בתקווה שנהיה זכאים לכך...).

ברוח זו אומר גם דוד המלך בתהלים: "...אִם ה' לֹא יִשְׁמֵר עִיר, שָׁוְא שֶׁקֵּד שׁוֹמֵר" (קכז, א). חובה עלינו להציב שומרים סביב העיר. אולם מאידך, על השומרים לדעת שהם זקוקים לעזרתו של הקב"ה.

ללמדנו, שאמונה בה, אין פירושה לשבת בחיבוק ידיים ולחכות לקיומן של הבטחות אלוקיות – ניסיות. צריך לצאת ולהילחם בדרך הטבע ולעשות את המיטב הן בבניין הכוח והן במבט המבצע, מתוך תפילה ואמונה "כִּי ה' אֱלֹהֵיכֶם הֵהָלַךְ עִמָּכֶם לְהִלָּחֵם לָכֶם עִם אֲיִבֵיכֶם לְהוֹשִׁיעַ אֶתְכֶם" (דברים כ, ד).

וראיה לדבר, שכאשר משה ויהושע הובילו את העם למלחמות ולכיבוש על פי ה' – במצוותו המפורשת, עדיין נאלצו בני ישראל להילחם בשדה הקרב באופן מעשי.

בשנת 1970 במהלך מלחמת ההתשה, ביקרה המשוררת נעמי שמר בקו המעוזים (מוצבים) על שפת תעלת סואץ. הימים היו ימי חנוכה וחיילי המעוז הדליקו נרות בחנוכה עשויה תרמילי פגזים ושרו את הפיוט "מעוז צור", בשמחה ובקול (והדברים נכתבים כשבועיים לפני חג החנוכה, הבא עלינו לטובה).

ביקור זה הניב את השיר "שבחי מעוז" (מילים ולחן: נעמי שמר), העוסק באויב האורב לנו דרוך וחרישי, ובחיילי צה"ל היושבים מוגנים ב"מעוז" – מבצר עקש וקשח. ובזכות המבצר, אנחנו בקרב ננצח... ו-אָבוֹי לְמִבְקֵשׁ נַפְשִׁי.

מְעוֹז צוֹר יִשׁוּעָתִי, לְךָ נָאָה לְשִׁבַּח
הֲרַחֵק הֲרַחֵק לְיַד בֵּיתִי הַפְּרִדְסִים נְתָנוּ רִיחַ
אָבוֹא בְּמִנְהָרוֹת וּבְמִצְדוֹת וּבְמִעְרוֹת
וּבְנִקְרוֹת צוּרִים וּבְמַחִילוֹת עֶפֶר
אִי שָׁם בְּלֵב הַלִּילָה דְרוּךְ וְחָרִישִׁי
צוּפָה בִּי מִבְקֵשׁ נַפְשִׁי

וּבְנִקְרוֹת צוּרִים וּבְמַחִילוֹת עֶפֶר

מבצר עקש וקשח ,
עצי שקד ליד ביתי עומדים בלבן פורח
אבוא במנהרות ובמצדות ובמערות
ובנקרות צורים ובמחילות עפר
אי שם בלב הלילה דרוך וחרושי
מביט בי מבקש נפשי

מעוז צור ישועתי, בקרב אין קץ ינצח
אלי איילת אחותי חיוך עיף תשלח
אבוא במנהרות ובמצדות ובמערות
ובנקרות צורים ובמחילות עפר
אי שם בלב הלילה דרוך וחרושי
אורב לי מבקש נפשי
אבוי לו מעוקצי, ואבוי לו מדבשי
אבוי למבקש נפשי

המילה "מעוז" מבטאת גבורה, איתנות, תושיה, תעוזה, אומץ, ועוצמה רוחנית. אולם, בעוד שהפיוט המקורי "מעוז צור ישועתי", אומר שהקב"ה – היוצר שלנו (צור) הוא מקור העוז והוא המושיע ולכן – "לך (הקב"ה) נאָה לְשַׁבַּח (עלינו לשבח ולהודות)", הפכה המשוררת בשירה זה, את האמונה והביטחון באלוקי ישראל, לביטחון ואמונה ב"מעוז" – במבצר פיזי, ב"פחי ועצם ידי" (דברים כח, יז).

לכך בדיוק, מכוונים דבריו של משה רבנו אל בני ישראל לפני הכניסה לארץ. כאשר תכנסו לארץ המובטחת ותזכו לשפע כלכלי, למנוחה ולביטחון, אל תשכחו מי נתן לכם את כל הטוב הזה. אל תטעו ותאמרו: "פחי ועצם ידי עשה לי את החיל הזה" (דברים ח, יז) – אני... כמו ידי עשיתי...

אלא, "השמר לך פן תשכח את ה' אלוהיך" (שם, יא) "וזכרת...פי (רק הקב"ה) הוא הנתן לך פח לעשות חיל" (שם, יח).

במאמרנו זה, פגשנו שני קצוות. פגשנו את מי ששם את מבטחו במעוז – במבצר הפיזי ומאידך, פגשנו את מי ששם את מבטחו רק בקב"ה וחושב שהקב"ה "חייב לו" ומובטח לו ש"הוא שומר אותנו מכלם".

ובתוכם, ניצב יעקב אבינו, הנוקט בגישה המאוזנת, הנכונה והראויה. מחד, "סוס מוכן ליום מלחמה" – הוא אינו סומך רק על ההבטחה האלוקית אלא מתכונן באופן מעשי הן לפיוס והן למלחמה ומאידך, "וְלֵה' הַתְּשׁוּעָה" – הוא יודע שניצחוננו תלוי אך ורק בעזרתו וישועתו של הקב"ה ועל כן תפילתו לאלוקיו: "הַצִּילֵנִי נָא מִיַּד אָחִי מִיַּד עֲשׂוּ... (בראשית לב, יב).

כאן המקום להזכיר ולו בקצרה, את גבורת החשמונאים, תעוזתם ואמונתם בה' בעת מלחמתם נגד היוונים (כן, בעוד שבועיים יחול חג החנוכה...). גם הם הלכו בדרכו של יעקב אבינו, דרך המשלבת את האמונה ואת הלחימה גם יחד. ובעזרת ה', זכו לניצחונות גדולים וניסיים של "רבים ביד מעטים".

נסיים בתפילה לקב"ה, שגם אנו כיעקב אבינו, נזכה שכאשר נתפלל אל ה' ונבקש את עזרתו, נזכה לכך ש"ה' הוֹשִׁיעָה, הַמְּלֶךְ יַעֲנֵנוּ בְּיוֹם קְרָאֵנוּ" (תהלים כ, ז). הקב"ה יענה אותנו ויושיע אותנו, מיד כשנפנה אליו – מיד "בְּיוֹם קְרָאֵנוּ"...

בברכת שבת שלום

משה רוט

ארכיון "נקודה טובה": http://www.pirsuma.com/nekuda_tova

יש לך הערה או הארה? אשמח לקבל למייל:

nekudatova.roth@gmail.com

אהבת? הפץ בין חבריך

2.2. השבוע בפרשה – מסרים אקטואליים הנלמדים מהפרשה

פרשת וישלח – מי רוצה להיות מיליונר? / ניר אביעד

פרשת "וישלח" עוסקת ברובה במפגש הפיוס בין יעקב אבינו לבין עשיו, וזאת לאחר שיעקב נאלץ לגלות מארץ ישראל לשנים רבות מחמת כעסו של אחיו. לאחר הפגישה הדרמטית, החיבוקים והבכי המשותף, יעקב מציע לעשיו לקבל ממנו מנחה בדמות כמות גדולה של עזים, גמלים, פרות ואתונות. עשיו מסרב באומרו: "וַיֹּאמֶר עֵשָׂו יֵשׁ לִי רֵב אָחִי, יְהִי לְךָ אֲשֶׁר-לְךָ", אולם יעקב מפציר בו ואומר: "קח-נָא אֶת-בְּרַכְתִּי אֲשֶׁר הִבָּאת לְךָ, כִּי-חַנְּנִי אֱלוֹקִים וְכִי יֵשׁ לִי כָל". בהבדל בין הביטויים "רב" ו"כל" מתמצה ההבדל בין יעקב ועשיו.

לכאורה, התבטאות יעקב "יש לי כל" תמוהה, שכן למי באמת יש את הכול? ובכן, מסתבר שיעקב בא ללמד אותנו כלל גדול ומשמעותי מאוד בחיים – יש לשמוח באמת ובתמים עם מה שיש לנו ולא להרגיש עצבות ותחושת מחסור גם אם בפועל אין לנו את כל מה שהיינו חפצים בו. המילה "רב" מתייחסת לכמות, ועשיו, המוכר לנו מהפרשה הקודמת כאיש חומרני וגס, מייצג את התפיסה (שלצערנו רבים מאוד מאיתנו לוקים בה) של המרדף אחר החומר מתוך דמיונות ששם האושר שלנו חבוי. יעקב, לעומת זאת, אומר לעשיו שגם אחרי שהוא יקח ממנו את כל הגמלים, העזים והאתונות, עדיין יישאר לו "כל", ועדיין הוא ירגיש שיש לו "כל", משום שגם כשהוא מחסיר מרכושו, זה לא פוגע בתחושה הסובייקטיבית שלו שיש לו את כל מה שהוא צריך.

בן זומא בפרקי אבות שואל: "איזהו העשיר?". התשובה שרובינו הינו נותנים, מתוקף היותנו שבויים בעל כורחנו בתוך הלך הרוח של "החלום האמריקאי", היא שעשיר הוא מי שיש לו כמה בתים יפים, הוא עובד כמנכ"ל מצליח בחברה גדולה, אוכל במסעדות ה"נחשבות", מבלה במועדונים ה"נכונים", לובש את המותגים העדכניים ומבלה פעמיים בשנה בחופשות פאר בחו"ל. למרבה הפלא, התשובה של בן זומא שונה – "איזהו העשיר? השמח בחלקו!", כלומר על מנת להרגיש עשירים עלינו להיות שבעי רצון ממה שיש לנו כעת או ממה שביכולתנו להשיג תוך מאמצים סבירים ומתאמים לנו.

התפיסה שלנו לעושר ולהצלחה היא השוואתית. אדם עם כמה מיליונים יחשב וירגיש עשיר אם מסביבו יהיו אנשים שאין להם סכום גדול כמו שיש לו. לעומת זאת, אותו אדם לא יחשב וירגיש עשיר בחברה של מיליארדרים. מתי אם כך אדם עשיר מפני שהוא עצמו באמת עשיר ולא מפני שהאחרים עניים? כשהוא שמח במה שיש לו, גם אם זה מעט. חשוב לזכור שהאושר לא מתייחס רק לכמות כסף, אלא לכל צורך חומרי ונפשי אחר שיש לנו.

לקראת סוף ברכת המזון אנחנו אומרים: "הרחמן הוא יברך אותנו ואת כל אשר לנו כמו שנתברכו אבותינו אברהם יצחק ויעקב בכל מכל כל, כן יברך אותנו כולנו יחד בברכה שלמה". כאשר אנחנו מודים לה' על המזון הגשמי שסיפק לנו, אנו מוצאים צורך להדגיש כי אנו לא רואים במזון הגשמי את המטרה, אלא את האמצעי לכך שנוכל לחיות כאבותינו, כלומר בהרגשה שיש לנו כל.

הרבי מקוצ'ק נהג לומר שהבעיה הכי גדולה של העניים היא שהם חושבים שאם הם יהיו עשירים הם יהיו שמחים. זו טעות מרה, שכן האושר האמיתי לא תלוי במציאות חיצונית אלא בחיבור נפשי ורוחני לעצמינו ולקב"ה. דוגמא יפה לכך הוא הסיפור על רבי עקיבא ואשתו רחל, אשר חיו בראשית נישואיהם בדלות חומרית איומה ולנו על מעט חציר באסם עבש. הקב"ה סיבב את הדברים כך שאחד השכנים, שהיה עני אף יותר, ביקש מהם מעט קש כדי להשכיב עליו את התינוק שנולד לו ובזכות הנתינה הם הרגישו עשירים. בדורנו בו הדת השולטת עברה להיות "דת הצרכנות", וכי כהני הדת הפכו להיות האוליגרכים והסלבריטאים למיניהם, עיקר "תחושת המחסור" נובעת משאיפה לצריכה מופרזת. הפרסומות מספרות לנו מה אין לנו ואנו מתפתים להאמין ולהרגיש את אותו חסר.

תאוות הממון היא מהקשות שישנן, ולראייה, להבדיל מתאוות אחרות, כדוגמת אוכל או מין, גם כשמשיגים ממנו עוד לא שבעים. רוב בני האדם רוצים מהכסף והרכוש עוד ועוד בלי קשר לצרכים האמתיים שלהם. היטיבו חז"ל לתאר זאת: "יש לו מנה (מאה) רוצה מאתיים, יש לו מאתיים רוצה ארבע מאות" ו"אין אדם מת וחצי תאוותו בידו" (כלומר אין אדם שמרגיש מרוצה ממצבו הכספי וכל מי שנפטר מרגיש שהוא השיג רק חצי ממה שהיה רוצה). שלמה המלך הוסיף וכתב

בספר 'קהלת': "אוהב כסף לא ישבע כסף", כלומר כאשר אדם שקוע בשאפתנות חומרית, רעבונו לא ישבע לעולם, אלא יוכפל וירבה מכיוון שככל שינסה להשביע את רעבונו כך יוסיף לרעוב ולרצות יותר ויותר. עובדה זו הייתה יכולה להישאר כאנקדוטה משעשעת אלמלא שלתפיסה הזו יש מחיר מעשי כבד מאוד בחיים של רבים. אין עוררין על כך שחשוב לעבוד ולהתפרנס, אולם, לצערנו, הרבה אנשים עובדים הרבה יותר מידי שעות מכפי הצורך והדבר בהכרח בא על חשבון בילוי זמן איכות עם בני/בנות הזוג והילדים או זמן חשוב גם כן של פנאי אישי. רבים רצים לצבור כסף ובסוף נפטרים ומורשישים אותו הלאה מבלי שבאמת זכו ליהנות ממנו, או שלחלופין עובדים כמו חמורים שעות נוספות כדי לממן את המוצר האלקטרוני החדש והלגמרי מיותר שהם רכשו או כדי לקנות אוטו במודל חדש יותר משל השכן ממול. לא, אנחנו לא באמת צריכים לקנות דירה כה יקרה ולהשתעבד כל החיים למשכנתא וגם לא חייבים להתהדר באיפון הכי חדשני ונוצץ.

מדוע רובינו עסוקים כמו עשוי בספירות מלאי של מה יש לנו ועד כמה אנו רחוקים ממה שהיינו רוצים שיהיה לנו? מדוע אנחנו לא נוהגים כמו יעקב שהשכיל לשמות עם מה שיש לו? התבוננות פנימית מגלה כי הטבע של רובינו הוא לראות את "חצי הכוס הריקה". אנחנו מעבירים אנרגיה וזמן רבים מידי בקיטורים, במחשבות ובדיבורים על מה שחסר ועל מה שאין לנו וכוח ההרגל משכיח מאיתנו את הטוב שישנו. אדם כמעט ואף פעם לא עוצר ואומר לעצמו: "כמה טוב לי עכשיו, אני ממש מאושר, חיי שלמים ושמחים". ביהדות ישנו מושג בסיסי מאוד המדבר על "חוש הכרת הטוב", שמשמעו בתמציתיות להפך את המשקפיים איתן אנחנו מסתובבים בעולם ולסגל מחשבות חיוביות במקום השליליות. במקום לראות את מה שאין להתחיל לראות את שישנו, לראות את חצי הכוס המלאה. למרבה האבסורד, כשאנו סוף סוף משיגים את מה שחפץ ליבו, בדר"כ תחושת הסיפוק שאנו חווים קצרה ביותר ומיד מתחיל הקול הפנימי לכרסם בנו ולספר לנו על כל הדברים שעדיין לא השגנו. חשוב לחיות בהבנה ששום דבר אינו מובן מאליו. אין דבר כזה "מגיע לי". ברגע שמקבלים דברים כמובנים מאליהם לא יודעים להעריך את הדבר עצמו ואת מי שנותן לנו אותם. כך, בתקופת התיכון רבים חושבים על כמה קשה וכמה טוב יהיה לסיים עם הבגרויות והלימודים (רק

אח"כ רוב האנשים מביטים אחורה בערגה ונוסטלגיה ונזכרים "בתקופה היפה בחייהם", בצבא אנחנו מקטרים על התנאים ומחכים בקוצר רוח לאזרחות, באוניברסיטה קשה ולוחץ ומייחלים לתקופת העבודה והעצמאות שאחרי. כשכבר סוף סוף מוצאים עבודה טובה וראויה מקטרים על התנאים, על הבוס, על השעות וכו', וכו', וכו'. נראה כי היכולת הפשוטה לעצור ולהודות על מה שיש לנו כאן ועכשיו הולכת ופוחתת. מדובר בכישורי חיים בריאים ונורמאליים שכה חסרים לרובינו היום.

לכל אחד מאתנו יש אשליה מתוקה שאומרת "אילו רק היה לי... בן זוג מתאים, ילדים, תפקיד בכיר יותר, זכייה בפנס, מכונת גדולה, וכו'...". מדובר בדמיון מתעתע של "הגשמה" ו"שלמות", דמיון שנגרר אל תוך חיינו ומעורר בנו תסכול, תחושת חסר מתמדת ורצון לברוח שוב אל עולם הדמיון משום ששם תמיד נעים. רצונו של הקב"ה שנחיה בעולם הזה ולא בעולם הדמיונות. מצפים מאיתנו שנהיה מאושרים כבר עכשיו, שנהנה מכל דבר ודבר שיש לנו, בין אם זה מעט, ובין אם הרבה. אם איננו שמחים בחלקינו בחיים, לא יהיה זה משנה כמה כסף יהיה לנו בבנק, מי יהיה בן/בת זוגנו, במה נעסוק ובאיזה רכב ניסע? משום שתמיד נחוה שחסר לנו עוד.

דרך המלך האמיתית לאושר הנכסף היא בהערכה של מה שכך יש לנו. במקום לחשוב על עצמינו כקורבנות וכמסכנים שלא מקבלים את מה שאנחנו רוצים – להפך את המחשבה ולראות את המתנות שאנחנו כן זוכים להן. על כך נאמר שבדי להבטיח עתיד טוב ובריא יותר חובה להודות על העבר וההווה. להודות על כל מה שישנו – גם על מה שאנחנו אוהבים וגם על מה שפחות! את אחד השיעורים החשובים בחיי קיבלתי מהשומר המבוגר וקשה-היום בחניון שבמקום עבודתי. יום אחד הוא פנה אלי ושאל: "אתה יודע מה זה עשיר?" כמובן שחשבתי מיד על הווילה והוולבו שעדיין אין לי, בעוד הוא משיב: "עשיר זה ראשי תיבות של עיניים, שיניים, ידיים ורגלים". אשרי מי שאכן יודע לראות ולהעריך את המובן מאליו ולהיות שמח בחלקו. רובינו מבינים מה היה טוב חלקינו רק לאחר שדבר מה נלקח מאיתנו. רק כשהשן כואבת אנחנו נזכרים בתחושה הנפלאה של שיניים בריאות.

למען הסר ספק, אין בדברי משום קריאה להסתפק בהכרח רק במה שישנו. מצב טבעי ובריא הוא שהאדם רוצה להתקדם כמה שיותר, ובמיוחד אנו, בניו של אברהם אבינו, מחוייבים ב"לך לך" – כלומר להתקדם, לנוע, לשאוף לשפר ולהשתפר. הקב"ה ברא אותנו כיצורים שרוצים להפוך כותנה לבגדים יפים, פולי קקאו לשוקולד איכותי וטעים ועץ ואבנים לבית מגן ונוח. החוכמה הגדולה היא לרצות להתקדם במה שמועיל באמת, בד בבד עם שימחה במה שכבר ישנו. בדורינו כל אדם שואף לגדלות, אף יותר מבדורות הקודמים. היום כל סנדלר שואף לפתוח רשת ארצית של חנויות נעלים, כל בעל דוכן פלאפל חולם לנהל מסעדת יוקרה וכל מי שרק גמר תואר במנהל עסקים באוניברסיטה משוכנע שהוא יכבוש את העולם ויתעשר. השורש של הרצון לצמיחה, כאמור, חיובי, אולם חשוב לדעת להשתמש בו במקומות ובמצבים הנכונים. העולם הזה צריך גם "סתם" סנדלרים ומוכרי פלאפל. יש אנשים שזה ייעודם בחיים וזה בסדר גמור. עדיף למלא את תפקידנו בעולם בשמחה ובפשטות מבורכת, גם אם הסביבה מעקמת את האף על בחירותינו, מאשר לנסות לרצות ולהרשים אנשים אחרים תוך התעלמות מהצרכים האמתיים שלנו.

כיצד נוכל לדעת האם הרצונות שלנו להתקדמות ולשינוי נכונים ובריאים ומתי מדובר בדמיון ובקריאה של היצר הרע? כיצד נדע ליישב את המתח התמידי הזה בין שני כוחות הנפש הללו שמתחוללים בקרב כולנו? לעניות דעתי, המבחן צריך לנוע סביב השאלה: "האם הרצונות שלי באים ממקור אגואיסטי או מתוך חשיבה אמיתית גם על הסביבה והזולת?" אם אדם רוצה להתפרנס טוב יותר כדי שיוכל לגור במקום סביר, לספק אוכל למשפחתו ולתרום יותר לנזקקים – הרי זה מבורך, אולם אם כוונתו היא להתהדר במשרה מרשימה יותר שתנפח לו את האגו במפגשים חברתיים או שתאפשר לו להוציא יותר כספים על עוד דברים מיותרים שרק ירחיקו אותו מנשמתו כמו טלוויזיית פלזמה נוספת למטבח/שירותים ורכב עם גלגלי מגנזיום יותר חדישים – הרי עצת היצר הרע היא. למרבה הצער, הרצונות המקולקלים לגדלות מגיעים אף לעולמו הרוחני של האדם ויש לא מעט אנשים נפלאים שמתחילים (או ממשיכים) את המסע הרוחני שלהם מתוך גאווה ותחושת עליונות על הזולת. האגו משכנע רבים שהם "משהו מיוחד" ו"העולם עדיין לא השכיל לגלות אותם", וכפועל יוצא מכך שהם טובים יותר ממי שטרם עשה את

המהלך הרוחני שהם עשו. דרך רוחנית אמיתית, ובזה נבדלת היהדות מרוב המכריע של הדתות והשיטות האחרות, אינה שמה את האדם במוקד, כאשר תפקיד העולם מסביב לשרת אותו, אלא אומרת בדיוק הפוך – תגדל ותתפתח הן רוחנית והן גשמית על מנת שתוכל לעשות טוב לסביבתך. אין רע בלהיות עשיר מופלג ואין רע בלהיות חכם עצום בתורה ובעל מידות טובות. החוכמה היא לקשר את הטוב והשפע הזה שזכינו לו למקום של עשייה חברתית ונתינה לזולת.

בהקשר הזה נתנו לנו חז"ל כלל מדהים לפיו על כל אדם להרגיש ולומר: "כל העולם לא נברא אלא בשבילי!!". במבט שטחי אמירה זו נראית כשיא האגואיזם השלילי והמאוס, אולם בעומק חז"ל מנסים לחנך אותנו לתפיסה מחשבתית שרואה את העולם הזה כמגרש המשחקים והאימון האישי של כל אחד מאיתנו, כאשר המטרה היא לראות עד כמה אנו מצליחים לתת ולתרום, ולא חלילה לינוק ולנצל.

אמיתה מפורסמת נוספת מפרקי אבות היא: "הקנאה, התאוה והכבוד – מוציאים את האדם מן העולם". מי שעסוק בספירה של כמה יש לו ועל פי זה מחליט האם הוא מאושר, מובטח לו שהוא יאבד את דרכו בעולם ואת האיזון הפנימי והנפשי הנכון. מי שמונע מהמרדף אחר החומר והתאוות, כמעט לבטח ייפול לרגשות הקשים של קינאה וצרות עין, שכן תמיד יהיה מי שיש לו יותר ממה שלו עצמו יש והדבר יצרום לו. ללא אמונה שכל אחד מקבל את חלקו בהשגחה עליונה ופרטית ושיותר חומר/כבוד אין פירושו של דבר יותר שימחה/אושר, קשה להימנע מאותם שלושה דברים שחז"ל כה הזהירו אותנו מפניהם.

בעזרת השם שנתחבר למילים המתקוות שאנו אומרים מידי בוקר בברכות השחר: "ברוך אתה ה' אלוהינו מלך העולם שעשה לי כל צרכי". כן! עשית לי את כל צרכי, את כל מה שאני באמת צריך (גם אם הדמיון משתולל ומספר לי על כל מה שעדין אין...).

שבת שלום, ניר אביעד ☺

הזמנה לסיור חנוכיות בירושלים בהדרכת

לעניות דעתי, אין מקום יפה יותר בעולם מאשר הרובע היהודי בירושלים ואין חג מרשים ומרגש יותר מאשר חנוכה.
במשך מספר ימים בשנה, כאשר אלה חוברים יחדיו, מאות חנוכיות ואלפי נרות שמן מוצבים מחוץ לבתים בסמטאות הקטנות ומאירים את שמי ירושלים ואת לב המסיירים בה.
ביום שלישי ה-3/12 (נר שביעי של חנוכה) בע"ה אדריך סיור בין סמטאות הרובע היהודי בעיר העתיקה בי"ם ונחווה ביחד את הקסם המיוחד הזה.
התכנסות בשעה 16:30 בשער יפו (יש חניה צמודה).
בסיור נשוטט בין האתרים המרכזיים ברובע, נגלה חצרות שקטות וסודיות, נתארח ונדליק נרות בבית משפחה מדהימה בלב הרובע בביתם בן ה-500 שנה ונקנח בתפילה בכותל.
את הסיור אלווה בתיאורים וסיפורים היסטוריים על האטרקציות המרכזיות בעיר וכמובן בהסברים על העומק והמשמעות הרוחנית של החג עבור כל אחד מאתנו כאן ועכשיו.

מספר הערות חשובות:

1. העלות הינה 50 ש"ח למשתתף.
2. הסיור אינו מתאים לילדים.
3. אורכו כ-3.5 שעות והוא מחייב יכולת הליכה סבירה.
4. הדרך אל ובתוך ירושלים עמוסה ביום זה. על מנת להספיק להגיע בזמן יש לצאת מאזור המרכז לכל המאוחר בשעה 14:30.
5. לא ניתן להצטרף בלי הרשמה ואישור מוקדמים.

להרשמה יש לשלוח מייל לכתובת: niraviad@hotmail.com

מספר המקומות מוגבל. מניסיון של השנים האחרונות – מומלץ בחום להקדים ולהירשם!!

ניר אביעד

א. סיכום מתומצת של פרשת וישלח

"וישלח יעקב מלאכים לפניו.." • יעקב מכין עצמו למפגש הגורלי עם אחיו הכועס – עשיו • על מפגש זה ותוצאותיו המפתיעות • על דינה בת יעקב ונקמת אחיה • ועל פטירת רחל ויצחק אבינו בפרשת השבוע

"וישלח יעקב מלאכים", הנושאים עמם מסר "אל עשיו אחיו": אין לי כל כוונות רעות בנוגע אליך; ראה, יצחק אבינו ברך אותי באומרו: "ויתן לך... מטל השמים ומשמני הארץ", ומה יש לי בפועלו – ויהי לי שור וחמור", שאינם לא מן השמים ולא מן הארץ...

חוזרים המלאכים אל יעקב ובפיהם ידיעה מרעישה: עשיו אחיך מתקדם לקראתך כשפניו למלחמה "וארבע-מאות איש עמו"! יעקב מתמלא אימה, ומכין עצמו לשלושה דברים: לדורון, לתפילה, ולמלחמה. הוא נערך אסטרטגית, ומחלק את משפחתו לשני מחנות, במחשבה, שאף אם יכה עשיו את מחנה האחד, יציל לפחות המחנה השני... . אחר, ניגש הוא לתפילה לפני ה', ויחד עם זאת אינו זונח את הדרך הפרלמנטרית, ושולח עם המלאכים מתנה מכובדת – דורון – עבור עשיו, שמא יתרצה בה.

יעקב שולח את המנחה לפניו, ובמשך הלילה מצליח לעבור עם משפחתו את נחל יבוק. לפתע הוא מוצא את עצמו נאבק עם מלאכו של עשיו אשר מפריע לו בדרכו. תוך כדי מאבק נוקע יעקב את ירכו, ובסופו של דבר הוא זוכה לברכה מפי המלאך המוסיף לו בהזדמנות זו שם חדש – ישראל.

הבוקר בא, והנה מגיע עשיו, רואה את פניו הנפולות של יעקב ומרחם עליו, רץ לקראתו, מחבקו ומנשקו. עשיו שעשה הכרה עם משפחתו של יעקב ומזמינו לנסוע אחריו ולבקר בביתו, בשעיר. יעקב מתחמק באלגנטיות מהזמנה זו, בנימוק משכנע, התולה את מחויבותו לפסוע לאיטו בשל ילדיו הקטנים. האחים נפרדים, ויעקב מתיישב בסוכות.

בתו של יעקב, דינה, מוצאת חן בעיני אחד מבני הארץ, שכס בן חמור וזה מחליט להתחתן עמה. הוא מבקש מאביו, חמור, להתדבר עם יעקב על מנת שיקחהו כחתן לבתו. יעקב ובניו שומעים את הדברים ומתעצבים אל לבם. חמור מצידו מוכן לתת הכל עבור דינה. בני יעקב מחליטים לעבוד בצורה דיפלומטית, ובצורה מנומסת הם מסבירים לחמור שבכדי שיהיו ביניהם קישרי חיתון חייבים הוא וכל בני עירו – להימול!

חמור מתמלא מרץ ומשכנע את אנשיו בכדאיות המילה, שכן בזה תפתח הדרך לסחור עם משפחתו העשירה של יעקב. דבריו משכנעים, ובני העיר – שלם שמה – מלים את עצמם. ביום השלישי למילתם, "בהיותם כואבים", לוקחים בני יעקב, שמעון ולוי, איש את חרבו, מגיעים לשלם, הורגים את כל הזכרים שבה ומחרימים את רכושם.

יעקב שומע את אשר נעשה, ירא שמא עתה ילחמו בו תושבי האזור, ומחליט לעבור דירה, לבית א-ל. כאן הוא מטהר את בניו מאלקי-הנכר (עבודה-זרה) שנמצאו בשלל אנשי שלם.

האלוקים מתגלה אל יעקב ומברכו "... פרה ורבה גוי וקהל גויים יהיה ממך ומלכים מחלצוך יצאו". רחל, אשתו של יעקב, מתקשה בלידתה ונפטרת בשעת הלידה, לא לפני שהיא מספיקה לקרוא את שמו של הרך הנולד – בנימין. יעקב קובר אותה בבית-לחם ושם מציבה על קבורתה – "היא מצבת קבורת רחל עד היום".

הפרשה מסיימת בפטירת יצחק בגיל מאה ושמונים שנה; קבורתו במערת המכפלה אשר בחברון; ובסקירה משפחתית של תולדות עשיו.

אל תהי ברכת צדיק קלה בעיניך

אין יהודי מאמין שלא חיפש לעצמו ברכה מצדיק.

מדוע עדים אנו לתופעה בה אדם מתברך מרבנים גדולים אמיתיים, שכח ברכתם ידוע ומפורסם בעולם, אך אצלו למרבה הצער לא חל שינוי לטובה.

תלמיד חכם גדול פגש באדם ריק מתורה המתחזה למקובל ואמר לו "דע לך שאנחנו לא מסכימים עם דרכיך המגוננות, חזור בכך לאלתר".

הבאבא רתח מזעם: "כך אתה מדבר אליי? לא תעבור שנה ואתה תמות..."

לאחר שנה הגיע הרב ואמר לו: "אתה רואה? אתה סתם שקרן! לא קרה לי שום דבר מהקללה שלך".

"זה בגלל שאין לך אמונת חכמים" – ענה הבאבא היצירתי...

מבית חמיו יצא יעקב אבינו עם ארבעת נשיו ואחד עשר ילדיו, וכל הרכוש שרכש במשך השנים מעבודתו. לקראתו מגיע עשו הרשע ועמו ארבע מאות איש כדי לנקום בו על לקיחת הברכות, ויעקב נערך לקראת האירוע הקשה הזה בו אח מסוגל להילחם באחיו.

בשלושה מישורים שונים התכונן יעקב לקדם את פני הרעה: א. נתינת מתנות לעשו אחיו. ב. חלוקת אנשיו ורכושו – למלחמה ומנוסה בתכנון קפדני ומחושב היטב. ג. בתפילה לאלוקים שיעזרהו להינצל מנזק ולהישמר מלגרום נזק לאחרים! על הכנה זו האחרונה ברצוני לייחד את ההתבוננות כעת.

יעקב בתפילתו מלמד אותנו כמה פרטים חשובים לדורות עולם, ראשית, כיצד יש לבקש דבר מה. הוא נותן הודאה לה' על כל החסדים שהעניק לו עד היום, ומרגיש את עצמו שאינו ראוי כלל וכלל לכל הטובה המרובה הזו. בהמשך הוא גם מבקש בלשון קצרה שכוללת הרבה שיזכה להצלחה בכל המובנים בהתנגשות כפויה זו.

אך דבר אחד תמוה מאוד, לשם מה נצרך יעקב לשפוך שיח ולהתחנן לפני אדון הכל שיצילהו מנזק ומכשול?

הלא כשישן יעקב בהר המוריה טרם צאתו לחרן, נגלה אליו אלוקים ומבטיח לו הבטחות מפליגות, ביניהן הוא מעניק לו חסות ושמירה אלוקית מכל דבר רע: "והנה אנוכי עמך ושמרתיך בכל אשר תלך". בהמשך הדברים אף מבטיח לו אלוקים: "והשיבותיך אל האדמה הזאת" והוא עוד לא שב...

אם כן, בשל מה החליט יעקב להתחנן ולבקש על הצלחה, כשיש בכיסו הבטחה ברורה ומפורשת – לא מהרב הראשי, ואפילו לא מגדול הדור – אלא מאלוקים בכבודו ובעצמו?!

חכמינו מסבירים שיעקב אבינו פחד מאוד שמא פג תוקפה של ההבטחה הנכספת, בשל כך שאולי הוא חטא, וכל ההבטחה ניתנה רק לדרגה הרוחנית שבה הוא היה. אם חלה ירידה או שינוי לרעה ברוחניות, כבר אין שום ביטוח שההבטחה תחול.

ערכה של ברכה, ערכו של איחול, הוא דבר שבכוחו להשפיע על העתיד וההווה. לדיבורו של האדם יש משמעות נוספת מעבר לערכן הלשוני של המילים. בשל כך שגור בפי כולם הביטוי "אל תהי ברכת הדיוט [איש פשוט] קלה בעיניך", שמא זו עת רצון כרגע בשמים וברכתו תתקיים.

בעיקר נודעת חשיבות רבה לערכה של ברכה מאדם קדוש, השומר על עצמו מכל עבירה ומעידה, העוסק בתורה בכל כוחו ודבק בהשי"ת. סיפורים ומופתים לאין ספור התגלגלו בעולם היהודי והגויי גם יחד, על כוחם המופלא של הצדיקים בכל דור ודור להושיע אנשים מצרותיהם.

אין יהודי מאמין שלא חיפש לעצמו ברכה מצדיק, עד כדי כך התפתחה התשוקה לברכות אצלנו, עד שצצה לה תופעה חדשה ופסולה של מתחזים למיניהם. כך עדים אנו מידי פעם ל'באבא' או 'מקובל', שכל בקיאותם היא בכושר משחק ואלתור מוצלחים, וה'קבלה' היחידה שהם מכירים היא אפילו לא ממס הכנסה...

&&&

מספרים על אחד כזה שהודיע שהוא מברך אנשים תמורת סכום כסף, אחד המתברכים שביקש הנחה נענה בשלילה "רק החומר עלה לי יותר, תאמין לי אני עוד מפסיד עליך"...

נחזור חזרה לשאלה בה נגענו, מדוע עדים אנו לתופעה בה אדם מתברך מרבנים גדולים אמיתיים, שכח ברכתם ידוע ומפורסם בעולם, אך אצלו למרבה הצער לא חל שינוי לטובה.

והרבה מתוכם מגיעים ושואלים אותי "איך ספק שצריכים 'אמונת חכמים', אבל איך תסביר את זה שלא זכינו בסוף לישועה, לאחר הברכות של רב פלוני או אלמוני".

ההסבר שאני בדרך כלל מספק, הוא התשובה של חכמינו על תפילתו של יעקב לאחר שקיבל הבטחה מפורשת מאלוקים – שמא יגרום החטא שהברכה לא תתקיים. העצה להחשת הישועה היא כמובן הנגטיב של הסיבה להפסדת הברכה, להרבות בתורה ובחסד, ולהתחזק עוד באמונת חכמים.

ניתן לסכם זאת במשפט אחד "אל תהי ברכת צדיק קלה בעיניך" כשאינה מתקיימת, כי לא בה בלבד תלויה הישועה.

אמת ושקר – חיבור חלקי הפאזל

קורות הפרשה

אחרי 20 שנות גלות יעקב אבינו חוזר עם נשותיו ובניו ועם כל רכושו חזרה אל ארץ ישראל. כהכנה למפגש הבלתי נמנע עם עשו, יעקב שולח מלאכים להודיע לעשו על בואו. המלאכים חוזרים ומבשרים לו כי עשו בדרכו אליו עם ארבע מאות אנשי מלחמה. "וַיֵּיךָ יַעֲקֹב מְאֹד, וַיֵּצֵר לוֹ", יעקב נערך לפגישה, הוא חוצה את אנשיו לשני מחנות, ונושא תפילה לקב"ה שיצילנו מעשו. יעקב גם נותן מתנות ביד עבדיו, עדרים של בהמות אותם הוא שולח במרווחים בין עדר לעדר, עם המסר שזו מנחה ממנו לעשו. המטרה לרכך את ליבו של עשו.

בלילה מעביר יעקב את נשיו וילדיו את הנחל במעבר יבק והוא נותר לבדו ונאבק עם המלאך עד עלות השחר. המלאך נכנע, אבל לא לפני שהוא תוקע את ידו בכף ירכו של יעקב. יעקב לא מוכן לשחרר אותו לפני שהמלאך יברך אותו והמלאך אומר לו שלא יקרא שמו יעקב יותר, אלא ישראל. אנו מקבלים את הציווי לא לאכול את גיד הנשה.

בבוקר מגיע עשו, יעקב מתקרב אליו ומשתחוה שבע פעמים, עד שעשו רץ אליו ומנשקנו. לאחר חילופי דברים, עשו פורש והולך לאדום. יעקב ממשיך הלאה לעיר שכם. בשכם קורה כל המעשה עם דינה בת יעקב. בהמשך הפרשה, על אם הדרך אפרתה, רחל יולדת את בנימין ומתה. לאחר מכן, מסופר גם על מותו של יצחק

אבינו בגיל מאה ושמונים. התורה גוללת בפנינו את תולדות עשו. סוף הפרשה מספר על שמונת המלכים שמלכו באדום לפני מלוך מלך לבני ישראל.

מפגש יעקב ועשו

למרות הבטחת הקב"ה ליעקב אבינו שיהיה עמו בשובו אל ארץ ישראל וישמור עליו, פחד יעקב מאוד מהמפגש עם עשו. יש הרבה דברים שניתן ללמוד מהנהגתו של יעקב במקרה זה, איך ינהג כל אדם בעת צרה. כך עושה יעקב, ראשית הוא שולח מלאכים לעשו, על טיבם של מלאכים אלה עוד נדבר בהמשך, וכבר במסר שהוא שולח עם המלאכים הוא מודיע לעשו מספר דברים.

"כֹּה אָמַר, עֲבֹדְךָ יַעֲקֹב, עִם-לֶבֶן גֵּרְתִּי, וְאַחַר עַד-עָתָה". עבדך יעקב, יעקב מחניף לעשו. אומר הילקוט שמעוני: "אמר יעקב: אחניף לו לעשו מפני דרכי שלום, שמחניפים להם לרשעים בעולם הזה". יעקב הרי יודע שהשליטה בעולם הזה ניתנה לעשו.

בנוסף, מה פשר 'עם לבן גרתי', הרי ברור שעשו יודע היכן היה יעקב. אלא רמז לו, גרתי עם מי שידוע כגדול המכשפים, אבי הרמאים, ויצאתי ממנו שלם, דע את כוחי. 'גרתי' זה נוטריקון תרי"ג, ששמר יעקב על חוקי התורה גם אצל אותו רשע ועל כן מודיע לעשו שהקב"ה לצידו.

לבסוף, מה פרוש 'ואחר עד עתה'? אומר יעקב, חיכיתי עד עכשיו מלשוב לארץ ישראל, שעדיין לא נולד האויב האמיתי של עשו, ועכשיו זיהי לי שור, נולד יוסף שנקרא שור. "בְּכֹר שׁוֹרוֹ הָדָר לוֹ" (דברים ל"ג י"ז). לכן אין לי לירא ממך שהרי נולד יוסף, וכתוב, "וְהָיָה בֵּית-יַעֲקֹב אִישׁ וּבֵית יוֹסֵף לְהִבָּה, וּבֵית עֵשָׂו לְקֵשׁ, וְדָלְקוּ בָהֶם, וְאָכְלוּם; וְלֹא-יִהְיֶה שְׂרִיד לְבֵית עֵשָׂו, כִּי ה' דִּבֶּר" (עובדיה א' י"ח) (מדרש תנחומא).

אם כן, יעקב מעביר מסר ברור לעשו, ועם זאת הוא נערך היטב למפגש. מפני שהמלאכים חוזרים עם מסר ברור, "בָּאֵנוּ אֵל-אָחִיךָ, אֵל-עֵשָׂו". רש"י אומר, "שהיית אומר אחי הוא אבל הוא נוהג עמך כעשו הרשע עודנו בשנאתו". לכן יעקב מתקין את עצמו בשלושה דברים: תפילה, דורון ומלחמה.

ניתן ללמוד, שעם כל ההבטחות שיש לנו מהקב"ה, גם אם יש בנו אמונה חזקה, אסור לחשוב שמגיע לנו משהו. יעקב חושש שאולי יש בו איזה חטא שעלול לפגום כך שעשו ינצח אותו. עשרים שנה שלא ישב בארץ המובטחת ולא עסק בכיבוד אב, אולי הזכויות האלה יעמדו לעשו. לכן נושא תפילה ומבקש רחמים מהשמיים.

עם זאת, הוא לא מסתפק בכך, אלא עושה גם השתדלות, שחייב אדם לעשות את כל מה שיכול בדרך הטבע ולא לסמוך על הנס, שאין סומכים על הנס. לכן חוצה את מחנהו לשניים, ושולח מתנות לעשו בכדי לרכך את ליבו. יודע יעקב, "פי השָׁחַד יַעֲזֹר עֵינֵי חֲכָמִים" (דברים ט"ז י"ט), כל שכן עיני רשעים.

המאבק עם המלאך

בלילה שלפני המפגש עם עשו מתחולל מאבק עצום. כתוב, "וַיִּוָּתֵר יַעֲקֹב, לְבָדוֹ; וַיֵּאבֶק אִישׁ עִמּוֹ, עַד עֲלֹת הַשָּׁחַר". האיש הזה היה מלאך, המלאך סמאל, שרו של עשו. לכל אומה יש שר בשמיים שמנהיג אותה, והשר השפל מכולם הוא שרו של עשו. על מנת להכניע אומה בעולם הזה צריך להכניע את השר שלה למעלה, לטפל בשורש. כמו שכתוב ביציאת מצרים, כשבני ישראל עומדים על ים סוף וצבא מצרים קרב אליהם: "וַיִּשְׂאוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶת-עֵינֵיהֶם וַהֲנִה מִצְרַיִם נֹסֵעַ אַחֲרֵיהֶם" (שמות י"ד י'), אומר שם רש"י, "ראו שר של מצרים נוסע מן השמים לעזור למצרים". גם שם המאבק האמיתי היה נגד השר של מצרים.

יעקב אבינו מנצח במאבק ומכניע את שרו של עשו. אבל המלאך פוגע רק במקום אחד, בכף ירך רגלו, בגיד הנשה.

גיד הנשה

אחת ממצוות לא תעשה היא הציווי שלא לאכול את גיד הנשה, שכתוב בפרשה, אחרי אותה פגיעה שפגע המלאך ביעקב, "עַל-כֵּן לֹא-יֹאכְלוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶת-גִּיד הַנֶּשֶׂה, אֲשֶׁר עַל-כַּף הַיָּרֵךְ, עַד, הַיּוֹם הַזֶּה: כִּי נָגַע בְּכַף-יָרֵךְ יַעֲקֹב, בְּגִיד הַנֶּשֶׂה". ננסה להבין מה פשר העניין, למה חמור כל כך עניין גיד הנשה שהוא אפילו אסור בהנאה, ואפילו לכלב אסור לתת אותו.

כתוב בפרשה זאת בזוהר הקדוש, להלן פרוש הסולם, "ולמה נקרא גיד הנשה, ומשיב, כלומר, גיד שהוא מנשה, דהיינו מדיח, בני אדם מעבודת בוראם. ושם רובץ יצר הרע".

"וכיוון שהמלאך התאבק עם יעקב, לא מצא מקום בגופו שיוכל להתגבר על יעקב, כי כל אברי גופו עזרו ליעקב. כי כולם היו חזקים ולא היתה בהם חולשה, ואין הקליפה נאחזת אלא במקום חסרון וחולשה. מה עשה, ויגע בכף ירכו בגיד הנשה, במינו, דהיינו ביצר הרע שהוא מינו, ושם מקומו של היצה"ר, ומשם בא יצר הרע אל בני האדם".

"...באבריו של האדם מרומז מה שלמעלה. אם האבר טוב הוא ממשיך טוב, ואם הוא רע ממשיך רע. ועל כן כל אבר שאוכלים מן בעלי חיים מחזק אבר שכנגדו באדם האוכל. ודאי שגיד הנשה מחזק את היצר הרע שהוא מינו..."

ניתן לבאר, בדרכו של 'בעל הסולם', כי כשאנו מדברים על יצר הרע, רע זה ר"ת, רצון עצמי, אגואיזם, הרצון לקבל. יוצא מכך שגיד הנשה מחזק את הרצון המקולקל, לקבל לעצמו בלבד, שורש הרע. לכן נאמר שגם לכלב אסור לתת אותו, כי הכלב מצווח 'הב הב', תביא לי, תביא לי, מייצג את אותו רצון שנמצא בנו, ושאותו אסור לחזק.

תיקון ובירור

הרב שיינברגר שליט"א מסביר, יש בבריאה מסגרת של תיקון שנקראת עש"נ – עולם, שנה, נפש. במסגרת שלושת אלו קיימים כל מיני המציאויות שיש בבריאה. בכל מסגרת כזאת של תיקון, תמיד ישנו גם מקום חולשה, מקום שאי אפשר לתקן שם עד לגמר התיקון. מה שצריך לעשות זה לא להתקרב לשם.

תיקון הוא לקחת דבר שיש לו צורה מסוימת ולברר את כל החלקים שלו. לעשות תיקון זה נקרא אכילה. כמו במעבדה, לשים את כל הדברים לחוד, לברר, דברים טובים לחוד, רעים לחוד. את הטובים לחבר אל הגוף ואת הפסולת להוציא החוצה. זה נקרא אכילה וזה העבודה שלנו. הקב"ה נותן הרבה חומר ואנחנו עושים בירור.

יש מקומות שאי אפשר לתקן לפני הזמן ושמה כאמור, אסור לנגוע. בזמן, זה תשעה באב. בנפש, בגוף האדם, זה גיד הנשה. יש גם מקומות כאלה בעולם, אולי, אומר הרב שיינברגר שליט"א, זהו משולש ברמודה.

הזוהר הקדוש מסביר זאת כך, "יש באדם שס"ה גידים, וכנגדם שס"ה מצוות, שהם לא ניתנו להעשות. שגיד הנשה הוא אחד מהם. וכנגד שס"ה ימות השנה, ותשעה באב הוא אחד מהם, שהוא כנגד המלאך סמאל, שהוא אחד משס"ה מלאכים השולטים על שס"ה ימות השנה. ונמצא ט' באב בשס"ה ימות השנה, וגיד הנשה בשס"ה גידים, הם בחינה אחת. ועל כן אמרה תורה לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה, א"ת הוא לרבות תשעה באב, שאין אוכלים בו ואין שותים. להיותו בחינה אחת עם גיד הנשה".

אז מקום הפגיעה של המלאך ביעקב היה בכף ירכו, ברגל. אומר הרב שיינברגר שליט"א, שני רגלים אלו הם המעמידים את כל הקומה, רגל ימין זה נצח, רגל שמאל זה הוד, וכל הצרות היו בהוד, הספירה החמישית בז"א. בחודש אב שהוא החודש החמישי, באלף החמישי, נחרבו בתי המקדש. על כן כתוב בדניאל, "וְהוֹדִי, נְהַפֵּךְ עָלַי לְמִשְׁחִית" (דניאל י"ח). על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה, זהו מקום ללא תקנה.

הפגישה עם עשו

למחרת בבוקר, מתרחש המפגש עם עשו. כתוב, "וַיֵּשָׂא יַעֲקֹב עֵינָיו, וַיֵּרָא וְהִנֵּה עֹשֹׁוּ בָא, וְעַמּוֹ, אַרְבַּע מֵאוֹת אִישׁ; וַיַּחֲזֵק אֶת-הַיְלָדִים, עַל-לְאָה וְעַל-רָחֵל, וְעַל, שְׁתֵּי הַשְּׂפָחוֹת. וַיֵּשֶׁם אֶת-הַשְּׂפָחוֹת וְאֶת-יְלָדֵיהֶן, רַאשֵׁנָה; וְאֶת-לְאָה וַיְלַדֶּיהָ אַחֲרָנִים, וְאֶת-רָחֵל וְאֶת-יוֹסֵף אַחֲרָנִים. וְהוּא, עָבַר לְפָנֵיהֶם; וַיִּשְׁתַּחוּ אֶרְצָה שִׁבְעַת פְּעָמִים, עַד-גִּשְׁתּוֹ עַד-אָחִיו. וַיֵּרָץ עֹשֹׁוּ לְקִרְאָתוֹ וַיַּחֲבֹקְהוּ, וַיִּפֹּל עַל-צַוָּאָרוֹ וַיִּשְׁקָהוּ; וַיִּבְכּוּ".

יעקב ניגש אל עשו ומשתחוה שבע פעמים ונשאלת השאלה איך יתכן הדבר?

כתוב בתורה, "כִּי לֹא תִשְׁתַּחֲוֶה, לְאֵל אֲחֵר" (שמות ל"ד י"ד), וכי יכול להיות שיעקב עבר על דברי תורה ח"ו? הלא עשו הוא בבחינת אל אחר, הוא מייצג את כוחות הטומאה, כוחות של עבודה זרה וכאמור, השר שלו בשמים זה הס"מ בכבודו ובעצמו, איך יכול להיות שיעקב משתחוה לו?

שואל ר' אלעזר בזהר הקדוש, "וכי יעקב שהוא בחיר שבאבות שנבחר חלק שלם להקב"ה, ונתקרב לו ביותר, איך השתחוה לאותו רשע עשו, שהוא בצד אל אחר, ומי שמתחוה לו משתחוה לאל אחר", ומסביר, "כתוב, והוא עבר לפניהם, מהו והוא, זהו השכינה העליונה שהיתה הולכת לפניו, שהיא השמירה העליונה שהיתה משמרתו, כיון שראה יעקב, אמר עתה הגיעה השעה להשתחוות אל הקב"ה, שהיה הולך לפניו".

השקפה פנימית והשקפה חיצונית

מסביר הרב אליהו דסלר זצ"ל (מכתב מאליהו, ב', פרשת וישלח), "אנו לומדים שעור חשוב בהשקפה חיצונית והשקפה פנימית. באותו מעשה יכולים לראות שני בני אדם שונים, מהות שונה, האחד יראה מהות גשמית חומרית, והשני מהות רוחנית שתכליתה תיקון.

גם ההשתחוות יכולה להתפרש בהשקפה נחותה ככניעת החלש בפני הגיבור. (כמו שחשבו כל הנוכחים במעמד, כולל עשו, וכמו שנראה מסיפור הפשט). אבל הזוהר הקדוש מראה לנו את ההשקפה העליונה שיש בעניין, שאליה התעלה יעקב אבינו מתוך ומעל המצב החומרי התגבר לראות לא את האויב, אלא רק את השי"ת העובר לפניהם. הוא ראה את גזרת השם שתהיה גלות תחת עשו וקיבל עליו את קיום ציווי השם, וזו היתה התעלות אל הכרת רצון הבורא, ובכך נתגלתה השכינה לפניו".

צריך לזכור ולשים לב היטב ששני בני אדם יכולים לראות את אותו הדבר ולחוות אותו כשני דברים שונים. תפיסת המציאות היא סובייקטיבית בהתאם למדרגתו של האדם. בזמננו אפשר לראות זאת היטב, כשרבים הם המתייחסים אל התורה, מקור האור של עם ישראל, כאל חושך גמור ח"ו. על זה אמר הנביא ישעיהו, "הוי האמרים לרע טוב, ולטוב רע: שמים חשך לאור ואור לחשך" (ישעיהו ה' כ').

נשיקת עשו

על שיא המפגש עם עשו, כתוב, "ויִרֶץ עֶשָׂו לְקִרְאָתוֹ וַיַּחַבְקֵהוּ, וַיִּפֹּל עַל-צַוְאָרוֹ וַיִּשָּׁקֵהוּ; וַיִּבְכּוּ". ויש הרבה פרושים על הנשיקה הזאת, ובפרט שהוסיפה התורה שש נקודות מעל המילה 'וישקהו'. רש"י אומר, "נתגלגלו רחמיו כשראהו משתחוה כל

השתחוואות הללו". אבל המדרש (מדרש רבה) אומר, "כיון שראהו עשו, רץ אליו בזעם אף וזמם להורגו. אמר עשו: איני הורג את יעקב בחיצים ובקשת, אלא בפי אני הורגו ואמצוץ דמו. נפל עליו ונשכו על צואריו, נעשה נס, ונתקשו צואריו של יעקב כעצם השן, ונעשו שניו של עשיו רכות כשעוה". על יעקב כתוב: "צֹאֲרָךְ, כְּמַגֵּדֵל הַשֵּׁן" (שה"ש ז' ה'), ועל עשו כתוב: "שְׁנֵי רֶשָׁעִים שְׁבַרְתָּ" (תהילים ג' ח').

יש שתי דרכים של היצר הרע, שתי קליפות המתבטאות כאן, 'אחי' ועשו. עשו זה היצר הרע הנלחם באופן חזיתי בעם ישראל. השני זה 'אחי', אותם שרוצים לאבד את ישראל בדרך של קרוב, "כולנו עולם אחד", "כולם שווים", בואו נעשה הסכמים יפים, נתלבש אותו הדבר, נהיה אחים, נתחתן זה עם זה... והתוצאה האיומה היא שח"ו מאבדים ע"י כך את הנשמה היהודית.

גם אומרים לבני יעקב, העולם הוא כזה, יום ככה, יום ככה, יש רק שינויים, יום אחד אופנה כזאת, יום אחד אחרת, אין שום דבר קבוע. וזה הרמז "שְׁנֵי רֶשָׁעִים שְׁבַרְתָּ" (שם), צריך לשבר את אותם רשעים שאומרים שהכל זה רק שינויים. צריך לזכור שיעקב זה גם אותיות עקביות. אם היהודי רוצה לנצח במלחמה, הוא חייב לדבוק בעקבי ובקבוע, בדרך ישראל, בבורא עולם, ששם אין שינוי לעולם.

מלאכי אמת

לקראת סיום, נחזור לתחילת הפרשה. "וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב מְלָאכִים לְפָנָיו, אֶל-עֶשָׂו אָחִיו, אֶרְצָה שְׂעִיר, שְׂדֵה אָדוֹם". יעקב שולח מלאכים לעשו. רש"י אומר, "מלאכים ממש". השאלה היא למה יעקב צריך לשלוח מלאכים ולא שליחים בשר ודם?

כתוב במדרש (בראשית רבה) "שבשעה שהקב"ה רצה לברוא את האדם, הוא נמלך במלאכי השרת. היו שם ארבע כיתות מלאכים: מלאכי שלום, מלאכי צדק, מלאכי אמת ומלאכי חסד. מלאכי שלום אמרו, אל יברא, כי כולו קטטה. מלאכי צדק אמרו, יברא, שעושה צדקות. מלאכי חסד אמרו, יברא, שהוא גומל חסדים. מלאכי אמת אמרו, אל יברא, שכולו שקרים. לקח הקב"ה את האמת והשליכה ארצה. כמו שכתוב, "וַתִּשְׁלַךְ אֱמֶת אֶרְצָה" (דניאל ח' י"ב), אמרו לו מלאכי השרת,

למה אתה מבזה את החותם שלך, הלא החותם של הקב"ה אמת. אמר להם:
תעלה אמת מהארץ! שכתוב, "אֱמֶת, מֵאֶרֶץ תִּצְמָח" (תהילים פ"ה י"ב).

אומר הרב שיינברגר שליט"א, "תעלה אמת מן הארץ" זה רק בגמר התיקון.
בעולם שלנו יש הרבה דברים סותרים, שני הפכים בנושא אחד בכל עניין. צריך
הרבה אמונה, הרבה עוצמה, בכדי להתחבר עם כל מה שקורה. האמת נסתרת,
אם האמת היתה נגלית אז לא היתה בחירה. אם כל אחד היה רואה שכל דברי
התורה אמת, שכל דברי הנביאים אמת, שמזהירים על שכר ועונש, אז לא היתה
בחירה.

יש כלל שכולם נכנעים בפני האמת. אם יבוא אדם שכל בני האדם יהיו משוכנעים
שהוא איש אמת, כל בני העולם יכנעו בפניו. כל העניין הוא שקשה להיכנע מפני
שאדם מרגיש את השקר בתוכו, אז הוא רואה שקר גם בחוץ, בשאר בני האדם,
وهוא אומר למה שאני אכנע בפני שקר, זה עולם של שקר.

איש האמת

עדיין לא מצאנו את האיש שכולם יודו שהוא איש אמת. אבל כשיגיע, כולם יכנעו
בפני האמת. כאשר הוא יבוא ויספר להם על דברי הנביאים שמדברים על שכר
ועונש, תיפול עליהם אימתה ופחד, ויעבדו את השם ביראה ובאהבה, ולא יזוזו
כחוט השערה מדברי תורה, ומדברי הנביאים ומדברי החכמים.

יש הרבה אנשים שכל כך שקועים בשקר, גם כשהם רואים את האמת מול הפנים
 שלהם, כשהיא ממש טופחת על פניהם, הם כל כך שקועים בשקר שהם לא רואים
 אותה או מסרבים להכיר בה. אבל מי שרואה את האמת, הוא נכנע בפניה.
 החידוש הגדול הוא, שהאמת היא, שכל מה שקורה בעולם זה אמת, אלא שזה עוד
 לא קיבל את השלמות שלו.

אמת בחלקים

למשל, מסביר הרב שיינברגר שליט"א, אחד בא והוא לא מכיר את עולמה של
 התורה, והוא רואה שיש כל כך הרבה שיטות, כל כך הרבה דעות, יש חסידים, יש
 מתנגדים, אשכנזים ספרדים, כל מיני סוגים, וכל אחד הולך בדרך שלו, אז הוא
 מתבלבל לגמרי. לעומתו, אחד שנולד במשפחה מסוימת, בדרך מסוימת, אז הוא

לא הולך לחפש משהו אחר, הוא יודע שזה הדרך שלו. הוא יודע גם שכולם מקיימים את התורה, כולם יש להם את אותה המטרה, והוא ממשיך בדרך שלו. הוא עסוק בחלק שלו ומקבל את מגוון הדרכים שבעבודת השם.

חיבור החלקים

העניין הוא שהאמת זה כמו פאזל, יש הרבה חלקים וצריך לשלב את כל החלקים אחד בשני. כאשר גומרים לשלב את כל החלקים זה תמונה שלמה. יש חלקים, כל חלק הוא אמיתי, אבל הוא רק חלק, ולכן אם נדבקים רק בזה אין בזה שום תועלת, כל התועלת זה בתמונה השלמה. לכל אחד יש את השורש שלו ששם הוא יכול להתחבר, אבל הוא צריך לדעת שהוא לא רק קשור לאותו חלק, אלא שהוא שייך לכלל התמונה השלמה, ואז יש לו אמת. אבל אם הוא חושב שרק הוא אמת וכל השאר זה שום דבר, אז אפילו אם הוא המת, עם המח לבד אי אפשר לעשות שום דבר, רק בחיבור שלו לכל האברים יש אדם שלם.

כך שהשלמות היא אצל מי שמתחבר עם הדבר הכי חזק בשבילו, עם השורש שלו, וכל השאר יש לו ע"י חיבור, ע"י אהבת ישראל. הוא יודע שהקב"ה ברא את העולם והוא נתן הרבה דרכים וכל אחד הולך בדרך שלו וכולם בסוף מתחברים למטרה אחת. כמו בצבא שיש כל מיני חיילות, וסה"כ זאת מערכת אחת עם מטרה אחת.

אמונה אמיתית

אמונה בקב"ה זה אמונה שכל מה שנעשה בכל רגע מיום שנברא העולם עד התכלית, זה הכל אמת. רק מפני שלא נתחברו עדיין החלקים, לא רואים שזה אמת. מי שאשם שהחלקים לא מתחברים זה בני האדם. הקב"ה מנהיג את העולם לפי מעשיהם של בני אדם. אם מעשיהם טובים הרבה דברים מתחברים, אין פירוד בתוך המציאות והכל מסתדר, הכל עובד לפי התוכנית, הצורה מסודרת, בצורה ישרה. "לְבַד רְאֵה-זֶה מְצַאֲתִי, אֲשֶׁר עָשָׂה הָאֱלֹקִים אֶת-הָאָדָם יִשְׂרָאֵל; וְהִמָּה בְקִשּׁוֹ, חֲשָׁבֹנֹת רַבִּים" (קהלת ז' כ"ט). אז כאשר החשבונות הרבים יתיישרו זה עם זה, אז לא יחסר בעולם שום דבר ויתגלו הכוחות הנסתרים, יתגלה השפע האדיר בעולם.

חיבור של הכל

הרב שיינברגר שליט"א מסביר, האמת היא דבר מושלם, החותם, חותמו של הקב"ה. חותם פירושו שהכל כבר מחובר, הכל בא על מקומו בשלום וכל אחד עוזר לשני, ואפשר להפיק את התועלת המרבית מכל חלק כאשר הכל מחובר. החיבור של הכל זה האמת. חיבור של בני אדם זה עם זה, ואהבת לרעך כמוך. גם חיבור של כל המקומות, של כל הדברים בעולם, וגם חיבור של שושלת הדורות, מגיד מראשית אחרית, יש חיבור של ראשית ואחרית ביחד.

לכן זרק הקב"ה את האמת ארצה. אם העולם היה נולד בשלמות אז מיד היה אמת. אבל כיוון שלא נוהג בשלמות אז אם האמת תופיע בכל מקום אז כל אחד יגיד שזאת האמת שלו. אבל הקב"ה כבר השליך את האמת לארץ ואף אחד לא יכול להגיד, אני האמת. האמת תהיה נוכחת וגלויה רק כשהכל יתחבר.

איש אמת נקרא שבכל מקום הולך עם אותה דרך ובכל מקום מסתדר, בכל הזמנים מסתדר. לא שכולם מבינים אותו, אבל הוא הולך בדרך האמת.

מלאכי אמת לא יכולים להסתדר עם כל העולם, מלבד עם יעקב אבינו, הוא איש אמת "תתן אמת ליעקב". מי שרואה את מלאכי אמת ואת מי שהם מייצגים, נכנע בפניו. לכן שלח יעקב לעשו מלאכי אמת, אלה שקטרגו על הבריאה. לכן גם עשו, ששונא ליעקב כי הוא מייצג את ההפך מיעקב, הוא משלים עם יעקב. כתוב: "בְּרִצּוֹת ה', דְּרָכֵי-אִישׁ; גַּם-אוֹיְבָיו, יִשְׁלַם אֹתוֹ" (משלי ט"ז ז'). שנזכה לקבל מהפרשה הזאת כח לחבר את הדברים ולראות את האמת, שנשלים עם כל האויבים החיצוניים והפנימיים ונזכה לראות את כל חלקי הפאזל מתחברים לאחד.

"וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב מַלְאָכִים" (לבד)

וישלח יעקב מלאכים

לקראת הפגישה בין יעקב לעשו, שלח אליו יעקב שליחים כדי להודיעו על שובו מחרן. מספרת התורה: "וישלח יעקב מלאכים לפניו, אל עשיו אחיו". את המילה "מלאכים" אפשר לפרש במובן של שליחים, אבל רש"י מפרש: "מלאכים ממש". כלומר, יעקב שלח אל עשיו מלאכי אלוקים ממש.

המגיד ממזריטש, בשבת האחרונה שלפני הסתלקותו, אמר תורה על פירוש זה של רש"י ופירש כך את "מלאכים ממש" – את ה'ממש' של המלאכים שלח יעקב אל

עשיו, אבל רוחניותם נשארה אצלו. כלומר, יעקב שלח אל עשיו רק את החלק
ה'ממשי', התחתון, של המלאכים, אבל את הצד הרוחני שבהם – השאיר אצלו.
איך מפרידים?

פירוש זו דורש ביאור: עצם העובדה שיעקב שלח לעשיו מלאכי מרום ולא בני-
אדם, מוכיחה שכוונתו הייתה לגרום שהמלאכים יגלו את הקדושה הטמונה בעשיו
ויזכרו אותו. 3. למשימה כזאת דרושים מלאכים, שהם בעלי כוחות אלווקיים
עצומים, וברור שעליהם לבוא אל עשיו עם כוחותיהם אלה, כדי להצליח.

כיצד יכלו אפוא להצליח במשימתם לזכך את עשיו אם השאירו את כוחותיהם
הרוחניים אצל יעקב? ובכלל, איך ייתכן להפריד בין ה'ממש', הגוף של
המלאכים⁴, ובין ה'רוחניות', הנפש, שלהם, והלוא גוף ללא נפש אינו יכול לעשות
דבר!?

אלא ברור שהמלאכים הלכו אל עשיו בגופם ובנפשם, אבל אופן הליכתם היה
כזה, שגם בצאתם מאת יעקב ובהגיעם אל עשיו, נשארו כל העת דבוקים וקשורים
ביעקב. גם כאשר שהו עם עשיו היה ניכר בהם, שמקומם האמיתי אינו אצל עשיו,
אלא עם יעקב הצדיק, ואילו הימצאותם אצל עשיו אינה אלא לשם מילוי
השליחות ותו לא.

ביאור זה של המגיד מעניק מימד נוסף של עומק לפירושו של רש"י. בכך הוא
מלמדנו שה"מלאכים ממש" יכולים להצליח בשליחותם רק כאשר רוחניותם
נשארת דבוקה וקשורה ביעקב ואינה משתנה גם בהימצאם אצל עשיו! (בראשית
לב, ד)

"וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב מֵלְאָכִים לְפָנָיו אֶל-עֵשָׂו אָחִיו אֲרֻצָּה שְׂעִיר שָׂדֵה אָדָם." (לב, ד)

מה ראה הכתוב לציין ולפרט להיכן נשלחו המלאכים – "ארציה שעיר שדה אדם"?

ובכלל יש להבין, מה ראה יעקב לשלוח מלאכים לפייס את עשיו, הלא מטבע
האדם שהזמן מקהה את רגש הכעס שבו, והרי מאז יצא קצפו של עשיו על יעקב
חלפו שלושים וארבע שנה [ארבע עשרה שנה אצל שם ועבר, ארבע עשרה
שנה שבהן נולדו לו ילדיו ועוד שש שנים שעבד אצל לבן], ומן הסתם שכך כעסו

של עשיו? התשובה היא: אדם שהערים על הזולת פעם ועוד פעם, וכשנתגלה הדבר לחברו הוא כועס עליו כעס גדול על שני מעשי הערמה שעולל לו. בחלוף השנים, כיצד ידע בעל המעשה אם חברו עודנו שומר בליבו טינה עליו, או אולי נשכח הדבר כבר מלבו לגמרי? הנה, כאשר מתברר לו שנולדו לו שני בנים, והוא קרא את שם על שם אותם מעשים, בודאי המעשים לא נשכחו מלבו. מעשים אשר נראים בעיני האדם כעוולה נוראה עד שראוי לחוקק אותם לזכרון עולם ולהנציחם בשמותיו של בנו, אות הוא כי חקוקים הם על לוח לבו והוא שומר טינה לעושיהם גם בחלוף עשרות בשנים.

ליעקב נודע כי עשו קרא לשני מקומות מושבו על שם שני מעשי הערמה שעשה לו. "ארצה שעיר", זכר ל'גנבת' הברכות מיצחק על ידי התחזות לעשיו השעיר, ו"שדה אדום", זכר למכירת הבכורה תמורת נזיד העדשים. מכאן הביין יעקב שגם בחלף השנים עדיין חקוקים מעשים אלו בלבו של עשיו ולא נתפיים עליהם. ועל כן נאלץ יעקב לשלוח מלאכים אל עשו כדי לפייסו ולשכך את כעסו.

זהו שאומר הכתוב: "וישלח יעקב מלאכים לפניו אל עשו אחיו", ומדוע עשה כן? כי שמע את השמות "ארצה שעיר שדה אדום".

וַיֵּצֵא אֶתְּם לְאמֹר כֹּה תֹאמְרוּן לְאֲדֹנָי לְעֵשׂוֹ (לב,ה)

ולכאורה נאמר כאן בכפילות "לאמר" ו"כה אמר". ומפרש בספר "זרע אהרן" שמשמע שיעקב שלח את המלאכים שבאו לפניו בסוף הפרשה הקודמת, וא"כ, מדובר על המלאכים של א"י, ואיך יתכן ששלח אותם לעשיו השרוי בחו"ל, והרי אין מלאכי א"י יוצאים לחו"ל?

אלא, מפרש ה"זרע אהרן", שיעקב ציוה את מלאכי א"י לומר את הדברים האלה למלאכי חו"ל שהם יאמרו לעשיו "כה אמר עבדך יעקב".

ב . "עם-לִבָּן גִּרְתִּי" (לב,ה)

"עם לבן גרתי" – ולא למדתי ממעשיו הרעים (רש"י).

הקשה מרן ה"חפץ חיים" זי"ע הכיצד מתגאה ומתפאר יעקב בצדקתו?

והשיב כי לא כן כפי הפשט הפשוט אלא היפוך הדברים. יעקב אבינו ברוב צדקתו התאונן שלא למד מלבן שבעשותו מעשים רעים עשה זאת בצורה מושלמת ודבק ברשעתו ויעקב במעשיו הטובים עדיין לא הגיע לשלימות באותו תוקף ומרץ שעשה לבן. שכך כתוב בתהילים: "מאויבי תחכמני" היינו שמן האויבים יש להחכים וללמוד שכשם שהם עושים אולתם בתשוקה וזריזות כך אנו צריכים לקיים התורה והמצוות בחשק והתלהבות ודפח"ח

ג . "עם-לִבָּן גִּרְתִּי" (לב,ה)

ברש"י: גרתי – לא נעשיתי שר וחשוב אלא גר, אינך כדאי לשנא אותי על ברכות אביך שברכני 'הוה גביר לאחיד', שהרי לא נתקימה בי.

באר ה'גן רוה', שכוונת יעקב היתה לומר לעשו: מהברכה שברך אותי אבא "הוה גביר לאחיד", נותר "גר" בלבד. האמצע של המלה 'גביר' – 'בי', לא התקיים.

זהו שאומר רש"י: "...שהרי לא נתקיימה בי".

ד . "עם-לִבָּן גִּרְתִּי וְאַחַר עַד-עֲתָה." (לב)

מפרש בספר "מטה יהודה" שיעקב אבינו רצה להתנצל לפני עשיו מדוע עד עכשיו לא שלח לו אפילו מכתב או סוג אחר של דרישת שלום. ו

הסביר יעקב "עם לבן גרתי" ואתה הרי יודע מי הוא הדוד שלנו לבן, הוא העביר אותי בפרך גם ביום וגם בלילה ולא היתה לי שעה פנויה לכתוב אליך.

וזו הכוונה "עם לבן גרתי".

מפני שאיתו גרתי לכן "ואחר עד עתה", אחרתי עד עכשיו ולא כתבתי אליך אפילו מכתב

ה . "וַיֵּצֵא אֶתְכֶם לְאֹמֶר כֹּה תֹאמְרוּן לְאֹדְנֵי לַעֲשׂוּ כֹה אָמַר עֲבַדְךָ יַעֲקֹב עִם-לִבִּן גְּרָתִי וְאַחַר עַד-עֲתָה." / אין לוותר על אף מצווה למען השלום. (לב,ה)
"וַיֵּצֵא אֶתְכֶם לְאֹמֶר כֹּה תֹאמְרוּן לְאֹדְנֵי לַעֲשׂוּ, כֹּה אָמַר עֲבַדְךָ יַעֲקֹב, עִם לִבִּן גְּרָתִי וְאַחַר עַד עֲתָה" (לב, ה)

ברש"י: 'גרת'י בגימטריא תרי"ג, כלומר: עם לבן הרשע גרתי ותרי"ג מצוות שמרתי, ולא למדתי ממעשיו הרעים.

תמוה הדבר, מה ראה יעקב לספר באזני עשו, על מסירותו הרבה לשמירת המצוות בהיותו בבית לבן?

אומר ה" בית יצחק": יעקב התכוון לשלשה דברים: לדורון, לתפלה ולמלחמה. אולם יש לומר כי בוודאי העדיף את הדרך של דורון ולא של מלחמה.

תכליתו של דורון היא לשם מציאת חן, וכפי שאמר יעקב "ואשלחה להגיד לאדני למצא חן בעיניך".

והנה דרך העולם שכדי למצוא חן בעיני הזולת, מוכן האדם, לעתים, לנהוג שלא על פי דרכו הרגילה, להתפשר ולוותר על דברים החשובים לו.

זהו שאמר יעקב לעשו: אינני מעוניין בריב ומלחמה, יש לי שור וחמור ואני מוכן לתת לך מהם כדורון. אבל עליך לדעת כי גם אם אני מבקש למצוא חן בעיניך למען השלום, אין זאת אומרת שאני מוכן להתפשר כהוא זה על עניינים עקרוניים של שמירת המצוות.

דע לך! "עם לבן הרשע גרתי ותרי"ג מצוות שמרתי", ואם כדי להשיג את השלום, יהיה עלי לוותר כקוצו של יו"ד על שמירת המצוות – לא יהיה שלום בינינו!

ו . "וַיְהִי-לִי שׂוֹר וְחֲמוֹר צֹאן וְעֶבֶד וְשִׁפְחָה וְאֶשְׁלַחָה לְהַגִּיד לְאֹדְנֵי לְמִצְאָ-חֵן בְּעֵינֶיךָ." (לב,ו)

באר ה"לקוט הגרשני": שמירת המצוות עבור העני אינה בגדר נסיון גדול. כאשר לאדם טוב, הוא עשיר ולא חסר לו מאומה – אז הנסיון לשמר מצוות ולהיות קרוב לה' הוא נסיון גדול יותר.

אמר יעקב: עם לבן גרתי ותרי"ג מצוות שמרתי, אבל כל זה לא נחשב. למה?
הגמרא דנה בסוגית צדיק ורע לו ורשע וטוב לו, ומסיקה כי "צדיק וטוב לו – צדיק
גמור, צדיק ורע לו – צדיק שאינו גמור. כלומר – אומר המגיד מדובנא – אם טוב
לו והוא עדין צדיק – סימן שהוא צדיק גמור.

אומר יעקב אבינו לעשיו: אם תטען שזו לא חכמה שעם לבן גרתי, ועדיין שמרתי
תרי"ג מצוות – דע לך שיש לי שור וחמור צאן ועבד ושפחה, הנני עשיר גדול,
ובכל זאת שמרתי תרי"ג מצוות.

והנה, ידועים דברי הרמב"ם בהלכות דעות (פרק ו) שהאדם מושפע מהחברה בה
הוא נמצא וכידוע, אדם שבא לבית כנסת שמדברים שם, עלול להכשל גם הוא
בכך. כמו כן, אדם המסיר את תפלויו ראשון, עוד לפני שהסתיימה התפילה, עלול
לגרום לכך שאחרים "יזכרו" שהם ממהרים מאד, ומיד יסירו גם הם את התפליין
עוד לפני סיום התפילה...].

לכן, אומר הרמב"ם, אם אדם נמצא בעיר של רשעים, עליו לעבור לעיר אחרת.
ואם אנשי המדינה רשעים, שיעבר למדינה אחרת. ואם אנשי כל המדינות רשעים
– שילך לגור במדבר.

ואיך יכול להיות שיעקב גר עשרים שנה עם לבן בחרן, ולא הושפע כלל, אלא
שמר תרי"ג מצוות?

יתכן שהכין עצמו ארבע עשרה שנה בישיבת שם ועבר. אבל אפשר לומר תשובה
נוספת – האם ראיתם אדם שעובד ברפת עשרים שנה ומתחיל לעשות "מווו...?"
לא. ואיך יתכן שה"חברה" אינה משפיעה עליו? התשובה היא שמבהמות – אין
סכוי שישפיע!

וכך יעקב, גר עם לבן ולא למד ממעשיו הרעים. מדוע? כי "ויהי לי שור וחמור" –
התייחסתי ללבן כאילו הוא שור או חמור!...

ז . "וַיֵּרָא יַעֲקֹב מְאֹד וַיֵּצֵר לוֹ" (לב,ח)

כותב רש"י וירא שמא יהרג. ויצר לו שמא יהרוג הוא את אחרים.

מפני מה חשש יעקב אם יהרוג הוא את עשיו המתנכל לו והלא אף אם יהרוג אותו. עשה כדת וכדין שהרי הלכה היא הבא להורגך השכם להורגו.

ואפשר להסביר שהרי כל הסיבה שיעקב קנה את הבכורה מעשיו היא בשביל עבודת בית המקדש שיוכל לעבוד שם מדין בכור. והרי יש הלכה שכהן שהרג את הנפש אפילו בשגגה לא יישא את כפיו שכן עליו נאמר ידיכם דמים מלאו, ואם בנשיאות כפיים כך על אחת כמה וכמה בעבודת מזבח שהיא יותר חמורה. והרי כל שנאתו של עשיו ליעקב זה על לקיחת הבכורה והברכות ואם יהרוג אותו עכשיו לא היה שווה כל הקנייה של הבכורה כי בסוף הוא יהיה פסול לכהונה מסיבה שהידיו מגואלות בדמו של עשיו.

ולכן ויצר לו שמא יהרוג הוא את אחרים.

ק, ומשום כך נאמר עליו "תמחה את זכר עמלק מתחת השמים!"

ח. "ויירא יעקב מאוד וייצר לו" (בראשית לב:ח)

הפחדים שעושים אותנו אנושיים

בספר "אבא והמלאכים" מאת ויליאם מנרס מסופר, שכאשר אמו של הגיבור שמעה שהוא הפך להיות מתאגרף, היא קראה: "אבל הוא ייפגע!" ואילו אביו אמר, "הוא יפגע באחרים!" תגובתו של האב עולה בקנה אחד עם המסורת היהודית.

כאשר יעקב הלך לפגוש את עשו, אשר בא לקראתו וארבע מאות איש עמו, מספרת לנו התורה: "ויירא יעקב מאוד וייצר לו". מדוע משתמשת התורה במלים אלה כדי לתאר את רגשותיו של יעקב? רש"י אומר: "ויירא – שמא ייהרג; וייצר לו – אם יהרוג הוא את אחרים". הפחד להיפגע הוא אינסטינקטיבי; ואולם כאשר אנו חוששים מפני פגיעה באחרים אנו מפתחים אצלנו את רגש הרחמים, ובכך אנו נעשים אנושיים יותר.

כאשר הקב"ה גער בקין על כך שהרג את הבל אחיו הוא אמר לו: "מה עשית? קול דמי אחיך צועקים אלי מן האדמה" (בראשית ד:י). המלה "דם" מופיעה בצורת הרבים – "דמי", ורש"י מבאר כי הכוונה היא ל"דמו ודם זרעיותיו". כלומר: כאשר קין הרג את הבל, הוא הרג גם את כל הדורות שהיו עתידים לעמוד ממנו.

תפיסה זו רווחת גם בחסידות ובמסורת היהודית; בהצגה "הדיבוק", למשל, מאשימים אדם בכך שכאשר הוא הרג אדם אחר, צעיר, הוא גם אשם בנטילת חייהם של כל צאצאיו של אותו אדם אשר לא זכו להיוולד. והתלמוד (מסכת סנהדרין דף לו ע"א) אומר: "כל המאבד נפש אחת מישראל – מעלה עליו הכתוב כאילו איבד עולם מלא, וכל המקיים נפש אחת מישראל – מעלה עליו הכתוב כאילו קיים עולם מלא".

ט . יַעֲקֹב מְאֹד וַיֵּצֵר לוֹ (לב,ח)

הנה פרשו חז"ל שפחדו של יעקב נבע מזה שהוא נשא שתי אחיות, ובזה חשש שמא יגרום החטא. ולעומת זאת, עשיו היה בארץ ישראל וקיים כבוד אב וזכות זו יכולה לעמוד לו ולכן חשש יעקב.

ובזה מפרש ה"אבן ישפה": אצל שתי אחיות כתוב בתורה "ואשה אל אחותה לא תקח לצרר" ואצל כבוד אב ואם כתיב "איש אמו ואביו תראו".

וזה מה שאמר הפסוק: "וירא יעקב מאד", כלומר על הענין מה שכתוב בתורה "תראו". "ויצר לו" על מה שכתוב "לצרור".

י . "וַיַּחֲזֵק אֶת-הָעַם אֲשֶׁר-אֵתוֹ וְאֶת-הַצֹּאֵן וְאֶת-הַבְּקָר וְהַגְּמָלִים לְשְׁנֵי מַחֲנוֹת. וַיֹּאמֶר אִם-יָבֹא עֲשׂוֹ אֶל-הַמַּחֲנֶה הָאֶחָד וְהִפְּהוּ וְהָיָה הַמַּחֲנֶה הַנִּשְׁאָר לְפִלִּיטָה." (לב,ח-ט)

יש להבין שאל הצדיק רבי שלום מבעלזא מנין היה לו ליעקב אבינו בטחון שאם יכה עשיו מחנה אחד, יישאר המחנה השני לפליטה, ומאין לו שלא יכה עשיו את שני המחנות? אלא תירץ הרבי יש לפרש על פי הכתוב (ויקרא כו, ח): "ורדפו מכם חמשה מאה", דהיינו שחמשה מישראל יכולים לנצח במלחמה מאה איש.

והנה המשיך רבי שלום אצל יעקב היו באותה שעה שבעה עשר נפש: הוא העצמו, אחד עשר בניו, ארבע נשותיו ודינה ביתו, ואילו עשיו הלך לקראתו עם ארבע מאות איש, נמצא שעל פי החשבון של "ורדפו מכם חמשה מאה", אין במחנהו של יעקב מספיק אנשים כדי לנצח את עשיו וחילו.

משום כך חילק יעקב את משפחתו לשני מחנות, המחנה הראשון היו בו עשרה אנשים ובמחנה השני שבעה, והיה סבור יעקב שכאשר יראה עשיו את הדבר יעשה אף הוא כך ויחלק את אנשיו לשני מחנות מאתיים איש בכל מחנה.

אם כך המשיך הרבי כאשר יבוא המחנה האחד של עשיו להילחם במחנה הראשון של יעקב ינצחו העשרה את המאתיים ולאחר מכן יצטרפו עשרת המנצחים למחנה השני וביחד יכו את הנותרים בקלות.

לפי זה סיים רבי שלום – יש לפרש את הפסוק כך: "אם יבוא עשיו אל המחנה האחת", כאשר יבוא עשיו אל המחנה הראשון, "והכהו" ינצחו עשרת האנשים את עשיו וחילו, ומשום כך בוודאי "והיה המחנה הנשאר לפליטה".

י"א. ויאמר אם-יבוא עשו אל-המחנה האחת והכהו והיה המחנה הנשאר לפליטה. (לב,ח-ט)

וברש"י: "על כרחו כי אלחם עימו"

מניין לרש"י שיצליח להינצל? אולי יכה עשיו את הראשונה ואח"כ יצליח גם על השניה?

אלא שיעקב זכר את דברי אימו "למה אשכל גם שניכם ביום אחד" שנתנבאה שביום אחד ימותו יעקב ועשיו, ולכן פיצל יעקב את מחנהו לשנים וביניהם נתן מרחק הליכת יום, כעת גם אם יבוא עשיו והכה את המחנה הראשון שבו יעקב, מוכרח גם שעשיו ימות בו ביום ולא יספיק להכות את המחנה השני הנמצא מעברו במרחק יום.

י"ב. "קטנתי מפל החסדים ומפל-האמת אשר עשית את-עבדך כי במקלי עברתי את-הירדן הנה ועתה הייתי לשני מחנות" (לב,יא)

ופרש"י: מדרש אגדה נתן מקלו בירדן ונבקע הירדן.

בפרשת בשלח שואל ה"אור החיים" הקדוש: מדוע ולמה יש כ"כ ענין גדול בקריעת ים סוף בעוד שכשעם ישראל נכנסו לארץ ישראל גם נבקע להם הירדן ולא מוזכרה ומפורסמת עובדה זו (שמובאת בנביא יהושע), כמו"כ מצינו בגמרא חולין (דף ז) שנבקע נהר גינאי לרבי פנחס בן יאיר ואין בכך חידוש עצום?

ותירץ כי קריעת ים סוף היתה קודם נתינת התורה לעמ"י אך המקרים הנ"ל היו לאחר מתן תורה ומשכך אין בכך כל חידוש לקרוע את הים והנהר בכח התורה שהוא הכח העצום ביותר.

ולפי"ז קשה שהרי בקע יעקב את הירדן והיה זה קודם קריעת ים סוף ומתן תורה, וא"כ ודאי חידוש עצום הוא זה, והרי אילולא הרש"י שהיה מביא מדרש נעלם זה לא היינו יודעים על כך?

והתירוץ הנראה כי יעקב אבינו חצה את הירדן ובקעו בדרכו לחרן לאחר שישב ולמד בישיבת שם ועבר ארבע עשרה שנה, ומשכך שוב אין כל חידוש כי בכח התורה נבקע הירדן.

י"ג . "קִטְנֵתִי מִפֶּלֶחַ הַחֲסִדִים" (לב,יא)

נחלקו האם המילה הנ"ל מנוקדת ברביעי או באזלא גרש שהוא צליל עולה ומסולסל.

הגר"א סובר שצריך לאמרו עם אזלא גרש ומליץ על כך את מאמר חז"ל ש"כל ת"ח צריך שיהא בו שמינית בשמינית שבגאווה".

פרשת וישלח היא פרשה השמינית וכן הפסוק שלנו הוא הפסוק השמיני שבפרשה והטעם המסולסל כלפי מעלה זה כביכול השמינית שבשמינית שבגאווה.

י"ד . "כִּי בְמִקְלֵי עֲבָרְתִי אֶת-הַיַּרְדֵּן" (לב,יא)

מובא בספר "נפשות חסידיו" להגר"ר אברהם יעקב בומבך שליט"א.

שמעתי מהרב החסיד ר' אליעזר דוד פרידמן שליט"א ששמע ממרן בעל "אמרי חיים" זצ"ל, שפעם אחת בערב יום כפור ביקש אדמו"ר בעל "צמח צדיק" סכום כסף גדול מגביר מסוים. ואמר לו: עכשיו הזמן שאף אחד לא חושב על כסף, ואם אני מבקש ממך כעת מעות, עליך להבין שהדבר נחוץ מאד. הלה לא נענה לבקשת הרבי. ביקש הרבי מחסיד כפרי, יהודי פשוט בשם משה לייב ז'ערעווער שיתן לו הסכום הזה. נענה החסיד מיד לבקשתו.

מהיום שהוא ירד העשיר מנכסיו מטה מטה, ומשה לייב התעשר ונחל הצלחה גדולה בכל עסקיו. לרגל עסקיו היה נוסע לוינה עיר הבירה. בהיותם בווינה היו מתאספים הסוחרים החסידים יחד לסעודה שלישית של שבת, חמדו להם מכירי לצוען, ודחקו במשה לייב שיאמר לפניהם דברי תורה.

משה לייב סירב באמרו אינני בר אוריין ואיני ראוי לומר תורה. אך הם דחקו בו ואילצוהו לומר "תורה". כידוע היתה וינה עיר מודרנית, וכמה מן הסוחרים שלא היו מצויינים ביראת שמים, התירו לעצמם לעשות שם מעשים שלא היו עושים במקום מושבם. היה זה בפרשת וישלח. אמר להם משה לייב על הפסוק "כי במקלי עברתי את הירדן" אם אדם מתחיל להקל במצוות, סופו שיעבור על כל התורה. המעשה הגיע לאזני ה"צמח" ובבוא משה לייב לויז'ניץ שאלו הרבי

האם אמרת "תורה" בווינה. משה לייב רעד כולו מפחד הרבי והתנצל. הסוחרים אילצונו להגיד תורה נגד רצונו. שאלו הרבי מה אמרת. חזר משה לייב על ה"תורה" שאמר. אמר לו הרבי, הרי טוב אמרת. (אוצר אפרים)

ט"ו . "הַצִּילֵנִי נָא מִיַּד אָחִי מִיַּד עֲשׂוֹ" (לב, יב)

"הַצִּילֵנִי נָא מִיַּד אָחִי מִיַּד עֲשׂוֹ"

צריך ביאור הכפילות 'מיד אחי מיד עשיו' הרי ידוע שאחיו שזה עשיו ועשיו זה אחיו?

אפשר לתרץ בצורה חלקית ע"פ דברי הזהר שאומר שכשאדם מתפלל הוא צריך לומר את תפילתו בצורה ברורה ולפרט את דבריו וא"כ פה היה צריך להסביר דבריו ולומר שלאחיו עשיו הוא מתכוון אע"פ שאין לו אח אחר. אבל קשה דא"כ היה צריך לכתוב מיד אחי עשיו ולא מיד אחי מיד עשיו ומדוע כתוב פעמים את המילה "מיד"?

עוד יש להקשות שבסוף מוזכר (פרק ל"ג פסוק ט"ז) שעוד באותו היום עשיו עזב את יעקב וצריך להבין מה המשמעות בזה?

והנראה לומר שיעקב ביקש מה' שהוא לא רוצה לא רעה ולא טובה מעשיו שגם טובתם של רשעים רעה היא ולכן ביקש גם הציליני נא מיד אחי הכוונה אם הוא יתנהג אלי כאל אח וגם אם יתנהג אלי כמו עשיו הרשע.

ובאמת המעיין בהמשך הפסוקים רואה שבהתחלה רצה להרגו ואח"כ רצה להתחבר אליו וללכת יחד אתו ויעקב סרב כמובן.

והתורה באה ומדגישה שה' שמע לתפילתו ועוד באותו היום עשיו הלך לדרכו הר' שעיר ועזב את יעקב.

ט"ז . "הַצִּילֵנִי נָא מִיַּד אָחִי מִיַּד עֵשָׂו" (לב, יב)

צריך ביאור הכפילות מיד אחי מיד עשיו היה צריך לכתוב או מיד אחי ונדע שזה עשיו או מיד עשיו?

אפשר לתרץ בצורה חלקית ע"פ דברי הזהר שאומר שכשאדם מתפלל הוא צריך לומר את תפילתו בצורה ברורה ולפרט את דבריו וא"כ פה היה צריך להסביר דבריו ולומר שלאחיו עשיו הוא מתכוון אע"פ שאין לו אח אחר. אבל על זה קשה דאם התירוץ כנ"ל היה צריך לכתוב מיד אחי עשיו ולא מיד אחי מיד עשיו ומדוע כתוב פעמים את המילה "מיד"?

ויש עוד להקשות שבסוף מוזכר (פרק ל"ג פסוק ט"ז) שעוד באותו היום עשיו עזב את יעקב וצריך להבין מה המשמעות בזה?

והנ"ל שיעקב ביקש מה' שהוא לא רוצה לא רעה ולא טובה מעשיו שגם טובתם של רשעים רעה היא ולכן ביקש גם הציליני נא מיד אחי הכוונה אם הוא יתנהג אלי כאל אח וגם אם יתנהג אלי כמו עשיו הרשע.

ובאמת המעיין בהמשך הפסוקים רואה שבהתחלה רצה להרגו ואח"כ רצה להתחבר אליו וללכת יחד אתו ויעקב סרב כמובן.

והתורה באה ומדגישה שה' שמע לתפילתו ועוד באותו היום עשיו הלך לדרכו הר' שעיר ועזב את יעקב.

י"ז . "הַצִּילֵנִי נָא מִיַּד אָחִי מִיַּד עֲשׂוֹ" (לב, יב)

מקשים מדוע צריך לחזור יעקב אבינו ולומר אחי ועשיו, הלא רק אח אחד היה לו? ובזוהר הקדוש מפרש שהאדם צריך להתפלל לפני הקב"ה תפילה מפורטת כמה שיותר.

ומעשה מובא במדרש על יהודי שעלה לירושלים ובדרך התעייף ולכן ביקש מהקב"ה שישלח לו חמור. עבר שם סרדיוט רומאי שאתונו המליטה עיר.

אמר ליהודי בא הנה, כך את העיר על הכתפים ותעלה לירושלים. היהודי בקש חמור וקבל חמור... ומה היתה הבעיה?

שלא התפלל תפילה מפורטת. וכבר הקשה הגה"ק ר' משה מידנר זצ"ל מדוע צריך להתפלל תפילה מפורטת, וכי הקב"ה לא יודע מה אני צריך? אלא, הסביר ר' משה, כאשר ילד גנב את האפיקומן ואביו הבטיח לו מכוננית. הולכים לקנות את הצעצוע והנה הילד מקפץ וקורא, את זה אני רוצה וגם את זה ובעצם לא, דוקא את זה. מפני שאביו כל כך קרוב אליו מרשה לעצמו הילד להתנהג בצורה זו. לעומת זאת, אם קבל הילד "מאה" במבחן והמלמד אומר לו, אחה"צ תבוא איתי ונקנה לך מכוננית.

מגיעים לחנות והילד עומד בבישנות גדולה. ומדוע? והלא זו אותה חנות, אותה מכוננית ואותו הילד. ההבדל נעוץ במרחק שילד מרגיש מהמורה מול הקרבה שהוא מרגיש כלפי האבא. אומר ר' משה מידנר, שהקב"ה מבקש מיהודי דבר אתי פתוח, דבר אתי כמו בן, ואני אענה לך כמו אבא. אבל אם אתה מדבר איתי כמו תלמיד אני אענה לך כמו מורה. וא"כ, אומר הזוהר הקדוש, יעקב אבינו רצה להתפלל כמה שיותר ברור ומפורט כדי שהתפילה תתקבל. לכן הדגיש מיד אחי מיד עשיו.

י"ח . "הַצִּילֵנִי נָא מִיַּד אָחִי מִיַּד עֲשׂוֹ" (לב, יב)

המפרשים הקשו: מדוע אומר יעקב: "הַצִּילֵנִי נָא מִיַּד אָחִי מִיַּד עֲשׂוֹ", והרי היה לו רק אח אחד, ואם בן אחרי שאמר "מיד אחי", שוב לא היה צריך להוסיף ולומר "מיד עשיו"?

אך העניין יתבאר בהקדים את משלו של רבי משה סופר וזה תוכן המשל: השמש והרוח התערבו ביניהם מי משניהם יצליח להוריד את מעיל הפרווה מעל ההולך בדרך. הרוח נשבה והתקיפה במלוא עוצמתה אבל להוריד את הפרווה לא הצליחה. אדרבא, ההולך התכרבל עוד יותר באדרתו, והצמידה על גופו. לשווא כילתה הרוח את כוחה.

אחר כך ניסתה השמש את מזלה. יצאה מנרתיקה ושלחה גלי חום לווט על עוטה הפרוה. הלה טבל בזיעה, קימעה החל משתחרר מאדרתו, עד שהסירה כליל מעליו.

והנמשל מובן, קרירות הגויים כלפי היהודים, מחזקת ומחשלת את נאמנות היהודים לתורתם ומורשתם, לעומת זאת החמימות של הגויים, היא זו שגורמת בסופו של דבר להסיר ולפרוק מעל היהודים את עול התורה הקדושה.

מעשה בגר"ש קפלן שנילוה אל הרב מבריסק זצ"ל, בעלותו ארצה סיפר על אחת מחוויותיו באותה נסיעה. בהיותם באוניה בדרך מאודיסה לתורכיה היו עמם עוד בני תורה רבים. הם דאגו מראש שהאוכל שיוגש להם בדרך, יהא בהכשר כיאה לבני תורה. היחיד שלא הסכים לטעום מהאוכל שהוגש שם היה הרב מבריסק זצ"ל. גם לבני ביתו ולילדיו שהיו בגיל הרך לא הרשה לאכול מהמזון שהיה באוניה.

יום אחד ניגש רב החובל אל הרב, לברר מדוע הוא נמנע מלאכול. רב החובל שדיבר בשפה הרוסית נזקק למתורגמן שיעביר את דבריו אל הרב זצ"ל, וכששמע באמצעות המתורגמן (שהיה הרב קפלן) שהרב חושש לטיב כשרות המזון, הציע שהרב ישלח שליח שירד לבטן האוניה ויוציא מבריכת הדגים אשר שם, דג חי ויבדוק אם הוא כשר. אחר כך יסור למחסן שעל יד המטבח ויקבל כלים חדשים שעדיין לא בושל בהם, ובמו ידיו יקלף לעצמו תפוחי אדמה ושאר ירקות ויבשלם בעצמו בסירים חדשים.

לאחר הרהור קל השיב הרב זצ"ל: "שיהיה עבור הילדים". ובטרם שלח את הרב קפלן לבצע המשימה, אמר לו: "ראה, להדליק בעצמך את הגז כדי שלא ניכשל

בבישולי עכו"ם (עובדי כוכבים ומזלות גויים). ואם הגוי בעצמו יבעיר את הכיריים, כבה אותם והדלק אתה את הגז".

ירד הרב קפלן אל תוך בטן האוניה, ועשה את הכל כמצווה. כאשר ראה רב החובל שהוא מכבה את הגז ומדליק מחדש, שאלו: "למה אתה חושש, לבישולי עכו"ם? אני יהודי!" כאשר חזר הרב קפלן וסיפר את הדבר לרב מבריסק, הגיב הרב בהתרגשות: "מה האם באמת הוא יהודי, באמת הוא יהודי?!" ומיד הוסיף ואמר: "עכשיו נגולה אבן מלבי. מאז בא אלי רב החובל הייתי מוטרד מאד מהמחשבה מדוע הגוי הזה דואג כל כך לילדים שלי? עכשיו ששמעתי שהוא יהודי נחה דעתי".

המסקנה הנובעת מהסיפורים הנ"ל, שדווקא רדיפת הדת היא זו שחישלה את נאמנות היהודים לתורתם ולמורשתם, ואילו הסכנה הגדולה היתה דווקא ב"חסד לאומים" מדומה, העלול להמית עלינו את החטאת ופריקת עול מלכות שמים חס ושלום.

כן העניין אצלנו מתרץ בעל "בית הלוי" שכאשר שמע יעקב שעשיו בא לקראתו, הבין שעשיו יתנהג עמו באחד משני האופנים: או שילחם עמו במטרה להורגו, או שיתפייס עמו ויבקש שישבו יחדיו בשלום.

יעקב פחד משתי אפשרויות אלה גם יחד. ליהרג בודאי שלא רצה, אך גם טובתו ואהבתו של עשיו לא היו רצויות לו. ולכן נאמר: "וירא יעקב מאד ויצר לו". "וירא" על הספק שמא יהרגנו עשיו, "ויצר לו" שמא מתקרב אליו כאח.

מעתה מובנת גם כן הכפילות שבתפילתו: "הצילני נא מיד אחי מיד עשיו" יעקב מבקש מהקב"ה שיצילנו משתי ידיים אלו, מיד האח האוהבת כביכול וטומנת באמתחתה להעביר את ישראל מיהדותם, ומיד רשעתו ואכזריותו של עשיו הרשע הרוצה להורגנו לבל ישאר שם ישראל עוד חס ושלום.

ואפשר שלכך הקדים ואמר: "מיד אחי", ורק לאחר מיכן אמר: "מיד עשיו", אף שלכאורה היה לו להקדים את שם אחיו ורק לאחר מיכן את יחוסו, כדי לרמוז לנו שהשמד הרוחני הוא שמד נצחי, מה שאין כן השמד הגשמי.

השם יתברך יזכנו לגאולה השלמה רוחנית וגשמית, ויאמר די לצרותינו ויחיש לגאולינו גאולת עולם, אמן כן יהי רצון.

י"ט . "הצילני נא מיד אחי מיד עשוי" (לב, יב)

אוהב או שונא

וישלח יעקב מלאכים.... שליחות זו ששלח יעקב נעשתה על מנת לברר מה מצבו של עשיו ואיך הוא מרגיש בקשר אליו. האם בעקבות ארועי העבר פניו למלחמה? או שמא נשכחו ארועי העבר מליבו האכזר ועתה פניו לשלום?

כששבים המלאכים ומספרים ליעקב שעשיו צועד לכיוונו ועימו ארבע מאות איש נחרד לבב יעקב ופחד אחז בו.

מיד ללא כל שהות מארגן יעקב את משפחתו על פי סדר עדיפויות רוחני וגשמי שבו השפחות וילדיהן ניצבים בחזית הקדמית, לאה וילדיה בחזית האמצעית ורחל ויוסף ניצבו בעמדה מרוחקת, בסוף המחנה.

בסיום ארגון המחנה פונה יעקב בתחינה לקב"ה ובה שוטח הוא את תפילתו ומתחנן שיצילו מאכזריותו של עשיו ושלא ישכח את ההבטחה על המשכיות זרעו שהובטחה לו בעבר.

במהלך התפילה יעקב מבקש בקשה מעניינת "הצילני נא מיד אחי מיד עשיו" ושואלים: אם אחי מדוע עשיו? ואם עשיו מדוע אחי? אכן, ידוע לכל שצריך לפרט בתפילה ולשטוח את הבקשה בצורה שאינה משתמעת לשני פנים, כפי שמסופר על אותו אדם שהתפלל יום וליל שייפול בחלקו חמור ובאמת, לאחר כמה ימים קיבל במתנה חמור. אלא שהחל לרכב על חמורו, חלה החמור ונפל מחמת כובד המשקל ונאלץ אותו האדם לשאת את חמורו על גבו וכך סבלו גבר כפליים ועדיפות הייתה לו, שלא קיבל חמור בחלקו כלל. במידה ואותו האדם היה מפרט בתפילתו שרצונו בחמור הוא על מנת שיעזור לו במשאו ובמסעותיו, כל זה לא היה קורה.

ונחזור ליעקב האם באמת היה צריך לפרט הצילני נא מיד אחי מיד עשיו וכי לא היה מספיק שיאמר "הצילני נא מיד אחי" או "הצילני נא מיד עשיו" מדוע הוצרך יעקב לפרט פירוט שאין אנו זקוקים לו כלל ומה גם שידוע שאין לו עוד אח חוץ מעשיו וכמובן שידוע לפני הקב"ה ממי הוא מפחד ועל מי הוא מתפלל. אם כן פירוט זה נראה חסר תכלית ומיותר.

תשובה: התורה בנויה רבדים רבדים ומה שמובן בפשט יכול ללמד גם על צורת התנהגות חשובה אשר נצרכת לחיינו.

יעקב מבקש מהקב"ה שיציל אותו מיד אחיו שידוע לכל שאח בד"כ אינו אויב על בן מבקש יעקב: לפני שתציל אותי מאכזריותו הגופנית, הפיזית, של עשיו, הצל אותי מאכזריותו הרוחנית דעותיו המקולקלות והשקפתו הפגומה. שאם חלילה יבוא כאח וכאוהב השפעתו השלילית תוקרן על משפחתי אשר גדלה על ברכי המסורת היהודית ויפגע בעתידם הרוחני. שזוהי כמובן, פגיעה קשה מפגיעה גופנית "אז נא, הצל אותי ואת משפחתי מיד אחי ואוהבי הנכנס אל בייתי כאוהב ויכול להזיק כאויב". ונראה שבמילים מיד אחי מסתתרת לה המילה מדיח מבקש יעקב "שחלילה עשיו לא יצליח להדיח ולהפיל את הרוחניות הנטועה בנו מדור דורים"

לצערנו השפעת הרע משאירה רושם חזק מהשפעת הטוב משום שגופו של האדם מתקיים אצלו 24 שעות ואילו הנשמה הרוחנית מתקיימת 12 שעות מפני שבשעת השינה היא עולה למסור דין ולנקות את עצמה מתחלואי החומר הקיימים בסביבתה וכך קיים יתרון מסוים לגוף.

נלמד מכך שפגיעה הסתה והדחה אינם נחלתם של אנשים הרחוקים ממך או של אנשים שאינם מכירים ומוכרים לך אלא כך מלמדת אותנו התורה שאחיד ואביך ודודך וכל הקשורים אליך "עומדים בתנאים" ויכולים להסית ולהדיח ללא בושה ומה גם שמאויב אנו מכינים עצמנו ומודעים לסכנות האורבות לנו אך מן "האוהב" כל המגננות נעלמות כלא היו. (ניתן לדעתי להוסיף שההבדל המילולי בין אוהב אמיתי לאויב הוא באותיות: ה - י שאויב נראה כמי שמקיים את עשרת הדיברות שהרי נטועה בשמו האות "י" אך באמת אין הוא מקיים אף לא דברה אחת. ואילו האוהב אין אנו יודעים מה מעשיו בחדרי חדרים אך את חמשת הדיברות שבין אדם לחברו, מקיים הוא באמת)

על כן מצווה אותנו התורה לפקוח עיניים ואוזניים ולהיות ערניים מול כולם אף פעם לא לתת לעצמנו להירדם רוחנית אף פעם אל תאמר: "אני כבר ברמה כל כך גבוהה ארפה מעט" כי זהו הפתח הראשון שדרכו נסללת הנפילה. פתח קטן שחודר דרכו לכלוך קטן, למקום גדול.

ובאמת מיד אחר המפגש "המרגש" שעבר על מי מנוחות ובו עשיו הרשע הביע דאגה מדומה ליעקב ולמשפחתו(ע"י מתנות ומגדנות) וניסה להתקרב ולהתחבר אל משפחתו שהרי" אחים אנו", דינה, בתה של לאה יוצאת לרחבי העיר ומגיעה לידי נפילה רוחנית שאינה מתאימה לדרגתה כלל.

מכאן נלמד: אל לנו להיות בטוחים בעצמנו. תמיד צריכים להוסיף על רוחנו עוד ועוד, לפקוח עניים גם מול הבטוח והמוכר ואל לנו להרפות מרוחניותנו היקרה שהיא משל לאש שרגע אחד שאין לה חומר בעירה הרי היא דועכת ומתכבה ואין היא "מתחשבת" בזמן שהייתה דולקת ובווערת. כך זקוקה הרוחניות לחומר בעירה תמידי ואל לנו להרפות ולסמוך על העבר הרוחני שהיה מנת חלקנו אלא להמשיך ליצור ולקיים את הרוח הנטועה בנו שעובדה שיעקב הצדיק בכבודו ובעצמו פכל והתפלל להצלה רוחנית מיד אחיו.

ולנו נותר ללמוד ממעשיו ולחזק את עצמנו יום יום שעה שעה.

כ . "הַצִּילֵנִי נָא מִיַּד אָחִי מִיַּד עֵשָׂו" (לב, יב)

רבי עקב "בעל הטורים" מגלה כי בפסוק זה מרומז בקשה להנצל לעתיד לבוא מגזרותיו של המן הרשע שכן "הצילני נא מיד" ראשי תיבות "המן".

ויש שמפרשים שעוד מרומז בפסוק זה במילת "נא", להינצל מאותם רשעים ששם מתחיל באות "נ", דהיינו: נבוכדנצאר, נבוזראדן, נירון קיסר.

וכן באות "א" אחשוורוש, אספסינוס, אנטיוכוס, ואדריונוס קיסר.

כ"א . "הַצִּילֵנִי נָא מִיַּד אָחִי מִיַּד עֵשָׂו" (לב, יב)

במדרש (אוצר המדרשים עמוד 254) מובא שבשעה שראו ארזי הלבנון ואלוני בשן וכל אילנות הגבוהים כי נבראו תחילה בארץ, מיד גבהו למעלה וגאו בעצמן.

אמר הקב"ה: אני שונא גאון וגובה ואין גאה בעולם אלא אני, מיד ברא הר הברזל.

כיון שראו האילנות שברא הר הברזל בכו.

אמר להם הקב"ה: למה תבכו? אמרו לו: לפי שבראת הר הברזל כדי שיעקרנו ממטעינו, והיינו סבורין שאין בעולם גבוהים כמותנו, ועכשיו נברא משחית לחבלנו.

אמר להם הקב"ה: מכם יצא בית יד לגרזן שיקצוץ אתכם, ואעשה אני כי תשלוטו אתם בו והוא בכם, ועשה שלום ביניהם.

דהיינו, לולא העץ שנתקע בגרזן ונעשה לו לכת, אין הגרזן יכול להרע מאומה. על פי דברי המדרש הללו אמר הצדיק רבי יעקב יוסף מפולנאה, בעל "תולדות יעקב יוסף" ניתן להבין את דברי הפסוק: "הצילני נא מיד אחי מיד עשיו", כאשר אנו מתרפסים בפני הגויים ומנסים למצוא חן בעיניהם הופך הדבר לנו לרועץ. כשם שאחד העצים הופך להיות קת לגרזן ועל ידו כורתים עצים רבים אחרים, כך גם כאשר אחד מאחינו היהודים מתחבר עם הגויים, מזיק הדבר ליהודים רבים אחרים!

כ"ב . וְאִתָּה אִמְרַתְּ הַיֵּטֵב אֵיטֵיב עֵמֶךָ" (לב, יב)

וקשה, אם הבטיח לו השי"ת "היטיב איטיב עמך" מדוע התיירא יעקב, ואם נאמר כמאחז"ל שנתיירא שמא יגרום החטא, למה הזכיר בכלל הבטחה זו.

וי"ל שכך אמר יעקב אבינו לפני הקב"ה, אילו היה הדבר נוגע רק אלי, כי אז לא הייתי מתיירא, כיון שכך הוא רצונך, אך מתיירא אני על שום "ואתה אמרת היטיב איטיב עמך ושמתי את זרעך כחול הים", ואם חלילה יגרום החטא "ויבוא והכני אם על בניס" ולא תוכל להתקיים הבטחה זו, יגרום הדבר לחילול השם ולצער השכינה, שהוא "חפץ להיטיב", מפני זה אני מתיירא.

כ"ג . וַיִּקַּח מִן־הַבָּא בְיָדוֹ מִנְחָה לְעֵשָׂו אָחִיו . " (לב, יד)

מה פירוש הכתוב: "ויקח מן הבא בידו" מבאר ה"חפץ חיים" שלכאורה היה צריך יעקב אבינו לבחור את מיטב הצאן הבקר והגמלים, שהרי כוונתו הייתה למצוא חן בעיני עשיו אחיו, אולם יעקב אבינו נמנע מלבחור את המובחרים שבהם משום שידע שעשיו הרשע, כאשר ירצה לאכלם לא ישחטם כדין אלא יאכלם כנבילות וטרifות, משום כך נטל יעקב אבינו "מכל הבא בידו", דהיינו ללא כל בחירה אלא את כל המזדמן לידו ואפילו חגרים ופיסחים.

ומנין הבין יעקב כי עליו לעשות כן? שאל ה"חפץ חיים".

אלא יעקב אבינו למד קל וחומר מהאבנים אשר שם מראשותיו.

הללו התחילו מתדיינות ורבות אלו עם אלו: "עלי יניח צדיק את ראשו", ולמד יעקב אבינו קל וחומר: ומה אבנים שהם דוממות, בקשו להתעלות על ידי מעשה זה שיניח עליהן הצדיק את ראשו, על אחת כמה וכמה בהמות חיות שמעלתם ומדרגתם גדולה יותר מן הדומם, בוודאי לא טוב עבורן להישלח לעשיו.

משום כך לקח "מן הבא לידו" ולא העדיף אחת על חברתה.

כ"ד . וַיִּקַּח מִן־הַבָּא בְיָדוֹ מִנְחָה לְעֵשָׂו אָחִיו. עֲזִים מְאֹתִים" (לב, יד-טו)

הסביר בעל ה'שפת אמת' דאיתא במדרש בשני הפרים בהר הכרמל, שהפר שעלה בגורל לשם הבעל סירב לזוז ממקומו, ואף לאחר שאמר לו אליהו שכשם ששמו של הקב"ה מתקדש ע"י הפר לה' כך מתקדש על ידך עדיין סרב הפר לזוז, עד שמסרו אליהו במו ידיו לנביאי הבעל. כמו כן אף במנחה לעשיו הבהמות שעלו בגורל לא רצו ללכת לעשיו וזה מה שכתוב אח"כ ויתן ביד עבדיו שנאלץ יעקב ליטול אותם ולמוסרם בעל כורחם. (שפ"א ליקוטים).

פעם נסע הגאון הצדיק ר' יוסף בר סולובייציק בעל ה"בית הלוי" ברכבת והגיע זמן מנחה. אחד היה חסר למנין שני משכילים שנסעו בקרון משראו כי רוצים לצרפם למנין נשמטו ועזבו את הקרון. משחזרו אמר להם ר' יוסף בר: תמיד תמהתי על דברי המדרש שהיו ליעקב כל כך הרבה עדרים שהיה צריך ששים רבוא כלבים לשמור עליהם. וא"כ כאשר שלח לעשו מכל הבהמות: עזים תישים רחלים אילים פרים ופרות ולמה לא שלח לו גם כלבים לשמור על העדרים? אלא שעכשיו ראיתי מעשה ומצאתי תשובה. בוודאי רצה יעקב לשלוח גם כלבים אבל דרכם של כלבים לברוח מן המנחה...

כ"ה . "עֲזִים מְאֹתִים" (לב, טו)

עזים מאתיים וכו'

וכתב ה'בעל הטורים' שכל הפסוק מסתיים באות מ"ם סופית לרמז על מילת מום מפני שיעקב שלח לעשו רק בעלי מומים בכדי שלא יוכל עשו להקריב מהם קרבן.

וקשה דלכאורה שלח לו דורון בכדי לפייסו ואיך שולח לו כל מיני בעלי מומים שיכול עשו לרגוז על כך ולהיעלב?

ותירץ הרב אריה אלתר זצ"ל (בן כ"ק ה"פני מנחם" מגור) על פי הרש"ש בבכורות. הגמ' שם דורשת ממה שנאמר: "כל אשר יעבור תחת השבט" שמהמילה "תחת" ממעטים פרט לטריפה וביאר רש"י שאחת מן הטריפות היא שנקטעו הרגליים מעל לארכובה והרי בהמה שכזאת לא יכולה לעבור תחת השבט שאינה יכולה להלך ולכן ממועטת. והקשו בתוספות על רש"י דאם כן אזי המיעוט הוא מהמילה "יעבור" ולא מן המילה תחת, וברש"ש הוסיף להקשות דלפי רש"י הרי גם נמעט בהמה שנחתכו רגליה מתחת לארכובה שאינה טריפה כי לא יכולה להלך? ותירץ ברש"ש על פי הדרכי משה שמביא בהלכות שחיטה בשם רבי יהודה החסיד כי ישנם טריפות מי"ח הטריפות שאינם נראים כלפי חוץ אבל ישנה קבלה שהשוחטים משתמשים בה והיא שהשוחט סומך את ידו בכח על הבהמה ואם היא שחה קמעא אז ודאי שאין חשש לטריפות הללו הבלתי נראות. ומעתה מובנת דרשת חז"ל מהמילה "תחת", שהבהמה מתכופפת מעט מהנחת היד עליה וכך יודעים אם היא טריפה אם לאו.

ועל פי דבריו הנפלאים הללו של הרש"ש טען הרב אריה זצ"ל ניתן לתרץ את מה שהוקשה לנו קודם: איך שלח יעקב לעשו בהמות בעלות מום והרי עלול היה להעלות את חמתו בכך? אלא שיעקב שלח לו טריפות כאלו שלא נראה עליהם כלום כלפי חוץ ורק יעקב ידע שהנם טריפה וימותו ביד עשו. והכיצד ידע זאת יעקב? על פי עצת רבי יהודה החסיד שהניח ידו על הבהמות לראות אם ישוחו קמעא וזהו מה שנאמר לעיל: "ויקח מן הבא בידו", דהיינו שהניח ידו על גבי הבהמות לבדקם. ודפח"ת.

כ"ו . "גמלים מיניקות ובניהם שלשים" (לב, טז)

רש"י מביא דברי מדרש אגדה שמא שאמר הכתוב "ובניהם" אין הכוונה בניהם ממש אלא "בנאיהם", דהיינו זכרים, ששלח לו שלושים זכרים כנגד שלושים נקבות.

יש להבין שאל הרבי ר העשיל מקראקא, בעל "חנוכת התורה" מדוע שינה המדרש את הפשט הפשוט ודרש שהכוונה לזכרים, והרי בפסוק כתוב "בניהם" ולא "בנאיהם".

אלא תירץ הרבי ר העשיל בגמרא מסכת בבא בתרא (דף ע"ח עמוד ב) מבואר שאם אדם אמר לחבירו: "פרה מניקה אני מוכר לך", לא מכר לו גם את וולד הפרה, כיון שחלב הפרה כשר וראוי לשתיה, ומשום כך ציין שמוכר פרה מניקה שהיא בעלת חלב.

לעומת זאת אם אמר אדם לחבירו: "חמור מניקה אני מוכר לך", בוודאי עיקר כוונתו היתה למכור גם את הוולד, כי חלב בחמור טמא ואינו ראוי לשתיה.

לפי זה אמר הרבי ר העשיל מובנים היטב דברי המדרש כאשר אמר הפסוק: "גמלים מניקות", ודאי שהתכוון לכלול בזה גם את ולדיהן, שהרי חלבן טמא ומשום כך כאשר ממשיך הכתוב ואומר: "ובניהם שלשים", אין הכוונה לולדות שהרי כבר נאמרו, על כרחך שהכוונה לזכרים שהם "בנאיהם".

כ"ז . וְאִמְרַתְּ לְעֶבֶדְךָ לְיַעֲקֹב מִנְחָה הִיא שְׁלוּחָה" (לב, יט)

שואל רבי יהודה אוסאד בספרו "דברי מהרי"א" דלכאורה היה צריך להיות כתוב "מעבדך מיעקב מנחה היא שלוחה"?

ומתריך, דאיתא במדרש: "כל אותן הדורות ששלח יעקב לעשיו עתידין אומות העולם להחזירן לימות המשיח שנאמר "מלכי תרשיש ואיים מנחה ישיבו".

ואת זה בא יעקב לרמוז לעשיו "ואמרת לעבדך ליעקב מנחה היא שלוחה" כלומר, מתנה זו עתידה לחזור לעבדך ליעקב

כ"ח . וַיֹּתֵר יַעֲקֹב לְבָדוֹ וַיֵּאבֶק אִישׁ עִמּוֹ" וגו' (לב, כה)

בגמרא (ברכות נד:) איתא ששלושה צריכין שימור, ואחד מהן 'תלמידי חכמים' כי השטן מקנא בהם, כיון שעוזבים עבודת עוה"ז ועוסקים בעבודת האל יתברך, ומנסה לרודפם, ומביא להם כל מיני הפרעות ומחלוקות, וטרדות – של פרנסה, ורפואות, ורדיפות, כדי שיתרפו מן התורה, ומצפה לתכלית אחת שיאמר "אני מיואש" אני כבר לא יכול. ומאידך, צריך האדם הזה לומר: אני לא מתייאש! אע"פ

שסובבים אותי בעיות וטרדות ונסיונות אעפ"כ אני לא מש מן התורה, ואע"פ שגם בתורה עצמה קשה לי, כגון עומס הלימודים, וחוסר ההבנה הנאותה, וגם השכחה גוברת, וכביכול אין הצלחה בלימודים, עם כל זאת: אני חזק בתורה, ולא עוזב את התורה, אני אוהב את התורה ואני מוסר עצמי למען התורה.

וזה מצאנו אצל יעקב אבינו שסבבהו צרות רבות, כמ"ש (איוב ג, כו) "לא שְׁלֹתִי ולא שקטתי ולא נחתי" מכל מיני צרות, אעפ"כ זכה לבסוף לנצח, כמ"ש "ויבא יעקב שלם". וגם אם נפגע ונופל, מ"מ בזכות התורה – מנצחים, והתורה עומדת לו וממליצה עבורו (עי' סנהדרין צט: בפירש"י), וזוכה לכפרת עוונות (עי' ביאור הלכה סימן תקעא). אך בל ישכח הלומד, שעם עומס הלימוד, יקבע לעצמו גם לימוד מוסר וחשבון הנפש מידי לילה (כמ"ש בזוהר ובראשונים ע"ה) ואז דרכו לבטח ויראה אחרית ותקוה.

וכל זה מרומז בפרשתנו, ששרו של עשו – הוא יצה"ר נלחם עם יעקב. וכמ"ש ויחר יעקב לבדו – שוקד על תלמודו. ויאבק איש עמו – זה יצה"ר, עד שמכניס בו "יאוש", ומראה לו כמה אתה שחור במעשיך וכמ"ש עד עלות השחר – שמעלה בליבו שחרורית מעשיו. וירא כי לא יכול לו – כי מתחזק ולא נופל ברשתו. אזי מיד מנסה לפגוע באמונתו וזהו ויגע בכף ירכו – "בכף" גימטריא "אמונה" וגם ב"רכו" – זה התורה שעליה עומד הכל. ותקע כף ירך יעקב – קצת נפגע האדם ומתרפה. כשרואה השטן כך אומר לו: שלחני כי עלה השחר – כלומר תן לי להכשילך בקל שהרי עלה שחרירות מעשיך. ויאמר יעקב "לא אשלחך!" – לא אתן לך שחרור ללוכדני. ואדרבא ממך אתחזק ואהפוך אותך לטוב. וז"ש כי אם ברכתני אתה בעצמך. "יאמר אליו השטן מה שמך – כלומר במה כחך להתחזק, ויאמר "יעקב!" – פי' ע"י "תורה" כמ"ש ויעקב איש תם יושב אהלים. וישאל יעקב את השטן הגידה נא שמך – כיצד אתה מפתה את העולם? ענה לו "למה זה תשאל לשמי" – כלומר "אין אני נותן להם להכירני!" כי הם חיים בלי התבוננות בלי חשבון בלי מוסר. אבל המתבונן מתעלה ולבסוף מתרפא רפואת הגוף והנפש ומצליח, כמ"ש ויזרח לו השמש פירש"י לרפאותו. ה' יזכנו ללמוד

כ"ט . "וְיִוְתֵר יַעֲקֹב לְבִדּוֹ וַיֵּאבֶק אִישׁ עִמּוֹ עַד עֲלֹת הַשָּׁחַר." (לב, כה)

פירש רש"י הקדוש: ויאבק הוא לשון אבק ועפר העולה מן הרגלים בזמן המריבה. פירוש שני לשון אביקה וחביקה שכן דרך האנשים להפיל אחד את חברו.

שתי הפירושים ברש"י נחלקים בפירוש המילים ובבלשנות טהורה, אולם אף שבמציאות מחלוקת זו יש לה יסודות, במעשי "האיש הזה" שהוא שרו של עשוי הוא היצר הרע אין שום מקום לחלוקה. דומה כי יגיע אל האדם כיריב בפעם אחת ויעלה אבק ומריבה עמו להכניעו ולהפילו ברשתו, ובפעם אחרת יגיע כידיד יחבוק וינשקו "בחביבוק רב" ואף יפתה אותו לעבירה במסוה שהיא מצוה.

במלחמה כמו במלחמה כל הדרכים כשרות, בינה זאת מתי מעשה מצוה הוא באמת ומתי מסתתרת מאחורי המצוה עבירה חמורה, לא תמיד יגיע היצר בדמות שיקוץ ואיסור לפעמים יאחזך יד ביד אל פי פחת.

ל'. "וְיִוְתֵר יַעֲקֹב לְבִדּוֹ וַיֵּאבֶק אִישׁ עִמּוֹ עַד עֲלֹת הַשָּׁחַר." (לב, כה)

ואומר רש"י על המקום שכח פכים קטנים וחזר עליהם

יש להבין כאן שני דברים:

א. מדוע דווקא כאן בא שרו של עשוי ונלחם אתו דווקא כשחזר על פכים קטנים?

ב. ההסבר מדוע יעקב חזר על פכים קטנים כי צדיקים חביב עליהם ממונם יותר מגופם ולכאורה זה תמוה מאד שבדרך כלל נתפס הדאגה לרכוש בצורה מוגזמת כהתנהגות רשעים וקמצנים?

הנראה בזה ששאלה אחת מתורצת בחברתה שכל הסיבה שצדיקים חביב עליהם ממונם יותר מגופם כי הם מבינים שהכסף שלהם זה לא רכושם הפרטי אלא ניתן להם מה' וסור לבזבז הכסף שיש לו יעוד מה שה' צווה לעשות בו וזה התנהגות של צדיקים שלא מבזבזים אותו על נקודה זו בא שרו של עשוי לריב איתו ולהפריע לו בקיום מצווה זו.

ל"א . "וְיִוְתֵר יַעֲקֹב לְבִדּוֹ וַיֵּאבֶק אִישׁ עִמּוֹ עַד עֲלֹת הַשָּׁחַר." (לב, כה)

פירש רש"י "ויותר יעקב – שכח פכים קטנים וחזר עליהם".

המקור לדברי רש"י הוא בגמרא בחולין דף צ"א, ושם כתוב "אמר ר' אלעזר שנשתייר על פכים קטנים, מכאן לצדיקים שחביב עליהם ממונם יותר מגופם, וכל כך למה, לפי שאין פושטין ידיהם בגזל".

וצריך ביאור למה זה שנזהרים בגזל זה סיבה לחוס כל כך על הממון?

ומבארים בזה שהצדיקים מעלים ומרוממים את כל הסובב אותם ואפילו את רכושם כנזכר בספרים רבים (באר"י הקדוש, מסילת ישרים ועוד), ולכן הם מקפידים על ממונם לא להפקירו שהרי על ידי שהממון יצא מרשותם הוא ירד בדרגה רוחנית ותפחת רוממות הבריאה. (כמובן שאין הכונה שנמנעים מלתת צדקה ולנהוג טובת עין ברכושם, אלא שנמנעים מזלזול והפקרה של הממון. אך בעשיית חסד בממון לא נפסקת השפעת הצדיק, אלא אדרבה מתרומם הוא עוד יותר ונעשה חפץ של מצוה מלבד כוח הצדיק שממשיך לפעול בו).

אך עדיין לא מובן בטעם שהגמרא נותנת, לפי שאין פושטין ידיהם בגזל? ובאמת שני הענינים תלויים אחד בשני, שהנה, בגמרא בבבא קמא דף קי"ט: אמר ר' יוחנן כל הגוזל את חברו שווה פרוטה כאילו נוטל נשמתו ממנו, ומביא ר' יוחנן לדבריו מכמה פסוקים. וכן כתוב במדרש תנחומא (פרשת אחרי, י"ב) "הגונב שורו של חברו ושחטו כאילו שוחט בעליו". & - ועומק ענין זה ביאר הגר"א (מגילת אסתר פ"א) שיש באדם ארבעה חלקים: נפש, רוח, נשמה וקניינו - כלומר שממונו של אדם הוא חלק בלתי נפרד מנפשו ורוחו, והקב"ה מסבב בדיוק איזה רכוש יבוא לכל אדם ואדם לפי הקשר השמימי האמיתי ביניהם, ולכן הגוזל ממון מחברו, כאילו נוטל את נפשו ממש, שגם הממון הוא חלק מהאדם כנפשו, ולזה הפליגו חז"ל בעוון הגזל שהוא חמור מג' עבירות חמורות.

לפי זה מובן מאוד, שהזהירות מגזל מראה על כך שהממון הוא חלק באדם כנפשו, וכיון שהצדיקים נזהרים מממון שאינו שלהם, ואינם מחזיקים אלא בממון שהקב"ה הועיד להם, והוא חלק מהם, וממילא ברור שהרכוש הוא חלק מנפשו של הצדיק, מתעלה יחד עמו, שהרי יש להם קשר הדוק ואמיתי, ולכן הצדיקים חביב עליהם ממונם יותר מגופם.

בספר "אבני ברקת" על התורה, מוציא מדברי חז"ל אלו יסוד נפלא הנוגע אף לאנשים בדרגתנו אנו: כשאדם מתעלה בדרגות רוחניות, קיימת סכנה שמרוב שרואה את העולם הגשמי כדבר & פחות ערך, עלול הוא לנהוג כך אף כלפי הסובבים אותו, ומביא את הגמרא ביומא דף כ"ג, שמספרת על אותו כהן שרץ עם חבירו בכבש כדי לזכות בתרומת הדשן, וכשראה שחבירו הולך לזכות במצוה, תקע סכין בליבו והרגו, בא אביו של הכהן וראה שבנו עדיין מפרפר, אמר עוד לא נטמאה הסכין. ללמדך שטהרת כלים יותר חמורה אצלם משפיכות דמים שלא היתה חמורה אצלם. ע"כ. והדברים מפליאים כל רואה, איך ייתכן שכהנים שכל כולם מסורים לעבודת הבורא, יזלזלו כך בחיי אדם, כאחרוני הפושעים?

ומבאר האבני ברקת, שאדרבה, התעלותם הרוחנית העצומה שבאה להם על ידי השימוש בבית המקדש ועבודת הקרבנות, גרמה להם להתנתק מהעולם הגשמי, אך אצל אותם כהנים זה היה באופן מעוות, שחיי אדם לא היו חשובים אצלם, ובמקום שההתנתקות מהגשמיות תהיה אך ורק כלפי עצמם, הם עשו זאת אף כלפי הזולת, והגיעו לידי כך, שכשראו את חברם הגוסס לא התעניינו כלל בחייו, אלא בטהרת הסכין שיוכלו להקריב איתה קורבנות.

יעקב אבינו שחזר על פכים קטנים, ללמדנו בא, שהאדם צריך לגשר באופן הנכון בין עולמו הגשמי לעולמו הרוחני, לא לבוז ולבטל לגמרי את הגשמיות, אלא להשתמש בה בצורה הנכונה, וכמאמר ר' ישראל סלנטר: הגשמיות של חברי, היא הרוחניות שלי. ולכן גם כשאדם עוסק ברוחניות, ונקלעה לו הזדמנות של עשיית חסד וכיוצ"ב, אל יחשוב לעצמו למה לי לרדת מעיסוקי הרוחניים בשביל לפטפט עם פלוני או כדי להאכיל את אלמוני, אלא ידע שזה עצמו רוחניות טהורה.

ל"ב . "וַיִּזְתֵּר יַעֲקֹב לְבָדוֹ" (לב,כה)

ואמרו רבותינו ששכח פכים (כלים) קטנים וחזר לקחתם. אומר האריז"ל שכל מידה ומעלה שנולד איתה האדם, אפילו דברים קטנים ולא משמעותיים, זהו דבר שנצרך לו לעבודת הבורא יתברך במשך חייו. לכן אסור לוותר על אף תכונה מתכונותיו לאבדה לריק.

עבודתנו בעולם היא להפוך גם את המידות הרעות לטוב, כגון: גאווה, "ויגבה לבו בדרכי ה'". שנאה, "הלא משנאיך ה' אשנא". וכן על זה הדרך, אבל לא לוותר חלילה על תכונות אלו.

לכן, מסיים האר"י, חזר יעקב אבינו להביא את ה"פכים קטנים" ששכת. כי הבין שמשמים נתנו לו אותם לצורך עבודת ה' ואין הוא רשאי להפקירם.

ל"ג . וַיֵּאבֶּק אִישׁ עִמּוֹ (לב,כה)

רש"י: פירש שזה שרו של עשו

בגמרא נחלקו חכמים, האם נדמה לו המלאך כגוי או כתלמיד חכם. מעשה ברבי אייזל חריף מסלונים שדיבר עמו רבאיי רפורמי פעם אחת זמן רב, לאחר מכן אמר לו רבי אייזל שעכשיו תורצה לו קושיה גדולה בגמרא.

לתמיהת הרבאיי איזו קושיא תורצה, ענה רבי אייזל: חז"ל נחלקו לגבי שרו של עשו האם נדמה לו כגוי או כת"ח. ואני תמה, הרי יש הבדל ענק בין גוי לתלמיד חכם, איך זה שחז"ל נוקטים שתי עמדות כל כך קיצוניות? והתשובה היא פשוטה. אחרי שדיברתי איתך אני רואה שיש כזה מצב של חצי גוי וחצי תלמיד חכם. כך שאין כל סתירה...

ל"ד . וַיִּשְׁאַל יַעֲקֹב וַיֹּאמֶר הַגִּידָה נָא שְׁמֶךָ וַיֹּאמֶר לְמָה זֶה תִּשְׁאַל לְשְׁמִי (לב,ל)

הגאון רבי לייב חסמן, בעל "אור יהל", מביא בשם ספר קבלה קדמון שכאשר שאל יעקב את המלאך: "הגידה נא שמך", ענה לו המלאך: "למה זה תשאל לשמי", מכאן שהוא שמו של המלאך: "למה זה תשאל לשמי".

כידוע שמו של כל מלאך מרמז על מהותו ותפקידו, מדוע אם כן נבחר שם זה עבור שרו של עשו? את הדברים הסביר רבי לייב במשל: כפרי אחד הגיע בפעם הראשונה לעיר הגדולה, שוטט הכפרי נפעם ברחובותיה ויעניו לא שבעו ממראות הכרך הגדול.

במהלכו הגיע לאולם חשוך שבו הקרינושקופיות על גבי הקיר.

אנשים רבים ישבו והביטו בתמונות המוקרנות על הקיר.

נכנס הכפרי והתיישב ביניהם.

מסכנים חשב הכפרי לעצמו מפני מה הם יושבים בחושך... מתוך רצון להיטיב עימם קם ממקומו ניגש אל קצה האולם והדליק את האור.

לתדהמתו, מיד כאשר העלה את האור, נעלמה התמונה מעל גבי הקיר... מה איתך?! צעקו יושבי האולם כבה מיד את האור! באור לא רואים מאומה! רק כאשר האולם חשוך מבחינים בתמונה.

וזה גם הסבר הכתוב אמר רבי לייב כאשר יעקב אבינו ניצח את שרו של עשוי אמר לו: "הגידה נא שמך", מהו סודו של היצר הרע המושך אחריו אנשים כה רבים ומפילם ברשתו.

על שאל הזו ענה לו המלאך וגילה ליעקב את סודו: "למה זה תשאל לשמי" כוחי הגדול נובע מעצם זה שאנשים "יושבים בחושך" ואינם שואלים לשמי... לו היו "מדליקים את האור" היו מבינים כי כל מה שיש לי להציע להם הוא דמיון שוא ותעתועים!...

ל"ה . וַיִּזְרַח-לוֹ הַשֶּׁמֶשׁ כַּאֲשֶׁר עָבַר אֶת-פְּנוּאֵל וְהוּא צִלַּע עַל-יָרְכוּ. (לב, לב)

רבותינו (בזוה"ק דף קע:) אמרו, זהו רמז, שהרי בעוד ישראל בגלות וסובלים כאבים וצער וכמה רעות, אז יאיר להם היום ויגיע להם המנוחה ואז יתבוננו וירגישו בעצמם מכל הרעות והצרות שסבלו ויתפלאו עליהם. בשביל כך כתוב "ויזרח לו השמש" שהוא זמן המנוחה, ואז הוא צולע וגו' יכאב על שעבר עליו. עכ"ד הזוהר. וכללות הלקח: כי בעוד שסבלנו בגלות לא הרגשנו הצער, וכאשר יגיע עת המנוחה אז נתפלא ואז נרגיש בצער.

ובאמת צריך להבין, וכי בעת הצרות בגלות לא הרגשנו בצרות ההם, הלא צרה, צרה היא, ובודאי אנו מרגישים בהן היטב, ומה איפא כונת הזוה"ק בזה.

אמנם, הלא אנו רואים בחוש שאכן באופן פיזי טבעי כך הוא. לדוגמא, אדם הנושא משאות כבדים הלך ושוב, לא מרגיש כאב בשעת העבודה עדי ערב. ובהגיע אל ביתו ונח מעט, פתאום תוקפו כאבי גב. וזה כפלא מדוע לא חש זאת

בעודו נושא המשא ביום. אכן, כך היא המדה, כשמגיעים למצב "מנוחה" אז מרגישים הכבוד למפרע.

הנה כי כן, כך הוא בסבל גלותינו בודאי כל צרה שחלפה על ראשנו וחשנו בשרנו, היתה כואבת ומלאה דאגה, אך מכיון שהקב"ה נותן לנו "כח" לישא הצרה ההיא, לכך יש בכוחנו לעמוד מול הצרה ומתמודדים עמה, עד כי תחלוף לה. ואחרי אשר חלפה ועברה ברוך ה', אנו מסתכלים לאחור, ותמהים: היתכן, צרה כה גדולה וכה נשגבה, כיצד לא כרענו תחת משאה?? אבל התשובה לזה כי "עמו אנכי בצרה", הקב"ה נוטל חלק בכבוד המשא והצרה, ונותן עוצמה ונותן לייעף כח עד כי יעבור זעם.

ובזה מובן הכלל שאמרו רבותינו (ראה שפ"א צו בשם רמב"ן) כי אין הקב"ה מביא נסיון לאדם אם לא יוכל לעמוד בו. והענין כי בתוככי הצרה "מוסווה" עזר האל. כי הוא יך וירפאנו' – הוא המכה והוא הרופא. ואולם אח"כ נאמר 'וירח לו השמש' – הגאולה בא תבוא ויאיר עלינו אור האל, וכמ"ש 'קומי אורי כי בא אורך וכבוד ה' עלייך זרח'.

ל"ו. "את-השפחות ואת-ילדיהן ראשנה ואת-לאה וילדיה אחרנים ואת-רחל ואת-יוסף אחרנים." (לג,ב)

מעשה בשל"ה הקדוש שנטפל אליו כומר אחד וניסה להרגיזו: הרי כתוב בנביא ישעיה על בית המקדש השני "גדול יהיה כבוד הבית הזה, האחרון מן הראשון". אם כן, זה אומר שבית המקדש הקודם היה אחרון ולא יהיה לכם בית מקדש שלישי.

השל"ה הביט בו משועשע ושאל: אם כן, שמא תוכל להסביר לי מה פשר הפסוק שיעקב שם גם את לאה וילדיה אחרונים וגם את רחל ויוסף אחרונים? אלא בהכרח ש"אחרון" בלשון הקודש פירושו מאוחר, ולא דוקא סופי...

ל"ז. "וישקהו" (לג,ד)

מביא ה"פרדס יוסף" את ה"ילקוט שמעוני": אמר עשיו איני הורג את יעקב בקשת ובחיצים אלא בפי ובשיני ומוצץ את דמו וכו'.

אל תקרא וישקוהו אלא וישכחו. ונעשה צוארו של יעקב כשיש שנאמר "רשע יראה וכעס שיניו יחרוק ונמס". הנה מעשה אבות סימן לבנים.

ומתחילה חשב עשיו להרוג את יעקב בחיצים וזה רמז על הזמנים שניסו הגויים להרוג את עם ישראל ע"י כל מיני כלי משחית וכל מיני אינקוויזיציות למיניהם,

אבל כשראו שכל זה לא עזר להם ואדרבה היהודים עם קשה עורף ורק יותר ויותר דבקים בה, אז ראו שהעצה הטובה להחטיא את ישראל היא ע"י לנשק ולקרוב, ללמד אותנו לדבר בלשון עשיו וממילא יאכלו מה שעשיו יאכל, נבלות וטריפות וזה רמוז וישקוהו אבל הנשיקה הזאת היא נשיכה. ובכל זאת, נצח ישראל לא ישקר, ונעשה צוארו כשיש ומקיים את תורת ה' על אף הכל. ועל זה נאמר "רשע יראה וכעס שיניו יחרוק ונמס".

ל"ח . קח נָא אֶת בְּרַכְתִּי (לג,יא)

רבות התלבטנו אם להשמיע את הרעיון אם לאו. הוא נוקב מדי. אבל דוקא משום כך אולי יצליח לעורר לבבות. אולי באמצעותו יפקחו עינים. בפרשתנו שולח יעקב דורון לעשו, משתחוה לו ומציג את ילדיו לפניו. אך אין זו השלמה של אחוה, אלא שלום קר של פרוד: אני לדרכי ואתה לדרכך. מציג הוא את אחד עשר בניו. "ודינה היכן היתה? נתנה בתבה ונעל בפניה, שלא יתן בה עשו את עיניו. ולכך נענש יעקב, שמנעה מאחיו, שמא תחזירנו למוטב, ונפלה ביד שכס".

מי מאתנו מוכן היה שבתו היחידה תנשא לעשו, רחמנא ליצלן, האיש ש"כל ארבעים שנה היה צד נשים ומענה אותן", הארכי-רוצח. כיצד קימת תביעה על יעקב אבינו? אלא, עשו הוא אח ואין לחסך כל מאמץ להחזירו למוטב. גם אם ההקרבה גדולה כל כך, וסכוייה מועטים כל כך.

ואנו, אחינו היקרים אינם כעשו, חלילה. יהודים יקרים ונפלאים הם, תינוקות שנשבו ונעקרו ממורשתם. ומוכנים הם לשמע, חפצים להתודע לתורה ולאמונה. ההקרבה מעטה וההצלחה מבטחת. כמה גדולה ההקפדה שעלולים אנו למשך עלינו אם לא נצא לקרבם. אם ננעל את עצמנו.

משל למה הדבר דומה – אמר הגאון רבי משה חירארי מבבל זצ"ל – למלך רם ונשא ולו מחוז נדח בקצה הממלכה. מחוז פורה ודשן, גדוש בכל טובה, אבל

הילידים שם נבערים מדעת, פראים וחסרי תרבות. אין שם מוסדות שלטון, אין סדרים ואין קדמה. מאומה.

קרא המלך לאחד משריו העומדים לפניו, ואמר לו: "לכה ואשלחך לאותו מחוז, תסלל דרכים ותקים מוסדות שלטון, תלמדם חכמה ודעת ותהפכם לבני תרבות".

שמע השר וחשכו עיניו. כאן סמוך הוא על שלחן המלך, בן-בית בארמונו. סביבו אך נמוסים מעדנים והליכות-מלכות. ואלו שם, שממה תרבותית, שפת אכרים תחתית ובהמית. וחיב יהיה להתחיל מן השתין, ליסד מבראשית. כמה עמל ויגיעה, כמה טרח וסבל. וההצלחה – אינה מבטחת. ואם לא יצליח, יזקף הכשלון לחובתו. כל זה, למה לו. התחנן לפני המלך שיפטר אותו מחובה זו, שישאירנו במחצתו.

אמר לו המלך: "אנכיות היא מצדך לחשב על תועלתך בלבד. להותיר את תושבי המחוז בבורותם ובבערותם, ולמעשה אבודים הם גם לכתר, אינם אזרחים מקבלי מרות, אינם משלמי מסים, אינם נחשבים כלל כנתינים! אבל אם תלך ותמלא את יעודך, תועיל להם ותועיל לממלכה. גם אם לא יקבלו מרותי במלאה, וגם אם לא יהיו בני תרבות לחלוטין, כיושבי המטרופולין, כבר לא יהא זה מחוז אבוד ונדח, וכבר ימנה על מחוזות הממלכה. ואז, בשובך, תזכה להוקרה ולהערכה, ותהיה מהיושבים ראשונה במלכות!".

והנמשל: המלך, מלכו של עולם. והשמים ושמי השמים וכל צבאם, כמטרופולין של מלך. אך מחוז מרחק ונדח יש, הוא העולם הזה, ובו כל טוב. אך רבים כל כך נבערים, אינם מכירים את מלכם ואינם מקבלים את עלו. משגר הבורא יתברך את הנשמה הטהורה, כדי שהגוף יקבל את מרות המלך ויקים תורה ומצוות; יקים משפחה שתקבל את על המלך, ויחנך צאצאיו לתורה ולמצוות; יקרא בשם ה', יקדש שם שמים בכל הליכותיו, ויפיץ את דבר המלך, מלכו של עולם, בכל סביבותיו.

והנשמה, הנהנית מזיו השכינה, פוחדת לרדת לארץ ערבה ושוחה, למדבר שממה רוחני הרחוק כל כך מנעם ה' ואורו במרומים. אבל נעתרת לכך לבסוף כדי

להרבות אמונה ולקדש שם שמים, כדי לזכות ולקרב לבורא. ואז תשוב ותעלה, ותזכה לאור פני המלך ולשכר עצום ורב, שבעתים ממעמדה הקודם, ולעולמי עד.

ל"ט . " עַד אֲשֶׁר-אָבֵא אֶל-אֲדֹנָי שְׁעִירָה. " (לג,יד)

הגמרא מספרת סיפור, והסיפור מזכיר סיפור נוסף, ושניהם מזכירים מציאות עגומה...

הגמרא מורה לנו, שההולך בדרך ופגעו בו ליסטים הרוצים לארח לו לחברה ושואלים מה מגמת פניו, "ירחיב להם את הדרך" (כלומר, יספר שברצונו להגיע רחוק יותר, ואז יתכננו להתנפל עליו בסוף המסע, ובהגיעו למחוז חפצו יפרוש מהם בלא שיספיקו להרע לו), כדרך שעשה יעקב אבינו לעשיו הרשע, דכתיב: "עד אשר אבוא אל אדוני שעירה" וכתוב: "ויעקב נסע סוכותה", ועשיו חיכה לו בשעיר...

וסיפרה הגמרא: רב מנשה הלך בדרך לבית תורתא, ופגעה בו חבורת גנבים. שאלוהו: "להיכן אתה הולך?" הרחיב להם הדרך, ואמר: "לפומפדיתא". תכננו להתנפל עליו בסמוך לפומפדיתא. כשהגיע לבית תורתא, נפרד מהם לשלום. שאלו: "ממי למדת טכסיס זה?"

אמר להם: "מרבי, רב יהודה". קראו: "הה, ממנו למדת לרמות כך!"...

מדהים! הם נטפלים לעובר אורח, לרב נכבד, כדי לעשוק ולשדוד. וכשהוא נחלץ ממזימתם ומפר את עצתם נעשים הם ליפי נפש, ומוקיעים את הנהגתו... וזה מזכיר את הסיפור הנודע באותו כפרי חסר פרנסה, שאמר לאשתו: "אלך לעיר הגדולה, אולי אמצא עבודה ואחסוך מעט מעות". מצא עבודה כשוליה של אופה. מצא שם לחם לאכול ומעון מוסק וחס, למד את המקצוע וחסך סכום נאה. ככלות הזמן נפרד ממעבידו לשלום, נטל את סכום הכסף ושם פעמיו לכפרו. סכום זה יספיק לפרוע את כל החובות, ואף לפתוח מאפיה קטנה שתפרנסו בכבוד. הרהוריו נקטעו בפקודה חדה: "עצור!"

מהחורשה בצד הדרך הגיח שודד ובידו רובה: "הכסף, או החיים!"

אין מתווכחים עם רובה טעון, וכל אשר לו יתן האדם בעד נפשו. רק בקשה אחת הייתה בפיו: "ראה, סכום זה חסכתי במשך שנתיים בהן לא הייתי בבית. אשתי רעבה ללחם, ואני עבדתי בפרך. אם אופיע עתה ללא הכסף, תחשוד בי שהתהוללתי בעיר הגדולה בעוד היא נמקה ברעב. קח את הכסף, אבל עשה עמדי חסד: אני אפשוט את מעילי, הנה כך, ואתלה אותו על הענף, כך... ועכשיו, תירה נא כדור במעיל, כדי שתאמין לסיפורי, ותדע שאמנם נשדדתי" ... הסכים השודד, וירה למעיל.

"עוד כדור", ביקש האיש. ירה השודד.

"ועכשיו תחורר את הכובע", ביקש, ותלהו על עץ. כיוון השודד, וירה. "עוד כדור", ביקש. "מצטער", ענה השודד, "התחמושת אזלה".

"אם כך", צהל הנשדד, "איני פוחד ממך עוד!" ... התנפל על השודד, חבט בו באגרופיו, הפילו ארצה, ונטל את צרור כספו.

בצעד קל התרחק מן המקום, ושמע את השודד קורא אחריו בחרון אין אונים: "גזלן, ליסטים! לא זו בלבד שהפלאת בי את מכותיך, עוד לקחת את כספיו!" ...

אכן, זו דרכם של הליסטים מאז ומעולם. הנה, עשיו מכר את בכורתו בניזיד עדשים, ביזה את הבכורה ולא החשיבה. עוד לעג ליעקב, הקונה בכורה ערטילאית במחיר עדשים אדומים, טעימים ומשביעים... קרא האב לעשיו בתור הבן הבכור, וביקש להנחיל לו ברכותיו. האם יגלה עשיו שאין הברכות מגיעות לו עוד, שמכר את בכורתו? לא, ודאי שלא! אבל כשיעקב בא במקומו ונטל את הברכות המגיעות לו כדין, זועק הוא זעקה גדולה: הוי, רמאות כפולה גם את הבכורה לקח, וגם את הברכות...

וכלפי מה הדברים אמורים? מאמינים אנו באמונה שלמה, שהברכה שורה בעסקינו בזכות אותן מצוות שהאדם אוכל פירותיהן בעולם הזה, והקרן קיימת לו לעולם הבא. ואלו הן: כיבוד אב ואם, וגמילות חסדים, והשכמת בית המדרש שחרית וערבית, ותלמוד תורה כנגד כולם. בזכותם שורה הברכה במעוננו, מלבד הזכויות הרבות והשכר בעולם הנצח. אבל כשברכה זו מגיעה בזכות אותן מצוות, ראו באיזה רוחב יד מופנית היא לצרכי מותרות. ואין העין צרה בהם, חלילה. אדרבה,

מרחיבים הם דעתו של אדם! אבל כמה נוקף הלב לחתום הוראת קבע להפצת תורה, או לצרכי צדקה. וכמה דוחק הזמן לפתע כשהמדובר בהשכמת בית המדרש או בתלמוד תורה שכנגד כולם!

והרי בזכותם באה הברכה...

ויעקב נשא סוכות ויבן לו בית ולמקנהו עשה סוכות (לג, יז)

חז"ל במסכת מגילה דף י"ז אמרו שיעקב אבינו נענש על זה שלא חזר מיד לבית אביו. ובאמת צריך להבין מדוע לא חזר אל יצחק מיד.

ומפרש הגר"ח קנייבסקי שליט"א בספרו "טעמא דקרא" שיעקב התמהמה בדרך כדי שלא ירגיש עשיו שרימהו, שאמר "אנכי אתנהלה לאיטי עד אשר אבוא אל אדוני שעירה" ואם היה חוזר מיד לבית אביו היה מרגיש עשיו שרמהו.

לכן שהה בדרך עד שעשיו יסיח דעתו ממנו, ויחשוב שבאמת הדרך קשה לו ומתנהל לאט, ואז חזר לבית אביו.

מ . "וַיבֹּא יַעֲקֹב שְׁלֹם עִיר שָׁכֵם" (לג יח)

ראשי תיבות של המילה שלם: שם, לשון, מלבוש (ש.ל.מ=שלם), יעקב לא שינה את שמו, מלבושו ולשונו, אע"פ שהיה זמן רב אצל לבן וקשר קשרי ידידות עם עשו. למרות הכל הוא נשאר שלם. ובאמת שלמותו של יהודי היא בזה שהוא עומד בתוקף על כך לבלי לשנות משלושת הדברים הללו.

עוד כתוב (לב, ל) "ויאמר למה זה תשאל לשמי", אחרי שניצח יעקב את השטן (שרו של עשו) ניתן ליעקב השם "ישראל" במקום יעקב, כאשר מוסיפים לשם יעקב (182) את מניין "שטן" (359) מתקבל מניין ישראל (541), ולכן אמר המלאך (הוא השטן) "למה זה תשאל לשמי", הלא מתוך זה שניתן לך עתה (השם "ישראל") יכול אתה לדעת מהו שמי, ואם כן לשם מה אתה (יעקב) שואל?

מ"א . " וַתֵּצֵא דִינָה בַת-לֵאָה אֲשֶׁר יָלְדָה לְיַעֲקֹב לְרֵאוֹת בְּבָנוֹת הָאָרֶץ. " (לד,א)

נאמר בפרשתו: "ותצא דינה בת לאה אשר ילדה ליעקב לראות בבנות הארץ", ומפרש רש"י: "בת לאה – ולא בת יעקב, אלא על שם יציאתה נקראת בת לאה שאף היא יצאנית היתה שנאמר ותצא לאה לקראתו".

ונראה לומר, שכוונת רש"י, בזה שדינה נקראת כאן "בת לאה", שכשם שפשוט שיציאת לאה אל יעקב היתה דבר טוב (להולדת השבטים), כך היתה יציאת דינה כשלעצמה דבר רצוי.

והביאור בזה: רש"י כבר פירש קודם בפרשתנו את הפסוק "ויקח. ואת אחד עשר ילדיו" – "ודינה היכן היתה? נתנה בתיבה ונעל בפניה שלא יתן בה עשו עיניו ולכן נענש יעקב שמנעה מאחיו שמא תחזירנו למוטב ונפלה ביד שכס".

ולכאורה תמוה: היתכן שיעקב יעמיד את דינה בסכנה שעשו יקח אותה על הספק "שמא תחזירנו למוטב", ועוד יותר שבגלל פעולתו נענש יעקב בעונש קשה כזה "שנפלה ביד שכס"?

ולכן נראה לומר, אשר: א) מעלתה של דינה היתה גדולה כל כך, עד שהיה בכוחה להחזיר למוטב את עשו הרשע. ב) החזרת איש רשע למוטב יש בה מעלה גדולה מאוד, שהיה כדאי להכניס את דינה לזה, אפילו בספק "שמא תחזירנו למוטב".

ולפי זה יש לומר, שגם כאן כוונת רש"י שיציאת דינה, היא למעליותא, שכיון שהיה בכחה של דינה להחזיר למוטב אפילו את עשו הרשע, מובן שזה ש"ותצא דינה. . לראות בבנות הארץ", לא היתה ח"ו יציאה של היפך הצניעות, אלא אדרבה, "לראות בבנות הארץ", כדי להחזירן למוטב.

וזהו מה שמדגיש רש"י "בת לאה ולא בת יעקב", כי ענין זה ירשה וקיבלה דינה מלאה, ואילו מצד יעקב, הרי להיפך, הוא הסתיר אותה מעשו ומנעה מפעולות מסוג זה, ועד שנענש על זה.

מ"ב . "וַיֵּעַנּוּ בָנֵי-יַעֲקֹב אֶת-שָׁכֶם וְאֶת-חַמּוֹר אָבִיו בְּמַרְמָה" (לד,ג)

הנה לעיל, על הפסוק "ויען לבן ובתואל ויאמרו מה יצא הדבר" (כד, נ), כתב רש"י שלבן "רשע היה וקפץ להשיב לפני אביו". היתה זו חוצפה מצד לבן להעז

לדבר לפני אביו. ואילו כאן, יושבים בני יעקב עם יעקב אביהם, והם עונים את התשובה לשכם וחמור בנו, ועל זה רש"י אינו אומר דבר...

באר המגיד מדובנא: כשהולכים בדרך הישר – כאן יש לתת לאב לצעוד בראש ולא להקדימו, אבל כשהולכים בדרך מלאה מהמורות, בורות ופחתים, שם הכבוד הוא ללכת בראש, ולתת לאבא ללכת מאחור בדרך הכבושה. בשיחה של לבן ובתואל עם אליעזר, ההליכה היתה בדרך הישרה, דברו דברים כהוויתם, ולכן כשקפץ לבן והשיב לפני אביו – היתה בכך חוצפה ורשעות. לא כן בעניננו, כשבאו האחים לענות אותם "במרמה", בדרך חתחתים – אמרו דבר אחד והתכוונו אחרת, במקרה זה יותר טוב שלא האב יאמר את הדברים כי אם בניו.

מ"ג . וַיַּעֲנוּ בְנֵי-יַעֲקֹב אֶת-שָׁכֶם וְאֶת-חַמּוֹר אָבִיו בְּמַרְמָה" (לד, יג)

יש לדון מי הם 'בני יעקב' המוזכרים בפסוק, שמדברים עם שכם וחמור ומציעים למול את כל העם?

האם מדובר בשמעון ולוי בלבד המוזכרים במקרא לאחר מכן כשתפסו את היוזמה להרוג כל זכר – "וַיִּקְחוּ שְׁנֵי בְנֵי יַעֲקֹב שְׁמַעוֹן וְלֵוִי אֶחָי דִּינָה" (שם כה) בגלל שנתפרשו שמותם אחרי מספר פסוקים, הכתוב סתם בשעת משא ומתן ולא פירש מי הם.

מאידך ייתכן לומר כפשט הפסוק, שכולם ביחד הציעו הצעה זו לשכם וחמור.

אלא שאם נסביר כך תתעורר קושיה מדוע יעקב אבינו מוכיח לפני מותו את שמעון ולוי על הריגת אנשי שכם ולא מוכיח את שאר האחים; אומנם בפועל הם לא השתתפו במעשה ההריגה, אבל היו שותפים בהצעה להחליש אותם על ידי שימולו את עצמם.

צריך לומר, ששאר האחים כלל לא התכוונו להרוג את אנשי שכם אלא רק להחליש אותם על מנת לגאול משם את דינה אחותם; פעולה כזו לא רק שמותרת אלא נדרשת מהאדם. מי שיכול להציל את הזולת ממצב סכנה בלי לסכן את חיי עצמו חייב לעשות זאת. ואם נשאל על הכתוב בהמשך: "בְּנֵי יַעֲקֹב בָּאוּ עַל הַחֲלָלִים וַיְבִיזוּ הָעִיר" (שם כז) שלכאורה משמע שאכן היו שותפים בהריגתם, אין זו

הכוונה אלא שלאחר מעשה באו שאר האחים ובזזו את השלל, אולם בתוכנית המקורית לא התכוונו להרוג אותם.

אלא שלפי ההסבר הזה עדיין קשה שכן סוף סוף גם שאר האחים השתמשו במעשה מרמה כדי להשיג את מטרתם, "וַיַּעֲנוּ בְנֵי יַעֲקֹב...בְּמַרְמָה" שהרי הם לא התכוונו להתחתן איתם גם אם ימולו את עצמם, מדוע אם כן יעקב אבינו לא מוכיח אותם על מעשה זה?

התשובה היא שמעשה זה איננו פסול כלל וכלל; מותר לרמות גזלן על מנת להוציא מידו את הגזלה שנטל שלא כדין, כל שכן שכס בן חמור שחטף את בת יעקב וטימא אותה, שמותר ליזום מעשה מרמה כדי להחזיר אותה לבית יעקב אבינו.

מצינו גם אצל משה רבינו שאמר לפרעה: "יִנְלַכֶּה נָא דְרֹךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים בְּמִדְבָּר וְנִזְבְּחָהּ לַה' אֱלֹהֵינוּ" (שמות ה, ג) למרות שלא התכוון לכך וכיצד מותר לרמות את פרעה?

אומנם משה לא הוציא דבר שקר מפיו; הוא לא אומר 'נלכה נא דרך שלושת ימים...ונשובה', אבל הוא נותן לפרעה להבין מתוך דבריו שאכן יחזרו כולם, ממילא יש כאן מעשה מרמה. האם זה מותר?

אלא שפרעה הינו גזלן המשעבד את בני ישראל שלא כדין, ממילא מותר להשתמש בדרכי מרמה כדי להוציא מידו את הגזלה. הוא הדין בנידון דידן, שכס בן חמור גזל את דינה ולכן מותר היה להשתמש במעשה מרמה כדי להצילה מידו. הטענה של יעקב על שמעון ולוי היא לא על המרמה אלא שהרחיקו לכת והרגו כל זכר, דבר שלא נצרך כדי להחזיר את דינה.

מ"ד . "אם תהיו כמנו להמל לְכֶם פֶּל-זָכָר." (לד, טו)

"אם תהיו כמנו להמל לכם כל זכר"

מפני מה היו צריכים בני יעקב לנקום באנשי שכס בדרך מרמה ולהשיא להם את העצה שיימולו?

וכי לא היה לאל ידם של בני יעקב הגיבורים לגבור עליהם אף בלא שהיו נימולים?

והשיב על כך ר' יונתן אייבשיץ:

אילו הרגו את אנשי שכם שאינם נימולים, היה קם רעש בעולם, סערה של מחאות: לא כן, כשאנשי שכם נימולו ונודעו כיהודים, שאז היו בני יעקב בטוחים, שלא יאונה להם כל רע: "על רציחת יהודים לא תהיה בעולם תגובה כלשהיא".

"אך-בזאת נאות לָכֶם אִם תִּהְיוּ כִּמְנוּ לְהַמְלֵל לָכֶם כָּל-זָכָר." (לד,טו)

לשם מה שאל הגאון רבי יהונתן אייבשיץ נזקקו בני יעקב לתחבולה זו שיעצו לאנשי שכם שימולו את עצמם ולאחר מכן הכו אותם בחרב, והרי השבטים היו גיבורי חיל ויכלו להמתי את אנשי שכם גם אם היו בשיא כוחם.

אלא אמר רבי יהונתן בני יעקב בקשו בכך להשקיט את הסערה הגדולה שהיתה פורצת בעולם כאשר היה נודע הדבר שיהודים הרגו את אנשי שכם...

לשם כך בתחכמו בני יעקב והורו לאנשי שכם למול את עצמם, משעשו כן ידעו השבטים נכונה כי שוב לא תקום כל סערה שהרי כל העולם יחשבו שיהודים הם שנהרגו, ולמי מפריע הדבר שיהודים נלחמים ב"יהודים"...

מ"ה . "אך-בזאת יאתו לנו...בהמול לנו כל-זָכָר" (לד, כב)

ותמוה מאוד איך הצליח חמור אבי שכם לשכנע את כל תושבי שכם לעשות ברית מילה והלא היו שם ילדים זקנים ונערים, ובמה הצליח לשכנע את כולם שבשביל שבנו ישא את דינה - כולם ימולו עצמם???

אלא שחמור היה פוליטיקאי משופשף, ועל כן הוא בא אל בני עמו בערמה, שהלא כבר היה ידוע שבני יעקב הם גיבורים גדולים גם יחוס לא היה חסר להם ואף כסף וזהב מצאו משכנם בצרורותם.

וכה אמר חמור אל עמו. (לפי סדר פסוקי התורה) "האנשים האלה שלמים הם איתנו,,, ויסחרו אותה" הם לא באים לריב וגם הם באים להשקיע כאן בכלכלה ולעשות איתנו ביזנס. "את בנותם ניקח לנו לנשים" נתערבב איתם וניקח מבנותיהם. "ואת בנותנו ניתן להם" נסדר את הבנות שלנו עם מליונרים סידור מלא. "אך בזאת יאתו לנו,,, בהמול לנו כל זכר כאשר הם נימולים" אנחנו צריכים להיות מעורבבים איתם ולהיות כמותם פירושו למול את עצמנו, מנמק חמור,

ומוסיף שכנוע "מקניהם וקנינם וכל בהמתם הלא לנו הם, אך נאותה להם וישבו איתנו" כ"כ פשוט וקל אומר חמור אבי שכם.

אבל בעצם זה הכל בגלל "שכם בני חשקהנפשו בביתכם" את זה חמור לא יגיד. פוליטיקאי משופשף כבר אמרנו.

מ"ו . "וְנִקְוָמָה וְנִעְלָה בֵּית-אֵל וְאֶעֱשֶׂה-שָׁם מִזְבֵּחַ לְאֵל הָעֵנָה אֲתִי בַיּוֹם צָרְתִי וַיְהִי עֲמִדִי בַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר הִלְכְתִּי." (לה,ג)

הנה ראינו שיעקב מעורר גם את בני משפחתו להודות לה' על שעבר עליו בשלום. ובזוה"ק בפרשתינו (דף קעג:): נאמר: "מכאן למדין שצריך אדם לשבח לקב"ה, ולהודות לו על ניסים ועל טובות שעשה עימו. וזהו שכתוב ויהי עמדי בדרך אשר הלכתי".

ובעצם, כך ראוי לאדם לנהוג! כי בזה מראה שאינו כפוי טובה ח"ו. כי באמת שאלו שאלה בזוה"ק (פרשת תרומה קעד.) מה צריך להודות לו ולפרסם. והלא הקב"ה יודע הכל. אך הוא, כי עיי"ז מתכבד שמו של הקב"ה בפירסום הנס. ולכן כתוב אודה ה' בכל לבב "בסוד ישרים ועדה", וכן כתוב (ביחזקאל לח, כג) "והתגדלתי והתקדשתי" וגו'.

ומכאן עלינו להיות מודים בכל פעם על כל דבר. כיצד, אדם תפס בהגה, ופתאום קרה תאונה או קרוב לה, ואיך שהוא ב"ה נעשה לו נס, ויצא בשלום. הנה לא יספר סתם את אשר קרהו. אלא יפתח פיו: "דעו! כי הקב"ה עשה לי נס כי נסעתי ופתאום" וכו'. ויתלה הכל בהקב"ה שהוא ורק הוא הצילו. וכך ראוי לאדם להתנהג. ובכל פעם שחוזר על זה מקיים מצוה. ובמדרש שוחר טוב (מזמור קיח) אמרו: "אין לישראל שיאמרו להקב"ה אלא הודייה בלבד על כל הטובות שהוא עושה עימם". וע"ע בזוה"ק בראשית (דף קצה:): ובפרשת בא (דף מ:).

ומובא באחרונים כי זהו הטעם שנהגו גדולי ישראל לרשום בפנקס כל המאורעות אותם, כי יש בזה מצות עשה. וע' בספר שערי זוהר לברכות (נד.). ועייין. בשו"ת חתם סופר (חיו"ד סימן רלג), ובשו"ת גורן דוד (או"ח סימן סג עמוד 127).

והנה כתוב "לעושה נפלאות גדולות לבדו" (תהילים קלו), ומה זה "לבדו", וכי ח"ו היה צריך לעוזרו. אך בזוה"ק (בלק דף ר:): ביאר, שאדם היה ממש סמוך לסכנה,

והקב"ה הצילו, והאיש בכלל לא הרגיש לא בסכנה ולא בהצלה, אלא הקב"ה
"לבדו" יודע זאת. ומציל את האדם. לכן כל אדם חוזר לביתו כל יום בשלום וסובר
שלא קרה דבר יוצא דופן והוא אינו יודע מה ח"ו היה יכול להיות. וכן אישה יולדת,
הולכת ללדת וחוזרת הביתה בשלום כאילו הכל טבע, אבל באמת הקב"ה עושה
נפלאות! על כולנו לזכור וליתן "תודה" לאל יתברך.

מ"ז . "ויהי בהקשותה [רחל] בלדתה ותאמר לה המיילדת: אל תיראי
כי גם זה לך בן" (בראשית לה:ז)

אידיאלים דורשים הקרבה

המקובלים אומרים כי שני בניה של רחל הם גורמים חיוניים בהבאת הגאולה
לעולם. ישנה מסורת ביחס לכך שבזמן הגאולה יבוא "משיח בן יוסף", וכן נאמר
שבית המקדש ייבנה בנחלתו של שבט בנימין.

כמו כן אומרת המסורת שהקב"ה מפקיד בידי כל אם את נשמותיהם של הילדים
שהיא עתידה ללדת. על רחל נאמר שהופקדה בידיה נשמה של ילד אחד בלבד,
יוסף, ולא הופקדה בידיה נשמתו של בנימין. ואולם רחל כה רצתה ללדת בן שני,
שבנחלתו ייבנה המקדש, עד שהיא מסרה את נפשה – שלה כדי שהוא יוולד. וזהו
פירוש הפסוק, "הבה לי בנים ואם אין מתה אנכי" (בראשית לא:א). כמו כן, רחל
קראה לבנה השני "בן אוני", שפירושו: "בן סבלי", כדי להצביע על הקורבן שהיא
הקריבה כדי שהבן הזה יחיה.

רחל היא האבטיפוס לכל אלה המוסרים את נפשם כדי שאחרים יוכלו לחיות.

מ"ח . "ויהי בצאת נפשה כי מתה ותקרא שמו בן אוני, ואביו קרא לו
בנימין" (בראשית לה:יח)

נחמה בעת צרה

לכאורה תמוה מדוע יעקב, שכה אהב את רחל, התעלם מבקשתה האחרונה,
שאותה ביקשה בשעה שיצאה נשמתה, והיא – לקרוא לבן הנולד "בן אוני".

ואולם מעשהו זה של יעקב בחכמה נעשה. אילו היה בנה של רחל נושא כל ימיו
את השם "בן אוני", הוא היה כל הזמן זוכר את סבלה של אמו. חכמים גם אומרים

כי יעקב ידע שהמקדש עתיד להיבנות בחלקו של בנימין ויהיה קשור בשמו של בנימין (ראה דברים לג:יב). ומאחר שבית המקדש חייב להיות קשור בדברים של שמחה ולא של צער, יעקב חש שאסור לבנו לשאת שם המזכיר סבל.

ויש המציעים סיבה נוספת לכך שיעקב העדיף שלא לקרוא לבנו בשם "בן אוני": רחל, שהבינה כי בנה יגדל כיתום, ללא אהבת אם וטיפול אימהי, הצטערה על הסבל הרב המזומן לו בחייו. ואולם יעקב ביקש לעודד את אשתו האהובה ולומר לה שבנה לא יזנח. "אקרא לו בנימין", אמר, "שפירושו – בן ידי הימנית. אני אשגיח עליו ותמיד אהיה לצדו ואעזור לו, אנחם אותו ואנחה את דרכו".

מ"ט . יהודית אשת עשו (לו,ב)

"עשו לקח את נשיו מבנות כנען את עדה בת אילון החתי ואת אהליבמה בת ענה בת צבעון החוי" (בראשית ל"ו, ב). וכתב רש"י ז"ל: "אהליבמה – היא יהודית, והוא כינה שמה יהודית לומר שהיא כופרת בעבודה זרה כדי להטעות את אביו".

וצ"ב, והרי עדיין לא היה בעולם מושג של 'יהודי', כל המושג הזה התפתח בשלב יותר מאוחר כמו שמצינו דברים מפורשים בנושא זה בבראשית רבה: "יהודה אתה יודוך אחיך – אמר רבי שמעון בן יוחאי יהיו כל אחיך נקראין על שמך, אין אדם אומר: ראובני אנא, שמעוני אנא, אלא – יהודי אנא". (פצ"ח, אות ו'). וברכה זו הרי בירך יעקב את יהודה לפני מותו בפרשת ויחי.

ואם כן יש להבין מה ראה עשו על ככה לכנות את שם אשתו 'יהודית', כדי להטעות את אביו שאינה עובדת אלילים? מניין ליצחק ששם זה רומז על מהות של עבודת ה'?

אלא נראה לבאר דבר זה בהקדים הקדמה קצרה. חז"ל אומרים: "אמר ר"י משום ר"ש בן יוחי, מיום שברא הקב"ה את עולמו לא היה אדם שהודה להקב"ה. עד שבאתה לאה והודתו, שנאמר (בראשית כ"ט, ל"ה) הפעם אודה את ה'" (ברכות ז:). ומכאן רואים מפורש שמקור השם 'יהודה' הוא מלשון הודאה והכרת הטוב.

מאידך, כשבא יהודה והודה על מעשה תמר – התחדשה בחינה נוספת בשם יהודה. הוא הודה על כך שהוא טעה לכאורה בשיקול דעתו, הוא התוודה על מעשה מסויים שהוא עשה. כזה אומץ לב לבוא ולהודות בטעותו לעיני כולם, הוא בחינת ה'יודוי' שבשם יהודה.

על זה אמר רבי שמעון במדרש "יהיו כל אחיך נקראין על שמך", כיון שהשם הוא המהות של האדם. והנה המהות של השם יהודה היתה מלשון הודיה והכרת הטוב, אבל זוהי מהות שניתנה ליהודה ע"י מעשה של לאה. אבל הבחינה של ה'יודוי' שחידש יהודה הרי היא מיוחסת אך ורק לו, מעתה מדויק היטב מדוע 'על שמך יהיו נקראין אחיך' – על שמך דוקא, ולא על הבחינה שקראה לו לאה אמו.

מעתה נבין את מחשבתו הפתלתלה של עשו לנסות להטעות את יצחק אביו, [כן, זהו עשו שחז"ל אומרים שלא היה אדם שכיבד את אביו כמותו... "להטעות את אביו"...], לקרוא לאשתו בשם יהודית. מכיון שמצינו בחז"ל: "כל הכופר בטובתו של חברו סוף שכופר בטובתו של מקום" (משנת רבי אליעזר אות ז).

שהרי עד שהגיעה לאה, אחזו כל אומות העולם שאם אדם מסוים עשה להם טובה זוהי מחווה יפה של רצון טוב. אבל דבר זה אינו מחייב אותם במאומה. אם פלוני מוכן לבזבז מכוחו ומזמנו עבורי, זוהי 'בעיה' שלו, מה זה נוגע כלפי? באה לאה אמנו וחידשה שישנה חובת הכרת הטוב, חובה קדושה להודות ולהשיב למיטיב עמי כשהוא יצטרך לזה.

אמר עשו בלבו: אם ישמע אבא שאשתי אהליבמה נקראת יהודית מלשון הודאה על הטובה והכרת הטוב. והיא מעריכה ומוקירה את המיטיבים עמה, הוא יגיע למסקנה שהיא כופרת בעבודת אלילים. כי מכלל הן אתה שומע לאו, ואם לאדם שעושה טובה צריכים להכיר טובה, ק"ו על אחת כמה וכמה למלך מלכי המלכים שנתן לנו חיים וכל צרכינו עלי אדמות. אשה כזו שמוקירה את טובתו של מקום אינה יכולה ללכת ולעבוד עבודה זרה.

נ . "וְתִמְנַע הַיְתָה פִּילְגֵשׁ לְאַלְיָפִז בֶּן-עֲשׂוֹ וְתֵלֵד לְאַלְיָפִז אֶת-עַמְלָק" (לו, יב)

מפני מה שאל הגאון רבי חיים מוואלוז'ין מספרת לנו התורה שתמנע היתה פילגש לאליפז וילדה לו את עמלק?... הסביר רבי חיים: לכאורה יש שני פסוקים הסותרים זה את זה.

בפסוק אחד כתוב (דברים כ"ג, ח): "לא תתעב אדומי כי אחיך הוא", ובפסוק שני כתוב (דברים כ"ה, י"ט): "תמחה את זכר עמלק מתחת השמים", והרי עמלק הוא אדומי, ואיך ניתן לקיים את שני הפסוקים גם יחד? אלא תירץ רבי חיים יש לדייק את הפסוק "לא תתעב אדומי" ומדוע? "כי אחיך הוא", והיינו רק אדומי כזה שנולד לעשיו מאשתו שאז הוא "אחיך", אבל לא אלה שנולדו לעשיו מנשים פסולות ומפלגשים.

משום כך כותבת לנו התורה ומודיע ש"תמנע ביתה פילגש לאליפז בן עשיו ותלד לאליפז את עמל

גמילות חסדים – א' / הרב שמעון בוחניק

נאמר בפרקי אבות: שמעון הצדיק היה משיירי כנסת הגדולה. הוא היה אומר: על שלשה דברים העולם עומד, על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים (אבות פרק א').

נאמר בתלמוד במסכת: דרש רבי שמלאי: תורה, תחילתה גמילות חסדים וסופה גמילות חסדים. תחילתה גמילות חסדים, שכתוב: "ויעש ה' לאדם כתנות עור וילבישם" (בראשית יג). וסופה גמילות חסדים שכתוב: (דברים פרק לד' לגבי קבורת משה רבינו ע"ה): "ויקבור אותו בגי" (מסכת סוטה יד.). ועוד נאמר: בשלשה דברים גדולה גמילות חסדים יותר מן הצדקה. צדקה בממונו, לעומת זאת גמילות חסדים בין בגופו בין בממונו. צדקה לעניים, לעומת זאת גמילות חסדים בין לעניים בין לעשירים. צדקה לחיים, ולעומת זאת גמילות חסדים בין לחיים בין למתים (מסכת סוכה מט.).

אמרו חכמינו שחסד הוא בין בגופו ובין בממונו, של האדם, וחסד שבגופו נחלק לשלוש מעלות: מעשה, דיבור ומחשבה, שבכל דבר שמטיב לחבירו הרי זה בכלל חסד, וישא ברכה מאת ה'.

בכלל מצוות חסד הוא שאם פוגשים אדם שכועס על חבירו, ויושבים עימו ומסירים את הכעס על ידי דיבור נאה ומביאים שלום ביניהם.

אדם שיכול בדיבורו לסובב כך שלא תבוא רעה על חבירו, גם זה בכלל חסד, וכמו שכתוב אצל יוסף הצדיק: "כי אם זכרתני אתך כאשר ייטב לך ועשית נא עמדי חסד, והזכרתני אל פרעה והוצאתני מן הבית הזה" (בראשית פרק מ')

המייעץ לחבירו עצה ההוגנת לו בענייניו הרי הוא בכלל חסד. וחייב אדם לטרוח בדרישת טוב לעמו ולשקוד בעמל נפשו על תקנת חבירו הן אם הוא דל והן אם הוא עשיר, וזה מעיקרי הדברים הנדרשים מן האדם, שנאמר:

"הגיד לך אדם מה טוב ומה ה' דורש ממך כי אם עשות משפט ואהבת חסד"
(הנביא מיכה ו' - ח').

המלמד תורה לאחרים הוא בכלל חסד, ומכל מקום אינו יוצא בזה ידי חובתו כל זמן שלא עסק בגמילות חסד ממש להטיב לו גם בגופו.

אם רואה אדם את חברו שהוא עצוב מפני דלותו, או מפני איזה צרה אחרת חלילה ואינו יכול לעזור לו, מצווה על כל פנים לדבר על לבו ולהפיג ממנו את דאגתו וזה נכלל בגמילת חסד, ובכמה מקומות מכתוב במקורותינו, שאפילו אם אדם הוא דל ואין ידו משגת לעסוק בגמילות חסד כספית, מכל מקום יוכל להשיג מידה זאת בלא כסף ובלא מחיר, על ידי שידבר על לב העני ויהיו דבריו נחת רוח לאביון, וינחמנו ממעשיו ומעיצבון ידיו ויכבדהו, ושכרו גדול מאד שמזומן עבור מצווה זו לחיי העולם הבא.

בכלל חסד להתפלל על חברו שנמצא בצרה ובמצוקה, ואפילו אם אותו חבר בעצמו אינו יודע מזה, כשם שמצינו שאברהם אבינו התפלל על אנשי סדום בלי ידיעתם וכל שכן על בני ישראל, וכן להתפלל על החולה שירפאהו ה' שזה הכל בכלל ביקור חולים.

אמרו חז"ל במסכת אבות: "הוי מקבל את כל האדם בסבר פנים יפות", וגם זה בכלל חסד. כמו כן, אמרו חז"ל שאדם שיודע שחבירו שרגיל ליתן לו שלום מצווה להקדים לו שלום שנאמר "בקש שלום ורדפהו" (תהלים לד' - טו'). וגדולי חכמינו היו מקדימים שלום לכל אדם ואפילו לנכרי בשוק. וכל מי שנתנו לו שלום ולא החזיר - נקרא גזלן.

מי שחננו ה' אפילו במעט כח דיבור וכושר הבעה בפיו, חסד גדול יעשה אם בהופעתו בשמחת מצווה כגון: אירוסין, חתונה, שבע ברכות, ברית מילה, פדיון הבן, בר מצווה וכדומה - ישמיע דברי תורה מענייני דיומא בצירוף ברכות, איתולים וקילוסים לבעלי השמחה.

5 . מושגים ביהדות ודמויות חשובות בהיסטוריה היהודית

5.1 . הרב משה צבי נריה זצ"ל

תרע"ג (1913) – תשנ"ו (1995)

הרב משה צבי נריה (מנקין) חולל את אחד המהפכים הגדולים בציבור הדתי לאומי ובחינוכו על פי דרכו של הראי"ה קוק זצ"ל.

הרב נריה נולד בכ"א בשבט תרע"ג (1913), בלודז' שבפולין, לאביו הרב פתחיה מנקין ולאמו רחל. אביו שהיה תלמיד ה"חפץ חיים", כיהן כרב בכמה קהילות ברוסיה וזכה להערצה מצד בני עיירתו ומקורביו. בצעירותו למד הרב נריה בישיבות במינסק ובשקלוב אצל רב המקום ר' מרדכי פיינשטיין שהיה למדן ומעמיק גדול, ואחיו הצעיר של הפוסק הרב משה פיינשטיין.

בשנת תר"ץ (1930) כשהוא בן שבע עשרה, נודע לו כי הראי"ה קוק זצ"ל, רבה הראשי של ארץ ישראל פועל להצלת בני ישיבה מרוסיה ומבקש בעבורם סרטיפיקטים (אשרות עלייה). הוא פנה במכתב בקשה מתובל בדברי תורה לבנו של הרב קוק, הרב צבי יהודה זצ"ל, ולאחר זמן קצר קיבל מירושלים אשרת מעבר וכרטיס נסיעה. בכ' תמוז תר"ץ (1930) הגיע לארץ ישראל ומיד עלה לירושלים, ועם ההיכרות הראשונית דבק בראי"ה ובבנו, והתקשר אליהם קשר עמוק ביותר. באותה עת ינק גם מתורתו של תלמידו-חברו של הרב, רבי יעקב משה חרל"פ, והיה לא רק משומעי לקחו, אלא גם ממסביריו בישיבת "מרכז הרב". במקביל ללימודיו בישיבת "מרכז הרב" השתלם במכון הוראה וכרבים מתלמידי הרב קוק, פנה להגשמה בציבוריות הישראלית, ברוחו ובחזונו של הרב קוק.

תוך התחברותו לתורת ארץ ישראל של הרב קוק, התוודע הרב נריה לתנועת הנוער "בני עקיבא" שהייתה אז בחיתוליה. הוא הוזמן להרצות בסניף התנועה בירושלים, ולאט לאט התקרבו והרגיש כי מוטלת עליו המשימה להתמודד עם השאלות, הלבטים והשאיפות שפיעמו בלב הנוער והעסיקו אותם. לאחר זמן נאות להצטרף כמרכז הסניף, ויחד עם זאת המשיך בלימודיו בישיבה. הרב נריה התגלה כמשורר, וחיבר את שיריו ופזמוניו של הארגון. אחד מהם אף הפך להמנון התנועה. הוא שימש כעורך הראשון של ביטאון התנועה "זרעים" וכאן נמצא שדה מבורך לכשרונו הספרותי. מאמרים רבים נכתבו שם על ידו במספר שמות ספרותיים. בפעולתו בתנועה הגיע למסקנה כי אין תחליף לישיבה כמבצר רוחני וכמחסום בפני החילוניות, ויש צורך להקים ישיבה ברוח חדשה התואמת לשאיפות בני עקיבא.

ב-י' מרחשוון ת"ש (1940) חרף התנגדויות בתוך תנועתו, עלה הרב נריה עם 13 נערים וייסד את ישיבת בני עקיבא הראשונה במושב העובדים הדתי כפר הרא"ה. הישיבה פרצה דרך בכך ששילבה עבודת אדמה ולימודי קודש ביחד. לימים, עקב דרישת ההורים, הוכנסו לישיבה לימודי תיכון (על חשבון עבודת הכפיים), וזאת חרף התנגדותו של הרב נריה. בעקבות ייסוד ישיבת בני עקיבא בכפר הרא"ה נוסדו ישיבות תיכוניות רבות בכל רחבי הארץ, בכך הפכה הישיבה ל"אם הישיבות התיכוניות". בעקבותיהן אף קמו בתי ספר מקצועיים, אולפנות לבנות, וישיבות הסדר.

למרות סירובים רבים להשתלב ברשימת המפד"ל לכנסת, שינה את דעתו בעקבות עיוותים מתוכננים בחקיקה אשר היו עלולים לפגוע קשות בחינוך הדתי בכלל ובישיבות בפרט. לשם מטרת קודש זו נכנס לכנסת השביעית. היה חבר בוועדות החינוך והרווחה של הכנסת וכיהן בה עד תשל"ד (1974). נאומיו זכו להקשבה והערכה מרובה גם על ידי המתנגדים לדעותיו. הרב נריה כתב את הביוגרפיה של הרב קוק במספר רב של ספרים, תוך שהוא שוזר בהם סיפורים והגות משל הרב קוק.

בשנת תשל"ח (1978) זכה בפרס ישראל על תרומה מיוחדת לקידומה ופיתוחה של החברה והמדינה.

בשנת 1993 על רקע התנגדותו להסכם אוסלו הקים הרב נריה יחד עם הרב שאול ישראלי זצ"ל ומרן הרב אברהם שפירא זצ"ל, את הארגון "איחוד הרבנים למען עם ישראל וארץ ישראל", על רקע התנגדותם להסכמי אוסלו.

הרב נריה נפטר בגיל 82, ביי"ט בכסלו ה'תשנ"ו (1995), כשהוא מותיר אחריו דור שלם של תלמידים שהפיצו אחריו את תורתו ודרכו החינוכית בעשרות מוסדות ברחבי הארץ. מילותיו האחרונות ביטאו אולי יותר מכל את אהבתו הגדולה לארץ ישראל וקדושתה:

"קר לי! תחממו אותי בדברי תורה! תאחזו בארץ ישראל ובקדושתה. תנו לי להגיד שלום לארץ ישראל ולהפרד ממנה באהבה, בשמחה וברצון קדושה אני מבקש. קודש קודשים אני מבקש. תנו לי קדושת ארץ ישראל, תנו לי קדושת אהבת ישראל, תנו לי הרגשת קדושת ארץ ישראל. תנו לי הרגשת קדושת עם ישראל!" אז קרא כמה פעמים בקול גדול, "שמע ישראל ה' אלוקים ה' אחד" וסיים במילים "נתקדש כולנו", והחזיר נשמתו הקדושה לבורא. נטמן בבית העלמין בכפר הרא"ה.

לימים נוסד על שמו היישוב נריה באזור בנימין, ואף נקרא על שמו רחוב בפתח תקווה, בה הקים בעת שהיה חבר הנהלה (ואח"כ ראש מחלקת הדרכה בבני עקיבא) את סניף בני עקיבא הראשון ("מלאבס") ובה גרו הוריו עת עלו ארצה.

(מקור הערך: יש"ע שלנו גיליון 125 כסליו תשס"ז)

לא הייתי חניך שלו בבני עקיבא – אך הוא היה המדריך שלי
לא הייתי תלמידו – אך הוא היה המורה שלי
לא ישבתי בבית מדרשו – אך הוא היה הרב שלי
לא הייתי בנו – אך הוא היה האבא שלי
לכאורה, לא למדתי אצלו כלום – אך הוא לימד אותי הכל

מאיר הרנוי

5.2 . מניין המצוות בתורה ומהותן לפי ספר החינוך

תרי"ג מצוות הוא הנושא בו אנו עוסקים השנה – שנת תשע"ד ב–"הפנינים לשבת".

תרי"ג (613) המצוות מפוזרות בפרשיות התורה אך לא בפריסה שווה, ישנם פרשיות בתורה המשופעות במצוות רבות (בפרשת כי תצא יש 76 מצוות) ולעומתן ישנן פרשיות רבות שאפילו מצווה אחת אין בהן.

אנו מסיבות פרקטיות החלטנו לחלק את כל המצוות שווה בשווה בין כל גליונות "הפנינים לשבת" של שנה זו (12 מצוות כל גליון) וכך נעסוק ונלמד את מצוות התורה במהלך כל שבועות ושבטות השנה.

רשימת המצוות לסקירה בגליון זה לפרשת וישלח

פרשת משפטים המשך

- עו. שלא לנטות אחרי רבים בדיני נפשות בשביל אחד.
- עז. שלא ילמד חובה מי שלמד זכות תחלה בדיני נפשות.
- עח. מצות הטיה אחרי רבים.
- עט. שלא לרחם על עני בדין.
- פו. מצות פרוק משא.
- פא. שלא להטות משפט רשע.
- פב. שלא לחתוך הדין באמד הדעת.
- פג. שלא לקח שחד.
- פד. מצות שמטת קרקעות.
- פה. מצות שביתה בשבת.
- פו. שלא לשבע בעבודת אלילים.
- פז. שלא להדיח בני ישראל אחר העבודת אלילים.

עו. שלא לנטות אחרי רבים בדיני נפשות בשביל אחד.

שלא ילך הדין אחר דעת הרב בדיני נפשות כשיהיה התוספת איש אחד לבד (עיי' סהמ"צ להרמב"ם ל"ת רפ"ב). וביאור זה כי כשתהיה מחלקת בין הדינים בדין אדם אחד ויאמרו קצתם שהוא חייב מיתה וקצתם שאינו חייב, והיו המחייבין יותר על המזכין אחד, שלא יעשה הדין בחוטא כדברי המחייבין, שנאמר (שמות כג ב) לא תהיה אחרי רבים לרעת, כלומר לא תלך אחר הרב שיודמן לחתך משפט מות, וזהו לשון הכתוב שאמר לרעת, כלומר לחיוב מיתה, וזהו כשיהיה רב מצמצם, כלומר שההכרע אינו אלא מחמת איש אחד. אבל כשיהיה ההכרע בשנים אפילו לרעת מטיין על פיהם, ובמכילתא הטייתך לטובה על פי עד אחד, ולרעות על פי שנים.

משרשי מצוה זו, לפי שנצטוינו להתדמות במעשינו למדות השם ברוך הוא, וממדותיו שהוא רב חסד, כלומר שעושה עם בני אדם לפני משורת הדין, וגם אנחנו נצטוינו בכך שיהיה הזכות בדיני נפשות יותר על החיוב, לפי שהוא דבר שאין לו תשלומין. ומשפטי המצוה, בפרק רביעי מסנהדרין, כמו שכתבתי למעלה במצות עשה של אחרי רבים להטות. והעובר עליה וחייב ברב המכרע באחד, עבר על מצות מלך, וענשו גדול מאד, שגורם לאבוד נפש שלא כדין.

עז. שלא ילמד חובה מי שלמד זכות תחלה בדיני נפשות.

שלא ילך אחד מן הדינים אחר דעת דין אחד גדול או אפילו אחר דעת הרב על צד שיאמינהו לחיוב או לזכוי מבלי שיהיה הדבר מובן אצלו בשכלו, ואם הוא דין התלוי בגזרת הכתוב או מצד גזרה שוה או הקש שיהא יודע אותו הוא, ולא יסמך ויבטח על אחד מן הדינים, ולא על הרב, שנאמר (שמות כג ב) ולא תענה על ריב לנטת, רוצה לומר לא תאמר על הריב דבר לנטות, כלומר מצד הנטיה לבד, אחר דברי דין אחד גדול או אחר הרב ולא מצד הבנתך, או שתרצה להחריש ממה שבלבך על הדין ולהטות אחר דבריהם, לא תעשה כן. ולשון מכילתא (שם) לא תענה על ריב לנטת שלא תאמר די לי שאהיה כרב פלוני אלא אמר מה שלפניך. יכול אף דיני ממונות כן? תלמוד לומר אחרי רבים להטות ובוזה הלאו בעצמו נכלל שהמלמד (סנהדרין לד א) זכות בדיני נפשות לא יחזר וילמד חובה כמו שאמר לא

תענה על ריב לנטת, כלומר לא יהיה דבריך להטות אותו לחובה. וכמו כן נכלל בו אין פותחין בדיני נפשות לחובה. ויבא הפרוש כן לא תענה על ריב לנטת כלומר לא יהיה פתח דבריך להטות אותו לחובה, כי על כרחינו בתחלת הדין יש לנו לפרש אותו, שאי אפשר לומר שבכל הדין יזהיר שלא תענה בו לחובה שאם כן לא יהיה שום אדם נדון לעולם.

וכמו כן שמענו מזה הלאו שאין (שם לוב) מתחילין בדיני נפשות מן הגדול אלא שלמטה הימנו יגיד תחלה דעתו, וזהו לא תענה על דיב כמו על דב, כי בלא יו"ד הוא נכתב, כלומר לא תענה על גדול אלא הוא יענה אליך, שאתה תדבר תחלה. והענין הוא כדי שלא יסמכו על דברי הגדול כל אלה הדברים למדנו מלא תענה על ריב לנטת. וענין זה מכח חכמת התורה שיש להבין מדבר אחד ממנה כמה דברים, וזהו שאמרו זכרונם לברכה (אותיות דרבי עקיבא) שבעים פנים יש לתורה. ולפי שיודע אלהים כי העם מקבלי התורה בהתנהגם על הדרך שנצטוו בה יהיו נכונים אל החכמה ואל התבונה ובינו בה הצריך להם אל הנהגת העולם, סתם להם הדברים במקומות, ומסר להם הפרוש על יד הסרסור הגדול אשר ביניהם ובינו ולא נתנה במלות רחבות יותר, לפי שכל מלותיה גזורות ומחייבות בחשבונן ובצורתן להיות ככה, כי מלבד משמעות מצותיה היקרות שאנו מבינין בה, נכללו בה חכמות גדולות ומפוארות, עד שהעלו רבותינו זכרונם לברכה גדל החכמה שהניח האל ברוך הוא בתוכה שאמרו עליה (בראשית רבה א) שהביט הקדוש ברוך הוא בה וברא את העולם.

משרשי מצוה זו, כמו שאמרנו תחלה, שלא ילך אחד מן הדינין אחר חבריו אלא יבין הדברים מעצמו. הטעם מפני שאפשר שמתוך כך יבא הדין כלו לפעמים על דעת אחד מהם, הבן הדבר כי כן הוא, ולא רצה השם יתברך למסר דין נפש לדעת אחד. אבל בדין ממון שנתן להשבון אין חוששין לכל זה, ואפילו לשלשה מוסרין אותו לכתחלה על סמך דאי אפשר דליכא בהו חד דגמיר, ושאר הדברים שנלמדו ממנו כגון מלמד זכות שלא ילמד חובה, ושאין פותחין לחובה, ואין מתחילין מן הגדול, כל זה לחמלת השם יתברך על בריותיו כאדם החומל על בניו, דרך משל, כמו שכתוב (דברים יד א) בנים אתם ליי אלהיכם וגו'. והגע עצמך על דרך משל, אם יוליד איש מאה, ובנה להם עיר והושיבם שם וראה שלא יתקימו בישוב אלא אם כן יגזר עליהם שכל המכה רעהו יענש בממונו, ואם ימיתהו יומת, וקם האחד

ועבר על גזרתו, אם ימחל לו הרי הישוב בטל, שלא תשאר מורא על הנשואים,
מה יש לו לעשות ואל יראה במות בנו השני, יחזר על כל פנים בכל צד שיוכל
לפטרו מן הדין. אם יוכל מוטב, ואם אי אפשר בשום צד יצוה להמיתו, כדי לקים
ישוב האחרים, וכן הדבר הזה והבינהו.

מדיני המצוה, מה שאמרו זכרונם לברכה (סנהדרין יז א) שאם פתחו כלם לחובה
שפטור, ואם המזכין והמחייבים שוים (שם מא א) שמוסיפים עליהם, ועד כמה
מוסיפין, ואם אומר אחד איני יודע מה יהא בכך, ומה שאמרו שהמלמד זכות אינו
חוזר ומלמד חובה דוקא בשעת משא ומתן נאמר, אבל בגמר דין חוזר להמנות עם
המחייבין. ואם פתח אחד ואמר יש לי ללמד חובה ונשתתק או מת שהוא כמי שאינו
יודע, והמזכה ומת רואין אותו בגמר דין כאלו הוא במקומו, ותלמיד הבא ללמד
חובה משתקין אותו, ואם אמר ללמד זכות מעלין אותו עם סנהדרין, ואם יש ממש
בדבריו שומעין לו ואינו יורד משם לעולם, ואם אין ממש בדבריו אינו יורד משם
כל אותו היום דרך מוסר, והנדון בעצמו שאמר יש לי ללמד על עצמי זכות שומעין
לו, והוא שיש ממש בדבריו, ויתר פרטיה, מבארים בפרק שביעי מסנהדרין [פ"א
שם]

ונוהגת מצוה זו בזכרים אבל לא בנשים, שאינן דנות, כמו שאמרנו למעלה בהרבה
מקומות. ואל יקשה עליך מה שכתוב בדבורה הנביאה (שופטים ד ד) והיא שפטה
את ישראל, שאפשר לנו לתרץ שלא היה הדין נחתך על פיה, אבל היתה אשה
חכמה ונביאה והיו נושאים ונותנים עמה אפילו בדברים של אסור והתר ודינין גם כן,
ולכן כתוב עליה והיא שפטה את ישראל וכו', או נאמר שקבלוה עליהם ראשי
ישראל ואחריהם כל אדם לדון על פיה, דבקבלה ודאי הכל כשרים, דכל (כתובות
נו א) תנאי שבממון קים. ומכל מקום כל זה שאמרנו שאינן דנות, הוא כדעת קצת
המפרשים וכדעת הירושלמי (סנהדרין ג ט) שכך נמצא שם מפרש. אבל לדעת קצת
מן המפרשים, כשרות הן לדון. ואמרו כי מקרא מלא הוא שנאמר והיא שפטה. ומה
שאמרו בסנהדרין (לד ב) דכל שאינו כשר להעיד אינו כשר לדון, ונשים ודאי אינן
כשרות להעיד כדמוכח שם, אפשר שיאמרו לפי דעתם זה לפי שאין למדין מן
הכללות (עירובין כז א). והנראה מן הדברים ומן הסברא שאינן בתורת דין,
כדאיתא בירושלמי וכדמשמע לפי גמרין דרך פשיטות.

ונוהגת מצוה זו בארץ ישראל בלבד, שאין דנין דיני נפשות אלא שם. והעובר על זה ולא רצה ללמד בדין מה שרואה בדעתו וסומך על חבריו, או שפתח לחובה, או שחזר ולמד חובה אחר הזכות, או גדול שפתח תחלה, עברו על לאו, ואין לוקין עליו, לפי שאין בו מעשה.

עח. מצות הטיה אחרי רבים.

לנטות אחרי רבים, והוא כשיפל מחלקת בין החכמים בדין מדיני התורה כלה, וכמו כן בדין פרטי, כלומר בדין שיהא בין ראובן ושמעון, על דרך משל, כשתהיה המחלקת בין דיני עירם שקצתם דנין לחיוב וקצתם לפטור, לנטות אחר הרב לעולם, שנאמר (שמות כג, ב) אחרי רבים להטות. ובבאור אמרו זכרונם לברכה (חולין יא א) רבא דאוריתא. ובחירת רב זה לפי הדומה הוא בששתי הכתות החולקות יודעות בחכמת התורה בשוה, שאין לומר שכת חכמים מעטת לא תכריע כת בורים מרבה ואפילו כיוצאי מצרים, אבל בהשוות החכמה בקרוב, הודיעתנו התורה שרבוי הדעות יסכימו לעולם אל האמת יותר מן המעוט. ובין שיסכימו לאמת או לא יסכימו לפי דעת השומע, הדין נותן שלא נסוד מדרך הרב. ומה שאני אומר כי בחירת הרב לעולם הוא בששתי כתות החולקות שוות בחכמת האמת, כי כן נאמר בכל מקום חוץ מן הסנהדרין, שבהם לא נדקדק בהיותם חולקין אי זו כת יודעת יותר אלא לעולם נעשה כדברי הרב מהם. והטעם לפי שהם היו בחשבון מחיב מן התורה, והוא כאלו צותה התורה בפרוש אחר רב של אלה תעשו כל ענייניכם, ועוד שהם כלם היו חכמים גדולים.

משרשי מצוה זו, שנצטוינו בזה לחזק קיום דתנו, שאלו נצטוינו קימו התורה כאשר תוכלו להשיג כונת אמתתה, כל אחד ואחד מישראל יאמר דעתי נותנת שאמתת ענין פלוני כן הוא, ואפילו כל העולם יאמרו בהפכו לא יהיה לו רשות לעשות הענין בהפך האמת לפי דעתו, ויצא מזה חרבן שתעשה התורה בכמה תורות, כי כל אחד ידין כפי עניות דעתו. אבל עכשיו שבפרוש נצטוינו לקבל בה דעת רב החכמים יש תורה אחת לכלנו והוא קיומנו גדול בה ואין לנו לזוז מדעתם ויהי מה. ובכך בעשותנו מצותם, אנו משלימין מצות האל, ואפילו אם לא יכוננו (יבואו) לפעמים החכמים אל האמת חלילה, עליהם יהיה החטאת ולא עלינו. וזהו הענין שאמרו

זכרונם לברכה בהוריות (ב א) שבית דין שטעו בהוראה ועשה היחיד על פיהם, שהם בחיוב הקרבן לא היחיד כלל, זולתי בצדדים מפרשים שם. דיני המצוה, כגון החלוקים שיש ברב זה בין דיני ממונות לדיני נפשות שבדיני נפשות צריך שיהא הרב יותר נכר, וכמה אנשים צריכים לדיני נפשות מחמת שאנו מצויין לעשות כדברי הרב, ואין ראוי להמית איש אחד בשני דינים שהם רב כנגד אחד. וכך מה שאמרו זכרונם לברכה (סנהדרין לז א) שצריכין גם כן אלו העושים רב בדיני נפשות להיות סמוכין, והסמיכה עדות להם שהם חכמים ונבונים ושלמים שראויים לעשות כל דבר על ידם. ולא נמית אנשים על פי אנשים חסרי חכמה פן יטעו בדין, ולמיתה אין תשלומין, ושבדיני נפשות המלמדים זכות אין חוזרין ומלמדין חובה, ובדיני ממונות אינו כן, ושפותחין בזכות בדיני נפשות, והנה נסתלק הפותח בכך מכת המחיבת, ושהכל מלמדין זכות, בין רב בין תלמיד, ויתר פרטיה, מבארים בסוף סנהדרין. ונוהגת בכל מקום ובכל זמן בזכרים ובנקבות, והעובר עליה ולא נטה אחריהם, בטל עשה וענשו גדול מאד, שהוא העמוד שהתורה נסמכת בו.

עט. שלא לרחם על עני בדין.

שלא יחמל הדין על החלש והדל בשעת הדין, אלא שידין דינו לאמתו, לא על צד החמלה עליו, אבל ישוה בין העשיר והדל, להכריחו לפרע מה שהוא חייב, שנאמר (שמות כג ג) ודל לא תהדר בריבו. ונכפל זה הענין במקום אחר, שנאמר (ויקרא יט טו) לא תשא פני דל. ולשון ספרא (שם) שלא תאמר עני הוא זה, ואני והעשיר חייבים לפרנסו, אזכנו ונמצא מתפרנס בנקיות, תלמוד לומר לא תשא פני דל. ושרש המצוה ידוע, שהשכל מעיד בהשוות הדין, שדבר ראוי וכשר הוא. ונוהגת בכל מקום ובכל זמן בזכרים. והעובר עליה והשוה הדין לחמלתו על הדל, עבר על מצות מלך, ואין בה מלקות, שאין בה מעשה.

פ. מצות פרוק משא.

להסיר המשא מעל הבהמה שיגעה במשאה בדרך, שנאמר (שמות כג ה) כי תראה חמור שנאך וגו'. השונא זה, פרושו ישראל. ואף על פי שכתוב (ויקרא יט יז) לא תשנא את אחיך בלבבך, דהינו ישראל, אמרו חכמים (פסחים קיג ב) שענין זה הוא

כגון שראהו עובר עברה ביחיד והתרה בו ולא חזר, שזה מתר לשנאתו. ומה שאמר חמור לאו דוקא חמור אלא כל בהמה, אלא שדבר הכתוב בהווה, שהחמורים למשא. וכתוב (שמות כג ה) עזב תעזב עמו, כלומר עזרהו, מלשון (נחמיה ג ח) ויעזבו ירושלים. שהוא מלשון חזק.

משרשי המצוה, ללמד נפשנו במדת החמלה שהיא מדה משבחת, ואין צריך לומר שחובה עלינו לחמל על האיש המצטער בגופו, אלא אפילו (על) המצטער באבדת ממונו, מצוה עלינו לחמל עליו ולהצילו.

דיני המצוה, כגון (ב"מ לב ב) אם הבהמה של גוי ומשאוי של ישראל או בהפך, ודין הפוגע באוהבו ישראל ובשונאו, שמצוה בשונא לכף היצר, ואפילו אוהב לפרק ושונא לטען. ושונא זה אינו כשונא שזכרנו מחמת עברה אלא שאין לבו שלם עמו.

ופרוש כי תראה מאימתי הוא החיוב, ושערו חכמים (רמב"ם הל' רולח ושמירת נפש יג ו) שהוא אחד משבעה ומחצה במיל וזהו ריס. אבל רחוק מזה השעור, אין חייב להטות הדרך אליו, והעושה לפניו מן השורה, תבוא עליו ברכה. ודין (שם ל ב) זקן או נכבד ואינה לפי כבודו שהכל נדון לפי מה שיהא עושה בשלו, ודין (שם לב א) פריקה בחנם וטעינה בשכר, ושמדדה (שם לג א) עמו עד פרסה, ונוטל שכר על הלוייה, כמו שמבואר הכל בפרק שני ממציעא [ח"ה סי' פד].

ונוהגת בכל מקום ובכל זמן בזכרים ובנקבות. והעובר עליה, בטל עשה, ומראה בעצמו מדת האכזריות שהוא מדה מכערת. וכל (שבת ק נא ב) שאינו מרחם, אין מרחמין עליו מן השמים, שאין ראוי גופו לקבלת הרחמנות.

פא. שלא להטות משפט רשע.

שלא להטות הדין על אחד מבעלי הדין כשידע שהוא רשע בעל עבירות, שנאמר (שמות כג ו) לא תטה משפט אביוןך בריבו, ופרושו שהוא אביון במצות, שאין במשמע שיהא אביון בממון שאין צריך לומר שלא יטו עליו הדין לגזל ממנו בעניו, אלא נצטוינו שאף על פי שהוא רשע לא יאמר הדין הואיל ורשע הוא אטה עליו את הדין, כי המשפט ברשעים לאלהים הוא ולא לך. וכן הוא במכלתא, רשע וכשר עומדין לפניך בדין, שמא תאמר וכו'.

שרש השוית הדין בכל אדם, דבר משכל הוא.

ונוהגת בכל מקום ובכל זמן, בזכרים אבל לא בנקבות, שאינן דנות. ועובר עליה והטה הדין על הרשע עבר על מצות מלך.

פב. שלא לחתוך הדין באמד הדעת.

שלא יהרגו בית דין הנדון כי אם בעדים מעידין על אותו ענין שהוא נהרג עליו שראוהו שעשה אותו בעיניהם ממש [לא] שיעידו עליו מצד אותות חזקות, ועל זה נאמר (שמות כג ז) ונקי וצדיק אל תהרג, כלומר הזהר עד מאד לבל תהרג אדם שיהא באפשרות שלא עשה מה שאמרו עליו שעשה. וכן הוא מפרש במכלתא שאמרו שם ראוהו רודף אחר חברו להרגו והתרו בו אם הרגת אותו תהרג, והעלימו עיניהם שלא ראו בהכותו אותו ומצאוהו מיד הרוג ומפרפר והסיף מנטף דם מיד ההורג, שומע אני יהא חייב, תלמוד לומר ונקי וצדיק אל תהרג הרי שמפני שהעלימו עיניהם בעת ההכאה, נפטר זה. וכשר הדבר וראוי להיות כן, שאלו התורה התירה להקים גבולי הענש באפשרות הקרוב [ה], יצא מן הענין לפעמים להקים גבולי הענש באפשרות רחוק [ה] עד שנמית בני אדם לפעמים על מה שלא עשו, כי יש לאפשרות רחב גדול. ודע זה והבינהו כי דבר ברור הוא. ולפיכך סגר יתעלה זה השער וצוה אותנו על זה, וכל פקודי השם יתברך ישרים (תהלים יט, ט). ועוד נכלל בכלל לאו זה מי שהעידו עליו שני עדים שראוהו שעבר עבירה אחת כגון שהאחד מעיד שעשה מלאכה בשבת והאחד מעיד שעבד עבודה זרה, שזה אינו נדון בעדותן, שנאמר ונקי וצדיק אל תהרג. וכן אמרו זכרונם לברכה (מכילתא), היה אחד מעידו שראוהו עובד לחמה ואחד ללבנה שומע אני יצטרפו, תלמוד לומר ונקי וצדיק אל תהרג.

שרש המצוה, נגלה הוא כמו שאמרנו.

דיניה כגון מה שאמרו זכרונם לברכה (מכות וב) שאין עדותן מצטרפת אפילו מעידים בעברה אחת עד שיראו שניהם כאחד. ועוד שיהיו רואין זה את זה בשעת המעשה, להוציא אם האחד ראהו מחלון זה והאחד מחלון אחר ואין יכולים לראות זה את זה, ושהמתרה מצרפן אם רואה שניהם, ויתר פרטיה בסנהדרין.

ונוהגת בארץ ישראל בזכרים, לפי שבהם המשפט כמו שאמרנו כמה פעמים, אבל לא בנקבות, לפי שאינן דנות. והעובר עליה ודן על פי עדות שאינה מכונת כמו שאמרנו עבר על מצות מלך, וענשו גדול מאד שגורם להרג נפשות שלא כדין.

והרמב"ן זכרונו לברכה (סהמ"צ ל"ת ר"צ) חשב זה המקרא בשני לאוין לענין אחר, והוא שנפטר בדיני נפשות בצדדין שנחייב בדיני ממונות. וסמך על מה שאמרו בגמרא סנהדרין (לג ב) תנו רבנן, מנין ליוצא מבית דין חייב, ואמר אחד יש לי ללמד עליו זכות, שמחזירין אותו, שנאמר ונקי וצדיק אל תהרג, כלומר וזה נקי הוא, דשמא זה ילמד שהוא נקי. ומנין ליוצא מבית דין זכאי, ואמר אחד יש לי ללמד עליו חובה, שאין מחזירין אותו, תלמוד לומר וצדיק אל תהרג. וזה צדיק הוא, שכבר יצא צדיק. הנה ידקדקו המקרא לשני לאוין. וכל ענינים אלה מן השרש שכתבתי, שרצה האל שנהפוך בכל זכות הנדון שמא עשה תשובה ונחם על רעתו שעשה ויהיה ממישבי עולם, והוא ברוך הוא חפץ בישובו.

פג. שלא לקח שחד.

שלא יקח הדין שחד מבעלי הדין אפילו לדון דין אמת, שנאמר (שמות כג ח) ושחד לא תקח. ונכפל הלאו בתורה בזה הענין במקום אחר (דברים טז יט) וכן אמרו בספרי לא תקח שחד, אפילו לזכות זכאי ולחייב חייב. משרשי המצוה, שנאסר עלינו לקח השחד אפילו לדון את הדין לאמתו. כדי להסיר מבינינו ההרגל הרע פן נבוא מתוך כך לדון בשחד דיני שקר, ודבר ברור הוא, אין צריך מופת.

מדיני המצוה, מה שאמרו זכרונם לברכה (רמב"ם סנהדרין כג א ג), שהנותן והמקבל עוברין בלאו. הנותן משום ולפני עור (ויקרא יט יד), והמקבלו שהוא בכלל ארור, וחייב להחזירו, ושאסור לדין להגדיל מעלתו לכונה כדי להרבות שכר לסופריו, וש אפילו שחד דברים אסור לקח, אלא יראה עצמו כאלו אינו משים לבו כלל אל הדברים אם אולי יכבדוהו בעלי הדין בדברים. כללו של דבר, אסור לדין לקבל הנאה מבעלי הדין כלל בשביל דיניו, אבל אם הדין הוא בעל מלאכה התיירו לו חכמים לשאל מבעלי הדין שכר בטלתו ממלאכתו בעוד שיעסק בדינם, והוא שיהא הדבר נכר שהוא שכר הבטלה בלבד ולא יותר, ויטל משניהם בשוה, ויתר פרטיה בסנהדרין [פכ"ג שם].

ונוהגת בכל מקום ובכל זמן בזכרים, שהם דנים. והעובר עליה וקבל שחד, עבר על מצות מלך, ואינו לוקה לפי שנתן להשבון.

פד. מצות שמטת קרקעות.

להפקיר כל מה שתוציא הארץ בשנה השביעית שהיא נקראת מפני המעשה הזה שנתחיבנו בה שנת השמטה, ויזכה בפרותיה כל הרוצה לזכות, שנאמר (שמות כג יא) והשביעת תשמטנה ונטשתה ואכלו אביוני עמך ויתרם תאכל חית השדה כן תעשה לכרמך לזיתך. ולשון מכילתא והלא הכרם והזית בכלל היה, כלומר שראש הפסוק שאמר תשמטנה ונטשתה יכלול כל מה שיצמח בארץ, בין פרות אילן או פרות אדמה, ולמה פרט הכתוב שני אלה? להקיש לכרם שאר מיני אילן, ללמד שכמו שיש בכרם עשה ולא תעשה, שהרי בפרוש נכתב עליו (ויקרא כה ה) ואת ענבי נזירך לא תבצר, כמו כן כל שאר האילן יש בהן עשה ולא תעשה. ולפיכך פרט כרם וזית, ללמד על ענין זה, כי כונת הכתוב דלאו דוקא כרם וזית לבד, אלא הוא הדין לכל שאר פרות האילן, אלא שהזכיר אחד מהם והוא מלמד לכלן שזה מן המדות שהתורה נדרשת בהם. ומצוה זו שהיא להפקיר כל פרותיה והמצוה האחרת שצונו האל לשבת בה, כמו שכתוב בכי תשא (שמות לד כא) בחריש ובקציר תשבת, קשר אחד להן.

משרשי המצוה, לקבע בלבנו ולציר ציור חזק במחשבתנו ענין חדוש העולם כי (שמות כ יא) ששת ימים עשה יי את השמים ואת הארץ וביום השביעי שלא ברא דבר, הכתיב מנוחה על עצמו. ולמען הסיר ולעקר ולשרש מרעיוננו דבר הקדמות אשר יאמינו הכופרים בתורה ובו יהרסו כל פנותיה ויפרצו חומותיה, באה חובה עלינו להוציא כל זמננו יום יום ושנה שנה על דבר זה למנות שש שנים ולשבת בשביעית, ובכך לא תפרד לעולם הענין מבין עינינו תמיד, והוא כענין שאנו מונין ימי השבוע בששת ימי עבודה והשביעי יום מנוחה. ולכן צוה ברוך הוא להפקיר כל מה שתוציא הארץ בשנה זו מלבד השביתה בה כדי שיזכר האדם כי הארץ שמוציאה אליו הפרות בכל שנה ושנה לא בכחה וסגלתה תוציא אותם, כי יש אדון עליה ועל אדוניה, וכשהוא חפץ מצוה עליו להפקירם. ועוד יש תועלת, נמצא בדבר לקנות בזה מדת הותרנות, כי אין נדיב כנותן מבלי תקוה אל הגמול. ועוד יש תועלת אחר [ת], נמצא בזה שיוסיף האדם בטחון בשם יתברך, כי כל המוצא עם לבבו לתת ולהפקיר לעולם כל גדולי קרקעותיו ונחלת אבותיו הגדלים בכל שנה אחת ומלמד בכך הוא וכל המשפחה כל ימיו, לא תחזק בו לעולם מדת הכילות הרבה ולא מעוט הבטחון.

מדיני המצוה מה הן הדברים מעבודות הארץ שהן לנו בחיוב שביתה זו מן התורה, כגון זריעה, זמירה, קצירה, בצירה, ואשר הן אסורות מדרבנן, כגון מזבל וחופר, ועבודות שבאילן כגון חותך ממנו יבלת, פורק ממנו עלין או בדין יבשים, מאבק באבק, או מעשן תחתיו להמית התולעת, סך הנטיעות, קוטס, או מפסג האילנות, ומה שהתירו לעשות כגון סוקרין בסקרא, ועודר תחת הגפנים, ודין עבודת בית השלחין, ושלא יעשה אשפה בתוך שדהו עד שיעבר זמן הזבול ואחר כך שתהא גדולה ולא יהא נראה כמזבל, ושעוריה ממאה וחמשים סאה זבל ולמעלה. ומה שאמרו (מוע"ק ג ב) שהחיוב להמנע מעבודת הארץ שלשים יום קדם שנה שביעית והיא הלכה למשה מסיני. ודין שדה אילן כמה זמן אסור בעבודה משנה ששית, ומהו נקרא שדה אילן, ואסור הברכה והרכבה, מה יהא בנטיעותיו, ופרות שביעית מה דינן, דכל שהוא מיחד למאכל אדם, כגון חטים ושעורים ופרות, אין עושין ממנו מלוגמא או דטיה, שנאמר בהן לאכלה. ושאינו מיחד למאכל אדם, כגון קוצים ודרדרים, עושין ממנו מלוגמא לאדם ולא לבהמה. ושאינו מיחד לאדם ולבהמה, כגון פואה ואזוב וקורנית, הרי הוא תלוי במחשבת האדם, חשבן לאכילה דינן כמאכל, חשבן לעצים דינן כעצים. ויתר רבי פרטיה כלן מבארין במסכת הבנויה על זה והיא מסכת שביעית [פרק ד מהלכות שמיטה]

ונוהגת בזכרים ונקבות בארץ ישראל בלבד, ובזמן שישראל שם, שנאמר עליה (ויקרא כה ב) כי תבאו אל הארץ. ומדרבנן נוהגת אפילו בזמן הזה בארץ דוקא. וכל מקום (שבועות ו א) שהחזיקו בו עולי בבל עד כזיב ולא כזיב בכלל אסור בעבודה, וכל הספיחים הצומחין שם אסורים באכילה, כי הם קדשו המקומות שהחזיקו בהם כבר עולי מצרים ולא עולי בבל, שהן מכזיב ועד הנהר ועד אמנה, אף על פי שהן אסורין היום מדרבנן בעבודה בשביעית שהחמירו בהן, הספיחין שצומחין שם מתרין באכילה, אחר שלא נתקדש בעולי בבל. ומן הנהר ואמנה והלאה מתר בעבודה. סוריא, והוא מן המקומות שכבש דוד קדם שנכבשה ארץ ישראל כלה, וזהו הנקרא לרבותינו זכרונם לברכה (רמב"ם תרומות א, ג ט) כבוש יחיד, והארץ הזאת היא כנגד ארם נהרים וארם צובה כל יד פרת עד בבל, כגון דמשק ואחלב וחרן ומקומות אחרים סמוכין לאלו, אף על פי שאין שביעית נוהגת בהן מן התורה, גזרו בהן שיהיו אותן המקומות אסורין בעבודה בארץ ישראל. אבל (ידים ד ג) עמון ומואב ומצרים ושנער אף על פי שהן חייבין במעשר אין שביעית

נוהגת בהן, וכל שכן שאין נוהגת בשאר חוצה לארץ. והעובר עליה ונעל כרמו או שדהו בשביעית או אסף כל פרותיו לביתו בזמן שישראל על אדמתן, בטל עשה. ומכל מקום מתר לאסף מהן מעט מעט לבית לאכל, ובלבד שתהא יד הכל שוה בהן כאלו אין לקרקע בעלים ידועים.

פה. מצות שביתה בשבת.

לשבת (רמב"ם סה"צ עשה קנד) ממלאכה ביום השבת, שנאמר (שמות כג יב) וביום השביעי תשבת. כל ענינה כתוב למעלה בלאו הבא על זה. ונכפלה מצות שבת עד י"ב פעמים.

פו. שלא לשבע בעבודת אלילים.

שלא נשבע בשם עבודה זרה ואפילו לעובדיה, ולא נשביע לגוי בה, שנאמר (שמות כג יג) ושם אלהים אחרים לא תזכירו. ובכלל ההזכרה שמענו בין נשבע בין משביע, ויש מפרשין שעקר לאו זה אינו בא אלא בעוסק עם הגוי ביום אידו ומרויחו, דאזיל ומודה, וקא עבר על לא תזכירו, כלומר שלא יזכרוה אחרים על דרך האסורה להם, דהינו על דעת לעבדם, שהוא אסור אף להם מן התורה, שבני נח מזהרים על עבודה זרה, ועוד הוסיפו זכרונם לברכה הרחקה ואמרו בסנהדרין (סג ב) שלא יאמר אדם לחברו שמר לי בצד עבודה זרה פלונית.

משרשי המצוה להרחיק כל ענין עבודה זרה בין במעשה בין בדבור עד שלא יעלה זכרה בלבבנו לעולם. והשגיחו רבותינו זכרונם לברכה ואמרו שבארבעים וארבעה מקומות הזהירנו התורה עליה לרב מאסה, צא וחשב.

מדיני המצוה, מה שאמרו שאפילו להזכיר שם עבודה זרה שלא בדרך שבועה אסור, ושכל עבודה זרה הכתובה בספרי הקדש מתר להזכיר שמה, כגון פעור (במדבר כג כח) ובל ונבו (ישעיהו מו א) וכיוצא בהן, ושאסור לגרם לאחרים שידרו ושיקימו בשם עבודה זרה, אבל אינו לוקה אלא הנודר והמקים בשמה, דהינו הנשבע בעצמו ולא המשביע, ואף על פי שהמשביע כמו כן בכלל הלאו הוא, לפי דעת הרמב"ם ז"ל, ויתר פרטיה מבארים בפרק שביעי מסנהדרין.

ונוהגת בכל מקום ובכל זמן, בזכרים ובנקבות. והעובר עליה ונשבע בדבר מכל הנבראים שיאמינו בס הכופרים הסכלים על צד הגדלה, חייב מלקות, כן כתב הרב זכרונו לברכה, ואף על פי שאין בו מעשה בזה, מרב חמר עבודה זרה הוא.

פו. שלא להדיח בני ישראל אחר העבודת אלילים.

שלא יקרא אדם בני אדם לעבד עבודה זרה ויזרו אותם על כך, ואף על פי שזה הקורא לא יעבדנה ולא יעשה לה פעלה מן הפעלות רק הקריאה לבד, וזהו הנקרא מדיח. וכן אמרו בסנהדרין (סג ב) לא ישמע על פיך אזהרה למדיח, וכן אמרו במכלתא.

שורש המצוה ידוע.

דיניה בפרק עשירי מסנהדרין. ומי שלא הדיח בענין זה אלא אדם אחד, אינו נקרא מדיח אלא מסית, ובסדר ראה אנכי נכתב אזהרת מסית בעזרת השם. אבל כשמדיח שני אנשים או יותר נקרא מדיח. וזה שאתה מוצא כל הרחקות אלו בעבודה זרה וגדל הענש בה עד שנכפלה בארבעים וארבעה מקומות בתורה, ושתכנה התורה לשם ברוך הוא קנא על עובדיה, אל יעלה בלבך שקנאת האל והרחקות אלו נכתבו זולתי מצד העובדים, כי השם ברוך הוא וברוך שמו בין שיעבדו אותו בני אדם או יעבדו מלאך או גלגל או כוכב או אחד מכל ברואיו אין שום צד תוספת וגרוע נופל בזה בכבודו ברוך הוא, כי תכלית הכבוד וההוד לא נוסף ולא נגרע בשביל דבר, אף כי שמעשיו אנחנו פעלותיו אנשי הגופות. אך תדע באמת כי כל ענינים אלה נאמרים על צד המקבלים, יאמר כי בעת שהאדם מוציא עצמו לגמרי ומתפשט מאמונת השם ברוך הוא ומוליך גופו ומתפיס מחשבותיו אחרי ההבל, לא יהיה ראוי כלל להניח בו שום ברכה ושום טובה, אבל יהיה ראוי להניח עליו כל מה שהוא הפך הברכה, והוא הקללה והמארה והחלאים וכל רעות, כי הוא נתרחק תכלית הרחוק מכל גבולי הטוב, ועל כן לא תשיגהו כי אם רע מכל צדדיו. ועל הדרך המשל יאמר עליו כאלו השם יתברך שהוא אדון הטוב נעשה לו לאויב ועצר ממנו כל הטובות, וכאלו הוא מקנא בו בהניחו עבודתו ועובד את אחרים. ואולם האל ברוך הוא לא יחייב לכל נברא ולא יקנא בבן אדם כי בידו להחזירם כלם עם כל שאר העולם כלו לתוהו ובוהו בהנחת חפצו בבטול כאשר בראם בהנחת חפצו בבריאה, אבל יכנה שמו ברוך הוא בקנא על דרך מעשה בני

אדם לפי שאין ביניהם שנאה גדולה כמי שמקנא באיש על שום דבר או מקנא באשתו בזנותה עם אחרים. ועל כן נכתבו בתורה דמיונות אלו אצלו ברוך הוא כדי שיכנס לאזן השומע [פ"ד מהל' ע"א].

ונוהגת אסור זה בכל מקום ובכל זמן בזכרים ובנקבות. אבל דין העובר עליה בין איש ואשה שהם בסקילה, אינן אלא במקום הראוי למשפט שהיא הארץ הנבחרת.

6.1 . שלום לעם / מבט לחיים

הפסד שהוא ניצחון / הרב אבי בן אבנר

המלך חולה מאד' עברה השמועה ברחובות. כל אזרחי המדינה הבינו כי למלכם האהוב לא נותר עוד זמן רב לחיות. בשנה האחרונה מצבו של המלך הדרדר מאוד, ובמשך תקופה ארוכה בריאותו ידעה עליות ומורדות. גם המלך הבין שעליו לתת הכרעה ברורה, מי יאחז במושכות השלטון. למלך לא היו ילדים, כך שלא היה יורש עצר שימשיך אחריו במורשת המלוכה. מבין מועצת השרים וחברי הממלכה, היו שניים שהיו צמודים למלך בכל הכרעותיו השלטוניות ושירתו אותו בנאמנות. המלך קרא לשני השרים והודיע להם כי הוא מעוניין לבחור באחד מהם שימשיך את תפקידו כמלך המדינה לאחר מותו. הוא הבהיר להם כי ההחלטה קשה עליו וכדי להגיע להכרעה בנושא, תיערך תחרות בין הכלבים של שני השרים. אבל, בשונה מתחרות שבה המנצח זוכה, כאן ייבחר למלך מי שכלבו יפסיד בתחרות ולא זה שכלבו ינצח...

השרים יצאו מהארמון מלאי תהיות וברגשות מעורבים. מצד אחד קסמה להם האפשרות שיתכן וייבחרו על ידי המלך להנהיג את הממלכה, מצד שני הציקה להם כוונתו של המלך שמעוניין לבחור דווקא בשר שכלבו יפסיד בתחרות... שני השרים הגיעו לביתם מלאי מחשבות, שניהם רצו באותה מידה לזכות בכתר המלוכה. אבל לא נותרו בפניהם הרבה ברירות, האפשרות היחידה שנראתה באופק כדי למנוע מהכלבים לנצח הייתה לשבור את רגליהם ולהרעיב אותם כדי שלא יהיה בכוחם לנצח בתחרות.

הזמן חלף והגיע היום שנקבע עבור התחרות. רגליהם של הכלבים היו שבורות והם היו רעבים ועייפים, ניכר היה עליהם כי לא יוכלו להחזיק מעמד בשום מרוץ כלשהו. המלך הובא עם מיטתו למסלול המרוץ וחיכה לראות את תוצאות התחרות. השרים הניחו את הכלבים על קו הזינוק והמלך נתן את האות לפתיחה. הכלבים החלו בתזוזה איטית כשהם מדדים, היה ניכר שהם יכולים ללכת בקושי,

לאחר כל מספר צעדים קרס אחד מהם ונדרשו ממנו מספר שניות כדי לעמוד על רגליו בחזרה. לאחר כמה מטרים קרס אחד מהכלבים ומת על מסלול התחרות. המלך היה מאוכזב בעליל, לא לכך התכוון כאשר הכריז שהשר שכלבו יפסיד במרוץ יזכה בכתר המלוכה. הוא הביט בשרים במבט נזוף ואמר: 'אני רואה שלא הבנתם את כוונתי, לכן אף אחד מכם אינו ראוי להיות המלך הבא'. המלך הפנה להם עורף וחזר לארמונו. ביום שלמחרת הוזמנו שני שרים אחרים וגם להם הציב המלך את התנאי לבחירת המלך העתידי – השר שכלבו יפסיד במרוץ יהפוך להיות יורשו של המלך.

'מה אני אמור לעשות, כדי שכלבי יפסיד במרוץ?' שאל את עצמו אחד השרים. הוא חזר לביתו שקוע במחשבות, כיצד יוכל לרדת לסוף דעתו של המלך. הדפיקות שנשמעו קטעו את הרהוריו, הוא ניגש לפתח וראה את שותפו למרוץ, השר השני שהגיע אליו יחד עם כלבו.

'יש לי רעיון, כיצד נגיע להתמודדות נכונה ואמיתית בתחרות הזאת' אמר השר השני. 'קח את הכלב שלי, ותאמן אותו לקראת התחרות בצורה הטובה ביותר. אם הכלב שלך יפסיד, סימן שאתה אימנת את הכלב שלי בצורה הטובה ביותר ולכן הוא ניצח בתחרות. כך שמי שישקיע ולא יתעצל באימון הכלב הוא זה שמגיע לו להיות המלך. מי שיהיה מסוגל לאמן את הכלב של השני ולגרום לו את לנצח במרוץ, הוא זה שכלבו יפסיד במרוץ וייבחר להיות המלך הבא...'

כאשר הגיעו לתחרות והכלבים שעטו בדהרה, חייך המלך בסיפוק. הוא הבין כיצד פעלו השרים וכאשר ניצח אחד הכלבים, בחר את המפסיד למלך שינהיג את האומה. ואמר: 'מלך, צריך לדעת לעשות הכול למען האחרים. גם כאשר זה נראה במחיר של הפסד אישי, ולא כמו אנשים שאינם מסוגלים אפילו לאמן את הכלב של השני, אפילו במחיר הפסד המלוכה. העיקר שהכלב שלו לא ינצח בתחרות...'

ככל שתגדל יותר את השני ותאמן אותו לנצח. זה מה שיגרום לך בסופו של דבר להיות מלך. וככל שתקטין את השני, זה יגרום שבסופו של דבר הוא ינצח אותך. עליך לדעת, כי טובה שאתה עושה לשני לעולם אינה באה על חשבונך...

6.2 . סיפור לשבת

המפתח לאושר/ רבני שלום לעם

המפתח לאושר

הסיפור הבא שאני הולך לספר לכם אמיתי לגמרי וכל מה שקרה בו הוא אמת לאמיתה.

איך אני יודע? פשוט מאוד. זה קרה לי, ואני רוצה לשתף אתכם במסר חשוב לחיים, שלמדתי ממנו.

הכול התחיל ביום ההולדת שלי. כידוע ימי הולדת הם זמן מסוגל לחשבון נפש וסגולה לבקשות מריבוננו של עולם.

עמדתי ואמרתי: 'תראה ריבוננו של עולם, לא מגיע לי שתביא לי לכבוד יום ההולדת איזה מתנה של מיליון דולר כדי לסדר לי את החיים!'

הרגשתי איך שהוא מקשיב לי בקשב רב וכביכול אומר לי: 'תסתכל על עצמך, על החיים שלך, יש לך שתי ידיים, שתי רגליים, הכול אצלך בריא. יש לך משפחה מאושרת. יש לך בית ואוכל. זה לא מספיק לך?'

חשבתי על הדברים ושאלתי את עצמי: למה באמת אני צריך עכשיו מיליון דולר, אם באמת יש לי הכול?'

אבל הרגשתי איך למרות הכול הלב שלי לא מרוצה מהמצב, ובמקום להיות מאושר ולהודות על מה שיש, הוא רק פתח עיניים גדולות בצורת דולרים וצעק בקול גדול: 'מיליון דולר! זה מה שיהפוך אותך למאושר באמת. אתה צריך לבקש מיליון דולר ולא סנט אחד פחות!'

למחרת בבוקר קמתי ללכת לעבודה, ואיך שאני מגיע למכונת אני נתקל במראה שהוא הסיוט של כל נהג. דו"ח חנייה על סך 100 שקלים, ישב לו בנחת על אדן חלון מכונתי.

איזה באסה לפתוח ככה את היום, חשבתי לעצמי. לקחתי את הדו"ח, שמתי בתא הכפפות והמשכתי לנסוע לבית הכנסת.

אחרי שאני חוזר מהתפילה, לפני אחד הצמתים אני מבחין בשוטרת שמסמנת לי לעצור בצד.

'מה עכשיו עשיתי?' שאלתי אותה בחשש.

'אני אגיד לך מה' נזפה בי השוטרת, 'חתכת שני נתיבים בניגוד לחוק. על העבירה הזו תקבל 500 שקל קנס.

מה אגיד לכם? אם על 100 שקל הרגשתי באסה, עכשיו נהייתי עצוב ממש. 500 שקל זה לא צחוק. לא הבנתי, למה זה מגיע לי? עוד לא עברו שעתיים מהרגע שקמתי וכבר הלכו לי 600 שקל.

לקחתי גם את הדוח הזה והכנסתי לתא הכפפות ליד הדוח הקודם של 100 השקלים.

'ברוך הבא' שמעתי את דוח המאה מברך בברכה את חברו, דוח ה-600: 'קפה? תה? אולי עוגיות? טריות, הגיעו עכשיו'.

'רק מים בבקשה' ענה דוח ה-600. 'ממש חם כאן' אמר ביובש ותפס את מקומו בתא הכפפות.

המשכתי לנסוע לעבודה. חושב על מה ולמה באו לי כל העונשים האלו.

נכנסתי לחנייה ופסעתי אל תוך הבניין. פתאום הרגשתי תחושה מוזרה כזו, שמרגישים רגע לפני שנזכרים במשהו גדול במיוחד: רגע, המפתחות של המכונת שלי! התחלתי מהר לבדוק את הכיסים.

הם לא שם, אז איפה הם? יכול להיות ששכחתי אותם בתוך המכונית ונעלתי את הדלתות ועכשיו הם תקועים להם בפנים?

רצתי מהר למכונית, לא יכול להיות. המפתחות שלי היו תקועים להם בתוך המכונית.

הרגשתי חולשה. לא מספיק שחטפתי קנסות וכל היום שלי השתבש, עכשיו גם זה?

בלית ברירה ניפצתי את חלונות המכונית ושלפתי את המפתחות. נהדר. עכשיו אני צריך ללכת למוסך ולשלם לזגג על חלונות חדשים. אוף! חשבתני, 'למה הקב"ה עושה לי את זה כל זה?'

אחרי העבודה בסוף היום (ועוד לא דיברנו על הפלאפון, שנפל לי ונשבר במשך היום) מותש ועייף כולי, חזרתי לביתי, לסיים סוף סוף את היום. נכנסתי לחנייה של הבית וחיפשתי מקום חנייה. ראיתי מקום פנוי והתחלתי להיכנס אליו ברוורס, עד שאחרי כמה שניות שמעתי בום!

עצרתי בבהלה וגיליתי שנכנסתי במכונית חונה. מה אגיד לכם? היום הזה פשוט לא נגמר.

מכיוון שאף אחד לא היה במקום, השארתי לשכנ פתק עם הפרטים שלי. מעניין, תהיתי לעצמי, כמה כסף זה יעלה בנוסף לדוחות החנייה ולחלונות המנופצים ששברתי היום.

הרגשתי איך הגוף שלי מתחיל לרעוד מרוב תסכול וייאוש: "ה" צעקתי בלב: 'למה מגיעות לי כל הצרות האלו? מה אתה רוצה ללמד אותי? היה לי כל כך טוב עד אתמול. הייתי הבן אדם הכי מאושר בעולם אבל זה לא הספיק לי, רציתי גם מיליון דולר. ועכשיו כל מה שאני רוצה הוא רק לחזור ולהיות מאושר, פשוט כמו שהייתי אתמול...'

לפעמים, כששואלים אותנו: 'איך אתה מרגיש?'

אנחנו מסתכלים על חצי הכוס הריקה וחושבים מה חסר לנו: 'הלוואי שהיה לנו עוד כסף במשכורת, הלוואי שהיינו עשירים כמו השכן שלנו, הלוואי שגם לנו הייתה מכונית מפוארת כזאת' ואז מגיעה העצבות ואתה המרירות והתלונות.

במצב כזה, כאילו אומרים לנו משמיים: לא טוב לכם?

אנחנו כבר נראה לכם מה זה לא טוב, כדי שתתחילו להבין מצד האמת כמה החיים שלכם היו טובים.

לכן, תמיד אנחנו צריכים להסתכל על מה שיש לנו בחיים ולהעריך את הקיים מתוך ידיעה ששום דבר בחיים הוא לא מובן מאליו. יש לנו בריאות? אנחנו נושמים? הכול עובד כמו שצריך? אלו סיבות מצוינות בשביל שנרגיש בני מזל, ושהחיים שלנו דבש.

אני בכל אופן, הרגשתי שהקב"ה הביא לי בתור מתנת יום הולדת את היום הזה, כדי שאזכור כל החיים שיש להעריך את הטוב ולהודות עליו לקב"ה אלף פעם ביום.

6.3. פתגם שבועי /משל /סיפור עם ומוסר השכל מצידו

16. "אין אדם קונה דעתו בפת לחמו"

מקור: ר' חיים המוזג

פירוש אפשרי: אדם אינו יכול להחכים רק מעצם היותו בעל מקצוע

17. "אין אדם רואה נגעי עצמו."

פירוש אפשרי: אדם לא בנוי לראות את עצמו באופן אובייקטיבי, ולאבחן את מומיו ואת חולשותיו, מפני שקירבתו לעצמו ואהבת עצמו מעוותת את עיניו מלראות את הדברים כפי שהם באמת

18. "אין אורח מכניס אורח."

שיבוש, במקור קל מסובין אורח מכניס אורח – מסכת בבא בתרא

19. "אין בוכים על חלב שנשפך."

20. "אין בידינו לא משלוות הרשעים ולא מיסורי הצדיקים."

סבתות ממליצות: שיטות טבעיות להיפטר מיבלות

מאת: בועז מזרחי

יבלות עור הן תוצאה של זיהומים נגיפיים הגרמים על ידי נגיפי הפפילומה האנושיים. אף על פי שבדרך כלל היבלת תסתכם באי נוחות וחוסר אסתטיות, יש מקרים בהם נגיפי הפפילומה עלולים לגרום לסרטן. כך או כך, היבלות אינן רצויות וכדאי להכיר את הדרכים לטפל והיפטר מהן.

חומצה סליצילית – חומר הקיים בבתי מרקחת הן כתמיסות שניתן למרוח על היבלת והן כפדים הספוגים בתמיסה. היתרון של החומצה הסליצילית הוא שהיא עובדת היטב, אך החיסרון הוא שדרוש טיפול יומי ויכולים לעבור כמה חודשים בטרם תיראה השפעה. כדי לשפר את היעילות של התמיסה, מומלץ לשפשף את היבלת בעדינות בעזרת משייף ציפורניים לפני שמורחים. בכל מקרה, היוועצו ברוקח או ברופא עור.

דבק נייר – או מה שמכונה בעגה הצהל"ית – איזולירבנד חבלה. נייר הדבק החזק יכול לעזור לטפל ביבלות באותה יעילות של חומצה סליצילית. פשוט הדקו חתיכת דבק סביב היבלת והחליפו מדי יום. הקפידו שלא להדק מדי כדי לא לעצור את הדם. נשמע מוזר, אבל עובד.

שום – במספר מחקרים עלתה הצעה לשפשף שן שום על היבלת מדי לילה ואפילו לחבוש אותה עם שום. כפי הנראה החומרים הטבעיים האנטי דלקתיים, אנטי ויראוויראואנטי מיקרוביאליים, מסייעים להילחם בזיהום שבעור.

הקפאה ודיקור – הניחו קרח על היבלת ובמקביל חטאו מחט. לאחר שאזור היבלת קפוא, דקרו אותה מספר פעמים בכמה כיוונים ונקודות. הקפידו לחדור את כל שכבות העור. הפעולה הזו תסייע להפגיש בין מחזור הדם לזיהום ובכך תאפשר למערכת החיסונית לאתר ולהשמיד את היבלת. הטיפול כדאי במקרה של כמה יבלות, שכן מערכת החיסון תדע לזהות את כולן ולחסל אותן.

סודה עם שמן קיק – ערבבו סודה עם שמן קיק עד לקבלת משחה. מרחו על היבלת וחבשו למשך הלילה. החומצה שבשמן הקיק תגרה את היבלת ותסייע להחלמה. הסירו את התחבושת בבוקר וחזרו על הפעולה מספר ימים עד שהיבלת נעלמת.

מים חמים – השריית יבלות רגליים במים חמים יכולה לסייע להחלמה. המים החמים מרככים את היבלת ויכולים להרוג את הוירוס. הקפידו שהמים לא יהיו חמים דיים בכדי לגרום לכם כוויות – מתחת ל-60 מעלות. מומלץ להשתמש במי ים או להוסיף מלח ים למים רגילים.

ויטמין C – שברו גלולה של ויטמין C, רסקו אותה לאבקה וערבבו עם מים עד ליצירת משחה. מרחו אותה על היבלת וחבשו. חזרו על הפעולה כמה פעמים עד החלמה.

ויטמין E – אותה פעולה ניתן לבצע גם עם ויטמין E. פרקו גלולה של ויטמין E ומרחו את השמן על היבלת. חבשו באמצעות דבק רפואי (לויקופלאסט) והסירו בלילה כדי לתת לאזור לנשום. חזרו על הפעולה 3 פעמים ביום.

קליפות הדרים – חתכו מעט מקליפת לימון או ליים. החתיכה צריכה להיות מעט יותר גדולה מהיבלת. הצמידו את הקליפה אל היבלת באמצעות דבק רפואי. רעננו את הקליפה מדי יום ואחרי כשבוע, היבלת אמורה להיעלם לחלוטין.

בזיליקום – רסקו בזיליקום טרי וחבשו אותו ישירות על היבלת. חזרו על הפעולה בכל יום למשך שבוע. החומרים האנטי ויראליים שבעלי הבזיליקום יסייעו להרוג את הוירוס.

משחת שיניים – מרחו משחת שיניים על היבלת וחבשו אותה. הישארו עם התחבושת למשך יום שלם וחזרו על הפעולה עד היעלמות היבלת.

שמן עץ התה – החומרים המועילים שבעלי התה ידועים כמיטיבים עם הרבה בעיות וכך גם עם יבלות. השמן הוא תמצית מרוכזת של כל הרכיבים ומריחה על היבלת תסייע להילחם בוירוס. מרחו את היבלת בשמן עץ התה וחבשו. המשיכו בטיפול כשלושה שבועות.

גזר ושמן זית – גרדו גזר דק ככל הניתן והוסיפו שמן זית עד לקבלת משחה. החומרים המועילים הן בגזר והן בשמן, יסייעו לחסל את הוירוס ולהיפטר מהיבלת. מרחו על היבלת להניחול משך חצי שעה. חזרו על הטיפול פעמיים ביום למשך שבועיים-שלושה.

תאנים – הכינו מסכת תאנים על ידי מעיכה של תאנים טריות. מרחו על היבלת והניחו לחצי שעה. חזרו על הפעולה כל יום במשך שבועיים-שלושה.

מיץ אננס – השרו את הרגליים במיץ אננס. בפרי הטרופי ישנו אנזים ממוסס, שיעזור להיפטר מהיבלת.

קליפת בננה – הבננה היא פרי העשיר מאוד באשלגן וכך גם הקליפה שלה. האשלגן עשוי לזרז את הליך ההחלמה. שפשו את היבלת באמצעות החלק הפנימי של קליפת הבננה מדי יום.

פרח שן הארי – השתמשו בגבעול של פרח שן הארי. שברו אותו ומרחו את הנוזל הלבן על היבלת. חזרו על הטיפול 3-4 פעמים ביום. שפשו את היבלת באמצעות אבן ספוג והמשיכו על היעלמות היבלת.

חומץ תפוחים – טבלו חתיכה של צמר גפן בחומץ תפוחים והצמידו אותה אל היבלת בעזרת דבק רפואי למשך הלילה. החליפו את החבישה מדי לילה. לאחר כשבוע, גוף היבלת יתחיל להתקלף ואת השאריות תוכלו לקלף בעזרת אבן ספוג.

הערה:

העצות המובאות במדור זה אינם תחליף לעצת רופא.

בכל מקרה יש להיוועץ עם רופא לפני היישום בפועל של כל המלצה שהובאה במדור זה.

י"ג כסלו – יום חתימת התלמוד הבבלי על פי המסורת

אחד מעמודי התווך החשובים ביותר של "ארון הספרים היהודי" הינו "התלמוד הבבלי" כידוע משה קיבל תורה מסיני ומסרה ליהושע בן נון וכך עברה התורה מדור לדור ולא נכתבה עד שכמאה 130 שנה לאחר חורבן בית שני החליט רבי יהודה הנשיא (ראה להלן) לקבץ את כל התורה שבע"פ (שעברה מדור לדור) ולקבצה לששה סדרי משנה. על בסיס המשנה וכן כתבים נוספים שלא נכנסו למשנה (מה שנקרא ברייתא) החלו להירשם בכתב כתבים אשר הסבירו את המשנה וכן ניסו לתרץ מחלוקות בין התנאים (כותבי המשנה, הלל ושמאי, שמעיה ואבטליון ועוד). כתבים אלו כונסו ברבות הימים לאוסף אדיר של הלכות, אגדות ותיאור אירועים. התלמוד (הגמרא) מתחלק לתלמוד הבבלי אשר מקבץ את מה שנאמר בישיבות שהיו בבל (עירק) לשם גלו בני ישראל לאחר החורבן כמו ישבת פומפדיתא, סורא ונהרדעא.

הנאמר בארץ ישראל נקרא תלמוד ירושלמי אשר מקבץ את מה שנאמר בישיבות שנשארו בארץ ישראל. התלמוד בנוי לפי ששת סדרי המשנה ולאחר הבאת המשנה מתחיל הדיון על המשנה שתוך כדי כך מתחיל הפלפול היהודי הקבוע והעלאת שאלות ותשובות ושוב שאלות על התשובות. כארבע מאות שנה לאחר חתימת המשנה נחתם התלמוד הבבלי. יש נוהגים (ובשנים האחרונות אנו עדים לפריחה עצומה בנושא) ללמוד מידי יום דף אחד מהתלמוד הבבלי, מה שנקרא לימוד "הדף היומי" אשר במשך שבע שנים עוברים על כל דפי התלמוד.

התלמוד הוא לא רק נחלת היהודים מתברר שגם בקוריאה הדרומית החלו ללמוד גמרא וכך אמר השגריר של דרום קוריאה בישראל בכתבה שפורסמה ב 11/3/2011 "היינו סקרנים מאוד לגבי ההישגים האקדמיים הגבוהים של היהודים", מסביר שגריר הרום קוריאה בישראל, יאנג סאם מה, שהתארח בתוכנית "תרבות היום". "ליהודים יש אחוז גבוה של זוכי פרס נובל בכל התחומים: בספרות, במדעים ובכלכלה. זה הישג מדהים. ניסינו להבין מהו הסוד של העם היהודי? כיצד הם – יותר מעמים אחרים – מצליחים להגיע לכאלה הישגים מרשימים? איך זה שיהודים הם כל כך גאוניים? המסקנה שהגענו אליה היא שאחד מהסודות שלכם זה לימוד התלמוד. יהודים לומדים תלמוד מגיל צעיר, וזה מסייע להם, לדעתנו, לפתח יכולות גבוהות. ההבנה הזו הביאה אותנו

למסקנה שגם אצלנו צריך ללמד ילדים תלמוד. אנחנו מאמינים שאם נלמד את ילדינו תלמוד – נוכל גם אנחנו להיות גאונים. וזה מה שעומד מאחורי ההחלטה להכניס את הספר הזה כמעט לכל בית בקוריאה הדרומית”.

<http://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-4046985,00.html>

ט"ו כסלו – יום פטירתו של רבי יהודה הנשיא

רבי יהודה הנשיא היה בנו של רבן שמעון בן גמליאל השני שהיה נשיא העם היהודי באותה תקופה שלאחר מרד בר כוכבא (132 לספירה), רבי יהודה או בכינויו הנוסף "רבי"/ "רבינו הקדוש" נולד לפי המסורת ביום מותו של רבי עקיבא (שהיה ממנהיגי המרד). למד תורה אצל גדולי ישראל ובנוסף רכש השכלה כללית ושפות רבות. רבי יהודה העדיף את השפה העברית ואף לחם כנגד שפת הארמית שהחלה לשלוט. לאחר מות אביו קיבל את נשיאות ישראל.

תקופת נשיאותו של רבי יהודה מוגדרת כאחת התקופות הטובות ביותר שהיו לעם ישראל לאחר חורבן בית המקדש השני (70 לספירה) וזאת בעיקר הקשרים הטובים והאדוקים שהיו לו עם נציגי הממשל הרומי בארץ. רבי יהודה היה איש עשיר מאד ולמרות עושרו הרב חי רבי יהודה בפשטות ובצניעות ותמך מכספו בתלמידי חכמים שבהם ראה "כאצולה" האמיתית של העם. יחד עם זאת דרש את הכבוד המגיע לנשיא ישראל. מפעל חייו אשר השפיע על כל ארון הספרים היהודי היה עריכתה של המשנה. בניצול זכרונו הפנומנאלי וידיעותיו הרבות סידר את כל החומר שנאסף ונכתב במשך ארבע מאות שנה, שלף מתוכם את הדעות והחוקים החשובים ביותר וערך אותם במסכתות המסודרות בששה סדרים (ששה סידרי משנה). רבי יהודה השתמש בחיבוריהם של חכמים שקדמו לו אך השלים אותם ועדכן אותם. רבי יהודה ידוע כפוסק שנטה להקל ולא להחמיר. מעמדו המיוחד של רבי יהודה הנשיא ואישיותו עוררו הערכה והערצה בקרב חכמים, אך עוררו גם ביקורת והתנגדות שנגעו בשני מאפיינים של מנהיגותו: התנהלותו כמנהיג מורם מעם, הנוהג בגינוני מלכות, "מכבד עשירים" ומקורב להם; ותפקודו כפוסק הלכה נועז, שהעז לנסות ולבטל את צום תשעה באב. בקרב חכמים הייתה מורת רוח ממעמדו של רבי כמנהיג קדוש ובעל סמכות שלא היה כמוהו מימות משה רבנו, ואחד מהם אף התריס בפני אחד מתלמידי רבי: "זכי רבך (=רבי יהודה הנשיא) אלוהים הוא?!" על רקע זה שררה מתיחות בין רבי יהודה לרבי אלעזר, שראה עצמו גדול בתורה מרבי יהודה. וכאשר ביקש

רבי יהודה לשאת לאישה את אלמנתו של רבי אלעזר, היא ראתה בכך עזות מצח, וענתה לרבי יהודה: "אם גדול הוא ממך [בתורה] – איני יודעת, אבל במעשים [טובים] – יודעת אני [שהוא גדול ממך]". הסמכויות שנטל לעצמו, גם במינוי חכמים, והימנעותו ממינויים של חכמים שהיו ראויים אך התנגדו למנהיגותו, עוררו רוגז והתנגדות, "אולם, עם כל גילויי האופוזיציה, היה מעמדו של רבי יהודה הנשיא איתן יותר ממעמדם של כל הנשיאים האחרים."

חוב חייו גר רבי יהודה בבית שערים (ליד קריית טבעון) ולאחר שחלה במחלה קשה עבר לגור בציפורי שבגליל התחתון. לבקשתו נקבר בבית שערים. רבי יהודה היה אהוב ונערץ על העם וכשמת רבי יהודה חששו לספר לעם על מותו עד שקם אחד מתלמידיו, בר-קפרא שמו והעביר מסר בכל הארץ "אראלים ומצוקים (מלאכים) אחזו בארון, נצחו אראלים את המצוקים ונשבה ארון הקודש". יש המסבירים משפט זה להלן אראלים הם מלאכים ומצוקים הם גדולי וצדיקי העולם הזה. ולכן יש תחרות בין הקבוצות מי יקח את רבי יהודה אליו. ניצחו אראלים ורבי יהודה עלה לשמי מרום ולא נשאר בעולם הזה. עשרות שנים לאחר מותו נכתב בגמרא "ממות משה ועד רבי לא מצינו [מצאנו] תורה וגדולה במקום אחד" ובמקום אחר בגמרא "משמת רבי בטלה ענווה ויראת חטא"

ט"ו כסלו תרע"ד 14.12.1913 הוקם בירושלים "בית מדרש למורים בשפה העברית".

באותה תקופה התקיימה בארץ "מלחמת השפות" בשנת תרע"ג (1913), שנה לאחר הנהגת אבן הפינה לטכניון, פרץ ויכוח קשה על שפת ההוראה בטכניון. האם תהיה שפת ההוראה גרמנית – או עברית? הבעיה הייתה קשה במיוחד משום שהטכניון היה המוסד הראשון בארץ להשכלה גבוהה, ונוסף על כך הוא נועד ללימודים בתחום המדע והטכנולוגיה (ולא ללימודים בתחום הרוח והחברה). אגודת "עזרה ליהודי גרמניה", שיזמה והקימה את הטכניון, החליטה כי המדע והטכנולוגיה מבוססים על מונחים מקצועיים מיוחדים ועל ספרות מקצועית, ולכן שפת ההוראה בטכניון חייבת להיות גרמנית ולא עברית. אך רבים בקרב הציבור היהודי בארץ התנגדו לעמדה של אגודת "עזרה", וראו בהחלטתה נסיגה חמורה מן הרעיון הציוני.

הנהגת היישוב היהודי בארץ החליטה לצאת למאבק, וערכה אסיפות מחאה כנגד ההחלטה של אגודת "עזרה". תלמידים רבים בבתי ספר ובמוסדות חינוך של "עזרה" פתחו בשביתה, וכאשר אלה לא עזרו הודיעו רבים מן המורים על התפטרותם. גם

הסתדרות המורים החלה להחרים את המורים אשר לא תמכו בשפה העברית. "מלחמת השפות" הסתיימה בניצחונה של השפה העברית. מטרתו של בית המדרש למורים בשפה העברית היתה בראשונה ללמד עברית נכונה את המורים לעתיד וכן לתת בידיהם שיטות (בלעז: מתודולוגיות) הוראה כיצד להנחיל ולחבב על התלמידים את השפה העברית. (חבל שבימינו לא כל המורים שולטים בשפה כראוי)

ט"ו כסלו תש"ו 20.11.1945 נפתחו בגרמניה משפטי "נירנברג".

לאחר סיום מלחמת העולם השנייה ולאחר גילוי כל מעשי הזוועה של השלטון הנאצי בעיקר כנגד היהודים במחנות הריכוז וההשמדה החליטו שלטונות בעלות הברית לעצור את האנשים שעמדו בראש המערכת הנאצית וכן את הקצינים הנאצים שהיו מעורבים בזוועות ולהעמידם לדין. משפטים אלו נערכו בעיר נירנברג בגרמניה (ששם מספר שנים קודם לכך חוקקו הנאצים את חוקי הגזע) המשפטים התקיימו בפני בית דין צבאי של בעלות הברית והחלו כמה חודשים לאחר סיום המלחמה. משפטים אלו היו חשובים לאמצעי התקשורת ובהם הועמדו לדין רוב ראשי המשטר וחלק ממפקדי הצבא הנאצי. תגובות הנאשמים לאישומים היו שונות. היו כאלו, ובראשם הרמן גרינג, מי שהיה מפקד חיל האוויר הגרמני ואחראי על התכנון לטווח ארוך של השלטון הנאצי אשר המשיכו להתנהג כאילו עודם שולטים באירופה ביד רמה. הם כפרו בסמכותו של בית הדין לדון באישומים, ועמדו על כך שכל מעשיהם נעשו בסמכות ולטובת העם הגרמני. היו כאלו אשר הכחישו את אחריותם האישית, על אף המשרה הרמה שבה אחזו, והיו אנשים אשר הביעו חרטה. גזרי הדין היו עונשי מאסר כבדים, מאסרי עולם כמו לרודולף הס שהיה סגנו של היטלר ואשר היה במשך תקופה ארוכה האסיר היחידי בבית הכלא שפנדאו ואשר למרות שהיה חולה לא הסכימו השלטונות הבריטים לשחרר עד שבשנת 1987 התאבד. היו גזרי דין של מוות בתליה כמו להרמן גרינג אשר התאבד על ידי לקיחת רעל לפני ביצוע גזר הדין, לגנרל יודל שהיה המפקד העליון של הכוחות הנאצים ולשר החוץ ריבנטרופ. כמו כן היו מספר נושאי משרה שזוכו.

ט"ז כסלו תש"ח 29.11.1947 כ"ט בנובמבר – אישור תוכנית החלוקה

לאחר שממשלת המנדט הבריטי לא הצליחה במשימתה אשר בה התחייבה לעזור להקים בית לאומי ליהודים בארץ ישראל ואפילו מנעה זאת ולאחר סדרת הפיגועים של מחתרות

היהודים החליטה ממשלת בריטניה להעביר את החלטה לאומות המאוחדות על מנת לתת פתרון לסיכסוך היהודי ערבי בארץ ישראל. האו"ם שלח משלחות על מנת להבין את הבעייתיות ועל מנת להציע פתרון. הפתרון שגובש היה "תוכנית החלוקה" שהכוונה היתה לחלק את ארץ ישראל המערבית בין שתי הישויות היהודית והערבית. בתאריך זה הצביעו נציגי האומות המאוחדות ואישרו ברוב של 33 נציגים למול 13 מתנגדים ו 10 נמנעים את תוכנית החלוקה. תוכנית החלוקה חילקה את הארץ ל-7 מחוזות 3 ליהודים ו-3 לערבים כשאיזור ירושלים הוגדר כבינלאומי. בתחומי המדינה היהודית נכללו מרכז הנגב והערבה, מישור החוף עד לאיזור עכו וכן איזור טבריה ואצבע הגליל. כשבשטח הערבים נכלל הגליל העליון והתחתון, יהודה שומרון וחבל עזה ומערב הנגב. היהודים קידמו בברכה את תוכנית החלוקה ואילו מדינות ערב וערביי ארץ ישראל דחו אותה ופתחו בהתקפות על היישוב היהודי על מנת להשמידו.

י"ז כסלו תשל"א 15.12.1970 נשפטו בברית המועצות יהודים אשר ניסו לחטוף מטוס באותה תקופה היו שערי ברית המועצות לשעבר סגורים בפני עליית יהודים ואולם עקב התעוררות התודעה של היהודים על יהדותם ועל מדינת ישראל וכן השמועות על תוצאות מלחמת ששת הימים החלו יהודים רבים לבקש מהשלטונות אשרות יציאה מברית המועצות. השלטונות סרבו לבקשות אלו ואף החלו להתנכל למבקשים. התנכלות זו באה לידי ביטוי בפיטורים מעבודה, בהטלת דופי לגבי מידת שפיותם של הפונים ועוד רבות. ביוני 1970 החליטה קבוצה של 11 יהודים לנסות ולהשתלט על מטוס על מנת להטיסו לארץ ישראל קבוצה זו נתפסה על ידי הקג"ב עקב ידיעה מוקדמת על נסיון החטיפה. משפטם שידוע בשם "משפט לנינגרד" עורר את דעת הקהל העולמית ואולם שלטונות ברית המועצות לא התייחסו להפגנות הרבות שהיו ברחבי העולם והטילו עונשים כבדים על אנשי הקבוצה. שניים מראשי הקבוצה מרק דימשיץ ואדוארד קונוניצוב אף נדונו למוות שהומתק לאחר זמן למאסר ממושך. שאר אנשי הקבוצה נדונו לעונשי מאסר ארוכים.

י"ח כסלו תשמ"ב 14.12.1981 נחקק חוק "רמת הגולן"

ראש הממשלה באותה תקופה מנחם בגין ז"ל יזם את חוק "רמת הגולן", אשר מטרתו היתה להחיל את המשפט הישראלי על רמת הגולן. היה זה צעד שנוי במחלוקת, אך בגין

ניצל את הפיצול במפלגת העבודה, ששמונה מחברי הכנסת שלה הצביעו בעד החוק, על מנת על מנת לקבל לחוק את הרוב הדרוש. מיד לאחר מלחמת ששת הימים החלה ההתיישבות היהודית בגולן. ביולי 1967 הוקמו 2 היאחזויות נח"ל הראשונות בגולן ושנה לאחר מכן הוקמו 6 ישובים יהודים בגולן. הממשלה באותה תקופה לא התנגדה להקמת הישובים היות ובהסכמה שבשתיקה ידעו שבכך מונעים כל ניסיון למשא ומתן עם סוריה.

עד למלחמת יום הכיפורים הוקם מספר קטן של ישובים אך לאחר המלחמה כאשר החל המשא ומתן עם סוריה הוגברה ההתיישבות משום שהתושבים חששו שהגולן יוחזר במסגרת הסכם שלום. בשנת 1977 לאחר הסכם השלום עם מצרים והיה חשש מתקדים החזרת חצי האי סיני למצרים התחזקה ההתיישבות עוד יותר והוקמה העיר קצרין, בירת הגולן וכן ישובים נוספים. בעקבות חוק זה הגדילו הממשלות את השקעות בפיתוח הגולן וכך גדל מספר הישובים. כמו כן גדל מאוד מספר מקומות העבודה ומרבית המאחזים הפכו לישובי קבע. כיום ישנם מעל ל-35 ישובים יהודים בגולן. רמת הגולן היא אחד מיחידות הנוף המעניינות ביותר בארץ, אנו מוצאים נחלי איתן, מפלים ועוד.

י"ט כסלו תקס"א 6.12.1800 יצא לחופשי מהכלא הרוסי, מייסד חסידות חב"ד "בעל

התניא

יום זה נקרא בחסידות חב"ד (חוכמה בינה ודעת) כיום "הגאולה" בה חוגגים עשרות אלפי חב"ד בארץ ובעולם את יום שיחרורו של מייסד חסידות חב"ד הרב שניאור זלמן מלאדי מהכלא הרוסי. הרב שניאור מלאדי נולד בשנת תק"ה (1745) ובגיל 30 התמנה לרב במקום. הוא הנהיג את תורת החסידות של הרב ישראל "הבעל שם טוב" אשר תמך בקירוב היהודים ליהדות על ידי שמחה ופשטות בניגוד לתנועת "המתנגדים" בראשותו של "הגאון מוילנה" אשר דגלה בטיפוח הלימוד המשכיל של היהדות ואפילו זלזלה במנהגי החסידים. בעקבות ההתנגדות הגדולה והחרם על תנועת החסידות ביקש מייסד חב"ד להפגש עם "הגאון" ולהסביר לו את תורתו, ואף הגיע לשם כך לוילנה, אבל הגאון מוילנה סירב לראות את פניו מפני שראה בתנועה זו כת מסוכנת.

בשנת תקנ"ז (1797) פרסם את ספרו "התניא" הידוע כספר החשוב ביותר של תנועת חב"ד ואשר שמו המקורי "ספרם של בינונים" שמרמז על תפיסתו ותמיכתו בגישה של הפשטות. בספר יש דגש על דמות הצדיק על חשבון המוני העם הפשוטים אשר קשורים

אליו ובכך החלה להתפשט בתנועת החסידות בכלל ובחסידות חב"ד בפרט את הקשר התליתי באדמו"ר (אדונינו , רבינו ומורינו) של הקהילה (תופעה זאת באה ליד ביטוי שכל חסיד לפני שמקבל החלטה בכל תחום שהוא הולך ומתייעץ עם הרבי) לאחר הדפסת והפצת הספר נתן הגאון מוילנה הנחיה קשה מאד "להודפס ולרודפס בכל מיני רדיפות עד מקום שיד ישראל מגעת". ואשר הביאה למקרים של הלשנה בפני השלטונות. בעקבות כך החלו השלטונות לאסור את מנהיגי חב"ד ובראשם רבי שניאור זלמן מלאדי. לאחר שהתברר שהעלילו עליו שוחרר הרבי מבית הכלא בי"ט בכסלו. (לצערינו, המאבק בין המתנגדים והחסידים עדין קיים)

י"ט כסלו תשנ"ו 30.11 1995 נפטר הרב משה צבי נריה "אבי הכיפות הסרוגות"

הרב משה צבי נריה נולד בשנת 1913 בפולין ובגיל 17 עלה לארץ ישראל. מיד כשהגיע לארץ נקשר הרב נריה עם הרב קוק שהיה הרב הראשי אשר ממנו ספג את האהבה הגדולה לארץ ולמתיישבים דתיים וחילוניים כאחד. הרב נריה היה מתומכי תנועת הנוער הדתית "בני עקיבא" אשר דגלה בשילוב של תורה עם עבודה והשתלבות בכל תחומי העשייה בארץ. נאמן לדרכו הקים הרב נריה את ישיבת בני עקיבא הראשונה בכפר הרואה (כפר בשרון הנקרא על שמו של הרב אברהם קוק). ישיבה זו שילבה בין לימודי קודש לימוד חול וכן עבודת אדמה. הרב נריה כיהן בכנסת מטעם מפלגת המפד"ל (מפלגה דתית לאומית) ובשנת תשל"ח (1978) זכה בפרס ישראל על תרומה מיוחדת לחברה בישראל. הרב נריה נפטר בגיל 82 תוך כדי שהוא ממשיך להטיף לאהבת ישראל

המקורות מהם לוקטו הפנינים לפרשה ומוספיה

מס'	המקור	מאת
1	שלום לעם – תורה ויהדות	דוד קליינר, יוסף רוניק, איתמר מאיר, אבי בן אבנר, אריה תומר
2	פרשת השבוע לשוטרי ישראל	דודו אלהרר, הרב אליהו מוגרבני, מני ישי, יוסי לוי
3	שבת שלום מקובי ביטר	קובי ביטר
4	בית מורשה	הרב יהודה ברנדס הרבנית מיכל טיקוצ'נסקי
5	ניר אביעד	ניר אביעד
6	פרסומא – נקודה טובה	ר' משה רוט
7	הרב שמעון בוחניק שליט"א	הרב שמעון בוחניק
8	חמישה חומשי תורה ומפרשי המקרא	רש"י, ראב"ע, רד"ק, רס"ג, רמב"ן, חזקוני, ספורנו, רשב"ם
9	מסכת אבות	
10	אתרי יהדות באינטרנט	

תודה לכל בעלי המקורות שבזכותם יכולתי לערוך ולהפיץ פנינים אלו מהפרשה להגדיל תורה ולהאדירה .

בברכת שבת שלום ומבורך
שמעון תורג'מן

סדרת פרסומי "גמ"ח תורג'מן"

בנושא מעגל השנה ומעגל החיים של האדם היהודי:

1. פנינים לשבת גליון שבועי בפרשת השבוע וחגים בדוא"ל למנויים.
2. ברית מילה חוברת אישית מזכרת לתינוק ולמשפחה ובה הלכות, מנהגים, תפילות, פיוטים בנושא הברית ו"ברית יצחק" כולל קריאת התיקון מחולק ל 10 קוראים.
3. פדיון בן חוברת אישית מזכרת לתינוק ולמשפחתו ובה הלכות, מנהגים, תפילות, פיוטים ופירוט הטקס בנושא הפדיון.
4. זבד הבת חוברת אישית מזכרת לתינוקת ולמשפחתה ובה הלכות, מנהגים, תפילות, פיוטים ופירוט הטקס בנושא זבד הבת.
5. חלאקה חוברת אישית מזכרת לתינוק ולמשפחתו ובה מנהגים, תפילות, ברכות, פיוטים ופירוט הטקס בנושא ה"חלאקה".
6. בר מצווה חוברת אישית מזכרת לבר המצווה ולמשפחתו ובה הלכות, מנהגים, תפילות, פיוטים ופירוט הטקס בנושא "בר מצווה".
7. בת מצווה חוברת אישית מזכרת לבת המצווה ולמשפחתה ובה הלכות, מנהגים, תפילות, פיוטים ופירוט הטקס בנושא "בת מצווה".
8. נישואין חוברת אישית ובה הדרכה לבני הזוג ובה תפילות וברכות, תוכנית לוגיסטית לאירגון החתונה כולל לוי"ז מפורט כולל הנחיות לרישום ברבנות, טיפים לבחירת האולם, הקייטרינג, התזמורת הצלם ויתר בעלי המקצוע וכן תוכנית להכנת תקציב לאירוע וניהול ההזמנות והמזמנים, מתנות ועוד. וכן טיפים שונים לניהול האירוע.
9. חנוכת בית חוברת אישית מזכרת למשפחה ובה מנהגים, הלימוד מחולק, ל-10 קוראים תפילות, ברכות, פיוטים ופירוט טקס "חנוכת הבית".
10. אזכרות: חוברת תפילה וזכרון לעילוי נשמת המנוח/ה כולל פרקי תהלים ומשניות המותאמים לשם הנפטר/ת וכן דברי זכרון, קווים לדמותו/ה ותמונתו/ה של המנוח/ה.

רחוב הגפן 22, ת"ד 1601, חשמונאים 73127

טלפון: 08-9761519, פקס: 08-9761010

ני"ד: 050-5333949

דוא"ל: h-tourjy@smile.net.il

